

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014

PUBLIKASJONEN INNEHOLDER BUDSJETTINFORMASJON FRA:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD):
Arbeids- og sosialdepartementet (ASD):
Helse- og omsorgsdepartementet (HOD):
Justis- og beredskapsdepartementet (JD):
Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD):
Kulturdepartementet (KUD):
Kunnskapsdepartementet (KD):
Landbruks- og matdepartementet (LMD):
Klima- og miljødepartementet (KLD):
Samferdselsdepartementet (SD):
Nærings- og fiskeridepartementet (NFD):
Utenriksdepartementet (UD):

www.regjeringen.no/bld
www.regjeringen.no/asd
www.regjeringen.no/hod
www.regjeringen.no/jd
www.regjeringen.no/kmd
www.regjeringen.no/kud
www.regjeringen.no/kd
www.regjeringen.no/lmd
www.regjeringen.no/kld
www.regjeringen.no/sd
www.regjeringen.no/nfd
www.regjeringen.no/ud

Publikasjonen erstatter ikke de enkelte fagdepartementenes budsjettproposisjoner, men omtaler de viktigste innsatsområdene for barn og ungdom på tvers av departementenes arbeidsområder.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Barne- og ungdomsavdelingen
Postboks 8036 Dep, 0030 Oslo

Publikasjonen kan siteres fritt
med tydelig angivelse av kilde.

INNHold

FORORD	7
KAPITTEL 1	
KUNNSKAP, RETTIGHETER OG INNFLYTELSE	9
1.1 FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING	10
1.2 BARN OG UNGES RETTIGHETER	10
FNs konvensjon om barnets rettigheter	11
Barneombudet	12
Menneskerettigheter i opplæringen	13
Rettigheter i arbeidslivet	13
1.3 BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I SAMFUNNET	14
Grunnlovsjubileet	15
Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i lokalsamfunnet	15
Offentlig informasjon og digitale medier	16
Barn og unge som forbrukere	18
KAPITTEL 2	
FAMILIE OG OMSORG	21
2.1 ØKONOMISKE VILKÅR FOR BARNEFAMILIENE.....	22
Barneetrygd	22
Kontantstøtte	22
Foreldrepenger	23
Adopsjonsstøtte	24
Bostøtte	24
2.2 STØTTE I SAMLIV OG I OMSORGS- OG OPPDRAGERROLLEN.....	25
Samlivstiltak og foreldreveiledning	25
KAPITTEL 3	
OPPLÆRING OG UTDANNING	29
Stortingsmeldinger	30
3.1 BARNEHAGE.....	32
Et mangfoldig barnehagetilbud	33
3.2 GRUNNSKOLE OG VIDEREgåENDE OPPLÆRING – GRUNNOPPLÆRINGEN	34
En tilpasset opplæring	35
Tema- og fagspesifikke satsinger	39
3.3 MINORITETER I UTDANNINGSSYSTEMET	41
Språklige og nasjonale minoriteter i skole og utdanning	42
Samiske barn og unges opplæringstilbud	43
3.4 HØYERE UTDANNING, FAGSKOLEUTDANNING, VOKSENOPPLÆRING OG STUDIEFINANSIERING	44
Høyere utdanning	45
Fagskoleutdanning	45
Voksenopplæring	45
Utdanningsstøtte	46

KAPITTEL 4	
FRIVILLIG ENGASJEMENT, KULTUR OG IDRETT	49
4.1 FRIVILLIG ENGASJEMENT OG EN MANGFOLDIG BARNE- OG UNGDOMSKULTUR.....	50
Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner	50
Kunst og kulturopplevelser	53
Barne- og ungdomsarbeid i den norske kirke	57
Mangfold og minoriteter	58
4.2 IDRETT, FYSISK AKTIVITET, FRILUFTSLIV OG MILJØENGASJEMENT	60
Idrett og fysisk aktivitet	61
Friluftsliv og miljø	62
KAPITTEL 5	67
NÆRMILJØ OG INKLUDERING	67
5.1 ET SOSIALT OG INKLUDERENDE OPPVEKSTMILJØ	68
Inkludering av utsatt ungdom	68
5.2 INNSATS MOT RUSMIDDELPROBLEMER	71
Lokalt rusforebyggende arbeid	73
5.3 INNSATS MOT KRIMINALITET	74
Handlingsplan for forebygging av kriminalitet	74
Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme	74
Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak - SLT	75
Barn og unge i rettssystemet	76
5.4 INNSATS FOR Å FREMME LIKESTILLING OG HINDRE DISKRIMINERING.....	78
Likestilling 2014 – Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene	78
Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering	79
Bedre livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	79
KAPITTEL 6	
HELSE OG SOSIALE FORHOLD.....	81
6.1 HELSEFREMMENDE OG FOREBYGGENDE ARBEID	82
Folkehelsearbeid	82
Forebygging av uønsket svangerskap og abort	86
Trafikksikkerhet	86
6.2 INNSATS OVERFOR UTSATTE BARN, UNGDOM OG FAMILIER	88
Statlig forvaltning av barnevernet	89
Tiltak i barne- og ungdomsvernet	89
Tiltak mot fattigdom	92
Mindreårige asylsøkere og flyktningbarn	95
6.3 ARBEID MOT VOLD, OVERGREP OG UTNYTTING AV BARN OG UNGE	98
Handlingsplan mot vold i nære relasjoner	100
Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	101
Tiltak mot menneskehandel	101

6.4 STYRKING AV PSYKISK HELSEARBEID	102
Kommunale tjenester	102
Tiltak for kompetanseheving om psykisk helse	103
Innsats mot selvmord	104
6.5 BARN OG UNGDOM MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE.....	104
Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler	106
 KAPITTEL 7	
ETABLERING, BOLIG OG ARBEID	109
Entreprenørskap og etablering	110
Boli-etablering	111
Alle skal gis mulighet for å komme i arbeid	
 KAPITTEL 8	
INTERNASJONALT SAMARBEID, KONTAKT OG BISTAND	117
8.1 INTERNASJONALT BARNE- OG UNGDOMSSAMARBEID	118
Internasjonal barnebortføring	118
Samarbeid i Norden og nærområdene	118
Samarbeid i EU/EØS-området	120
Internasjonalt organisasjons- og solidaritetsarbeid	121
8.2 UTDANNINGSSAMARBEID.....	121
Nordisk utdanningsamarbeid	122
Europeisk utdanningsamarbeid	122
Internasjonalt utdanningsamarbeid gjennom FN	123
8. BISTAND TIL BARN I NORSK UTVIKLINGSSAMARBEID	124
Utdanning	125
Beskyttelse av barn	126
 VEDLEGG	
KORTVERSJON AV FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER.....	131
 KONGSBERG - ÅRETS BARNE- OG UNGDOMSKOMMUNE 2013.....	134

Forord

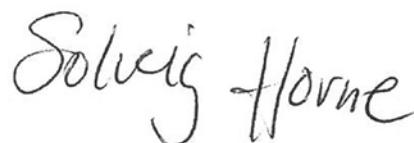
Det er betydningsfullt arbeid å skape gode og trygge oppvekstvilkår for alle barn. Oppfølging overfor utsatte barn er en av storsamfunnets viktigste oppgaver. Barn er sårbare og har et særlig behov for beskyttelse og omsorg. Familien er den viktigste rammen rundt barn og ungdoms oppvekst. Tiltak som styrker samspill og tilknytning mellom barn og foreldre kan forebygge omsorgssvikt. Derfor er jeg spesielt opptatt av at vi må gi foreldre som sliter den støtten de trenger for å være gode omsorgspersoner. Vi ønsker å styrke familiens stilling i det norske samfunnet.

En særlig utfordring i arbeid med barn og ungdom er å kunne arbeide helhetlig – på tvers av sektorer og fagområder. Regjeringen vil bidra til å etablere et tettere samarbeid mellom barnevern, helsestasjoner, barnehage, skole, politi og NAV for å unngå at barn blir kateballer mellom offentlige tjenester. Å sikre gode og trygge oppvekstmiljø er blant de beste investeringene vi som samfunn kan gjøre.

Vi må skape en kultur hvor ulike tjenester deler kunnskap. Slik blir det lettere å jobbe mot et felles mål. Innsats fra frivillig sektor og dialog med barn og ungdom er også viktig. Jeg håper denne publikasjonen kan være med å gi oversikt og kunnskap om alle de satsinger som finnes for å skape et godt oppvekstmiljø for barn og ungdom i Norge.

Til slutt vil jeg minne om at i 2014 er det 25 år siden FN's barnekonvensjon ble vedtatt. Konvensjonen skal ikke bare være en rettesnor for arbeidet vårt for og med barn og ungdom, men skal gjennomsyre og ligge til grunn for alt vi gjør. Jeg vet at mange fylkesmenn har satt i gang et arbeid med å implementere barnekonvensjonen i praksis (jf. Sjumilssteget.no). Jeg håper at dette kan inspirere til videre arbeid for barn og ungdoms beste.

Lykke til med det viktige arbeidet dere gjør for barn og ungdom!

Solveig Horne
Barne-, likestillings- og inkluderingsminister

1

Kunnskap, rettigheter og innflytelse

En god barne- og ungdomspolitikk er basert på kunnskap om barn og unges utvikling, behov og interesser. Gjennom forskning frambringes kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og unges oppvekst- og levekår. Gjennom FNs konvensjon om barnets rettigheter har alle barn rett til liv og helse, skolegang og utvikling, deltakelse og innflytelse og omsorg og beskyttelse. Regjeringen jobber aktivt med å sikre og styrke barns rettigheter gjennom overvåking av barnekonvensjonen.

Barn og ungdom er selvstendige individer som skal behandles med respekt. Rettigheter gitt i FNs barnekonvensjon understreker deres rolle som medborgere i samfunnet, og at deres erfaringer og synspunkter må lyttes til. De skal få si sin mening og bli hørt. Barn og ungdom skal sikres innflytelse i saker som påvirker deres liv. Det må jobbes videre for å sikre alle unge muligheten til å delta i politikk og samfunnsliv.

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 3:

TIL BARNETS BESTE

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

1.1 FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING

Å bruke kunnskap fra forskning om barn og unge er en forutsetning for å sikre gode oppvekst- og levekår. Forskning skal framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår, og gi et godt grunnlag for politiske og faglige beslutninger. Forskning er viktig for alt barne- og ungdomsarbeid – både offentlig og frivillig engasjement. Innsatsen må favne grunnforskning, oppdragsforskning og utviklingsarbeid for å ivareta behovene.

Det er avgjørende at alle som har ansvar for barn og ungdoms oppvekstmiljø, enten det er på statlig, regionalt eller kommunalt nivå, får anledning til å nyttiggjøre seg forskningskunnskap i sitt arbeid. En forutsetning for at forskningen skal ha samfunnsmessig betydning, er at resultatene fra forskningen når bredt ut.

Regjeringen ser det som viktig å ivareta og utvikle et langsiktig perspektiv på forskning om barn og ungdom. En rekke departement og direktorat gir støtte til barne- og ungdomsforskning. Det gis støtte til programvirksomheten innenfor Norges forskningsråd, og direkte støtte til enkeltprosjekt, evalueringer og utviklingsarbeid. Videre gis det støtte til utvikling av statistikk om barn og ungdom, som er nyttig for arbeidet i kommuner, fylker og andre.

Regjeringen vil også i 2014 stimulere til en bred barne- og ungdomsforskning gjennom forskningsbevilgninger og gjennom kontakt og dialog med forskningsmiljøene. Regjeringen vil legge fram en helhetlig langtidsplan for forskning for Stortinget i løpet av høsten 2014.

Mer informasjon

- www.forskningsradet.no
- www.forskning.no
- www.ssb.no/barnogunge

1.2 BARN OG UNGES RETTIGHETER

FNs konvensjon om barnets rettigheter ble inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven i 2003. Konvensjonen gjelder som norsk lov og skal ha forrang dersom det oppstår motstrid med annen norsk lovgivning. Regjeringen jobber aktivt med å sikre og styrke barns rettigheter.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et overvåkings- og pådriveransvar når det gjelder implementering av barnekonvensjonen. Regjeringen sikrer også barns rettigheter gjennom barneombudsordningen og opplæring om menneskerettigheter i skolen.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

Artikkel 4:

STATENS ANSVAR

Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.

FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale som gir barn og unge under 18 år et særskilt menneskerettighetsvern. Konvensjonen inneholder følgende hovedprinsipper:

- hensynet til barnets beste
- barnets rett til medbestemmelse
- barnets rett til ikke-diskriminering
- barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling

Dette innebærer:

- rett til helsetilbud
- rett til omsorg og beskyttelse
- rett til sosial trygghet og tilstrekkelig levestandard
- rett til utdanning
- rett til hvile og fritid

Barnets menneskerettigheter, slik de er uttrykt i barnekonvensjonen, skal prege og gjennomsyre alle beslutninger og all offentlig virksomhet.

Barnekonvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1991, og har dermed en folkerettslig forpliktelse til å oppfylle alle bestemmelsene i konvensjonen. Barnekonvensjonen

ble inkorporert i norsk rett i 2003, og har forrang dersom det oppstår motstrid mellom konvensjonen og annen norsk lovgivning. Gjennom inkorporeringen har konvensjonen fått en sterk stilling i norsk rett. Ved å gjøre barnekonvensjonen til en del av den nasjonale retten, har staten også sikret at alle myndigheter, enkeltpersoner og organisasjoner er direkte forpliktet av konvensjonens bestemmelser.

Som følge av ratifiseringen må Norge rapportere til FN jevnlig om vår oppfølging av konvensjonen. Norges 4. rapport ble sendt til FNs barnekomité i 2008. Vedlagt rapporteringen var forskningsrapporten Barn og unge rapporterer til FN om rettighetene sine. Norske myndigheter ble eksaminert av FNs barnekomité i januar 2010, og komiteens avsluttende merknader ble levert 29. januar 2010. Merknadene er fulgt opp i de ansvarlige fagdepartement. En samlet rapport med status for oppfølgingsarbeidet ble presentert i juni 2011.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et overvåkings- og pådriveransvar når det gjelder implementeringen av FNs barnekonvensjon. Det er blant annet etablert et kontaktforum mellom departementene for løpende samarbeid om oppfølging av konvensjonen.

Mer informasjon

- *FNs barnekonvensjon – fra visjon til kommunal virkelighet*, Q–1078 B
- *Plakat med informasjon beregnet på barn og ungdom*, Q–1095 B (bokmål), Q–1095 N (nynorsk) og Q–1095 S (samisk)
- *Hefte med selve konvensjonsteksten og tilleggsprotokollene*, Q–0648 B (bokmål), Q–0648 N (nynorsk), og Q–0648 S (samisk)
- *Norges første rapport til FN om barnekonvensjonen*, Q–0827 B (bokmål), Q–0827 E (engelsk)
- *Norges andre, tredje og fjerde rapport, avsluttende merknader fra FNs komité for barns rettigheter til Norges rapporter og informasjon om FNs Spesialsesjon om barn*, www.regjeringen.no/bld www.unicef.no
- *Generelle kommentarer fra FNs barnekomité til konvensjonen om barnets rettigheter* (norsk og engelsk versjon), www.regjeringen.no/bld
- *Barn og unge rapporterer til FN om rettighetene sine* – vedlegg til Norges fjerde rapport om barnekonvensjonen, av Mona Sandbæk og Jona Hafdis Einarsson – Nova-rapport nr. 2/08
- *Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett*, av Karl Harald Søvig, UiB, Det juridiske fakultets skriftserie nr. 115
- *En kartlegging av opplæringstilbud om barnekonvensjonen i aktuelle utdanninger* – av Simon Innvær mfl. HiO-rapport 2009 nr. 20.
- Oppfølging av avsluttende merknader fra FNs barnekomité av januar 2010. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet juni 2011. www.regjeringen.no/bld

BARNEOMBUDET**Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet**

kap. 850 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
14 283	13 625	13 812

Barneombudet er et uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytralt organ, opprettet gjennom en egen lov (lov om barneombud av 6. mars 1981 nr. 5). Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private og å følge med i utviklingen av barns oppvekstvilkår.

Barneombudets faglige hovedvekt vil i 2014 være bruk av tvang og makt mot barn. I tillegg vil barneombudet følge opp anbefalingene fra «Helse på barns premisser», som var ombudets hovedprosjekt i 2013.

Barneombudet vil fortsette å promotere anbefalingene i rapporten «Barnets stemme stilner i stormen - en bedre prosess for barn i konfliktfylte samlivsbrudd». Barneombudet vil delta i programmet for Grunnlovsjubileet 2014 med prosjekt «barneombuss» hvor barn og unge informeres om barnekonvensjonen og Barneombudet. Ombudet vil fortsette arbeidet med psykososialt skolemiljø. Videre skal Barneombudet arbeide for signering og ratifisering av tilleggsprotokoll til barnekonvensjonen. I tillegg arbeider ombudet for at barn skal få bedre tilgang til nasjonale klageorganer. Barneombudet styrker også sitt internasjonale engasjement for å promotere barns rettigheter og barneombud internasjonalt.

Mer informasjon

- www.barneombudet.no

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 2:

INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

**MENNESKERETTIGHETER
I OPPLÆRINGEN**
Kunnskapsdepartementet

Opplæring i menneskerettighetene er forankret i læreplanverkets generelle del som skisserer den verdimessige, kulturelle og kunnskapsmessige overbygningen for grunnskole og videregående opplæring (grunnopplæringen). Menneskerettigheter er også forankret i læreplaner for fag i Kunnskapsløftet. Barneheten skal i henhold til formålsparagrafen bygge på grunnleggende verdier som blant annet er forankret i menneskerettighetene.

Det Europeiske Wergelandsenteret er et europeisk ressurs-senter for opplæring i interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap. Senteret skal blant annet tilby etter- og videreutdanning for lærere og lærerutdannere om interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap for alle landene i Europarådet. Senteret har som målsetning å fungere som en brobygger som kan hjelpe lærere, lærerutdannere og andre aktører å sette politiske målsetninger ut i livet.

Mer informasjon

- www.udir.no
- www.theewc.org

RETTIGHETER I ARBEIDSLIVET
Arbeids- og sosialdepartementet

Både arbeidsmiljøloven og forskriften om organisering, ledelse og medvirkning har et eget kapittel om arbeid av barn og ungdom. Disse gir regler om vern av unge personer på arbeidsplassen. Hovedregelen er at barnearbeid er forbudt. Under forutsetning av at arbeidet ikke påvirker barnets sikkerhet, helse eller utvikling på en uheldig måte, og ikke går utover skolegang, kan barn som har fylt 13 år likevel

utføre lett arbeid. På samme vilkår kan barn som har fylt 14 år være i arbeid som ledd i barnets skolegang/praktiske yrkesorientering. Barn under 15 år, eller som er skolepliktige, kan utføre kulturelt, kunstnerisk, sportslig eller reklamemessig arbeid. Foreldrene må samtykke før skolepliktige barn eller barn under 15 år settes til arbeid.

Økt arbeidsmiljøkunnskap hos unge arbeidstakere

Det er nødvendig at unge arbeidstakere og deres arbeidsgivere har kunnskap om arbeidsmiljøregelverket for å sikre at unge arbeidstakere får en god start på arbeidslivet, for å forebygge og hindre utstøtning, og å etablere en forebyggende kultur som kan bidra til å forbedre arbeidslivsstandarden på sikt. Det er derfor tatt initiativ til et samarbeid mellom Arbeidstilsynet, Utdanningsdirektoratet og fylkeskommunene for å løfte fokuset på HMS i undervisningen.

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 32:

BARNEARBEID

Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnytting i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

Arbeidstilsynet gjennomførte i 2012 tilsyn mot bl.a. maskinparken i videregående skoler. Basert på disse tilsynserfaringene er det igangsatt kartlegging av utstyr i samtlige videregående skoler i landet, og sørget for at det lages en nasjonal plan for nødvendig sikkerhetsoppgradering av utstyret.

Videre rettes Arbeidstilsynets satsning "ny i arbeidslivet" (2013-2016) bl.a. mot unge under opplæring, arbeidstakere som er yngre enn 25 år og deres arbeidsgivere. I satsningen fokuseres det på at unge arbeidstakere skal ha kunnskap om sine rettigheter, plikter og sentrale betingelser for et godt arbeidsmiljø, og at arbeidsgivere skal ha kunnskap om hva det innebærer å ha ansvar for unge arbeidstakere. Det skal i denne forbindelse bl.a. gjennomføres tilsyn med virksomheter som har mange unge ansatte. Det skal også

gjennomføres veiledning, og videreutvikles, utarbeides og distribueres informasjonsmateriell, som skal gjøres lett tilgjengelig. Satsningen foretas i samarbeid med bl.a. Ungt Entreprenørskap, Elevorganisasjonen, Elev- og lærlingombud og Fondet for regionale verneombud.

Mer informasjon

- www.lovdata.no (Kapittel 12 i forskrift nr 1355 om arbeid av barn og ungdom av 6. desember 2011, FOR-2011-12-06-1355)
- www.arbeidstilsynet.no/ung
- www.regelhjelp.no
- Arbeidstilsynets svartjeneste tlf 815 48 222

1.3 BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I SAMFUNNET

Barn og ungdom skal ha reell innflytelse over barne- og ungdomspolitikken. Deres ressurser og kunnskap er viktige bidrag i utforming og gjennomføring av politiske prioriteringer. Regjeringen ser det som viktig at barn og unge får økt innflytelse i saker som berører dem og deres hverdagsliv.

Barnas kommunestyre, lokale ungdomsråd, ungdommens fylkesting og andre tiltak som involverer barn og ungdom i lokalpolitiske prosesser, viser at det satses på innflytelse fra barn og ungdom i mange kommuner og fylker. Barn og ungdom må likevel i større grad enn i dag få tid og rom for deltakelse på egne premisser, og gis reelle muligheter for politisk påvirkning.

GRUNNLOVSJUBILEET

I 2014 feires at grunnloven er 200 år:

- Jubileet handler om stemmerett, likestilling, representasjon og kunnskap om grunnloven og dens betydning for det norske folkestyret.
- Jubileet skal bidra til deltagelse og engasjement i demokratiet.
- Til jubileet har Kunnskapsdepartementet sammen med Senter for IKT i utdanningen utviklet nettstedet minstemme.no, et nettsted for læring om demokrati og deltagelse.

Minstemme.no tilbyr faglige ressurser og oppgaver til bruk i barnehage og skole. Foto, lyd, film, tekst, digitale bildefortellinger, tegneserier, oppgaver og quiz er tilgjengelige for mange temaer. Ressursene er organisert etter barnehagens rammeplan og skolens læreplan, slik at nettstedet og dets innhold ligger nært opp til hverdagen i barnehager og skoler. For skoler er ressursene koblet direkte til kompetansemål, slik at de enkelt kan tas i bruk i klasserommet.

Minstemme.no er et supplement til læremidlene og enkelt å ta i bruk. Det skal ikke oppleves som en ekstra jobb for lærer eller barn/elev å bruke ressursen. Nettstedet skal være et sted for å finne nyttig innhold og oppgaver som direkte kan tas inn i skolen eller barnehagen.

Lærere og barnehageansatte har vært med på å kvalitets-sikre nettstedet slik at det skal passe inn i deres hverdag. De har også bidratt med ressurser og oppgaver. Elever og barn i barnehage vil også bidra med innhold. Nettstedet er også et sted for diskusjon og deltagelse og i løpet av jubileet vil det kunngjøres konkurranser og debatter.

Minstemme.no er i drift nå og vil utvikles frem til grunnlovsjubileet i 2014. Nytt innhold vil bli lagt ut til sentrale milepæler under grunnlovsjubileet i 2014.

STYRKE BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTTELSE I LOKALSAMFUNNET

Barn og ungdom i kommunene

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ser det som viktig at barn og unge sikres muligheten til deltagelse og innvirkning, både i samfunnet og i egne liv.

Departementet vil stimulere til at enda flere kommuner arbeider for en bred medvirkning fra barn og ungdom. Departementet vil bidra til utveksling av ideer og erfaringer, blant annet gjennom at temaet blir diskutert på konferanser og samlinger.

Mer informasjon

- www.ung.no
- NOU 2011:20 *Ungdom, makt og medvirkning*
- *Veileder i arbeidet med ungdomsråd* – en håndbok for sekretærer og koordinatore, Q-1192 B
- *Barn og unges fritidsmiljø og deltagelse og innflytelse* – rettigheter, lover og regelverk, rundskriv Q-12/2011 B
- *Mer innflytelse til barn og ungdom* – eksempler fra arbeidet i kommuner og fylker, Q-0302
- *Deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom* – informasjon og veiledning for arbeidet i kommunene, rundskriv Q-27/2006 B
- *Håndbok for ungdomsråd*, Q-1122
- *Ungdoms Fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltagelse og innflytelse*, Rapport Q-1154

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 13:

FÅ OG GI INFORMASJON

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

Kommunal planlegging for og med barn og ungdom

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Hensynet til barn og unges oppvekstvilkår skal ivaretas i all planlegging etter plan- og bygningsloven. Det går frem av formålsparagrafen i loven av 2008. Videre stilles det krav i loven til den som fremmer planer, enten det er kommunen, annet offentlige organ eller en privat aktør, om at de skal sørge for at berørte barn og unge blir hørt og får medvirke i planleggingen. Kommunen er gitt et ansvar for å kontrollere at slik medvirkning er gjennomført, ved sin behandling av planene.

Mer informasjon

- Temaveileder: *Barn og unge og planlegging etter plan- og bygningsloven*
- *Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge*, Rundskriv T-2/08
- www.planlegging.no

OFFENTLIG INFORMASJON OG DIGITALE MEDIER

Offentlig informasjon er en forutsetning for å kunne delta og øve innflytelse i samfunnet. Barn og unge skal sikres tilgang til gode medietilbud, deres behov for informasjon og ytringsmuligheter skal ivaretas og de skal beskyttes mot skadelig medieinnhold. Barn og unge er aktive forbrukere av digitale medier, og kan i stor grad dra nytte av den raske teknologiske utviklingen for å dekke sine behov for musikk, film, spill, underholdning og for kommunikasjon. I denne situasjonen er det viktig at de nye mediene inngår som en naturlig del av undervisningen i skolen.

Ung.no

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barn og unge skal sikres offentlig informasjon og gode muligheter for kommunikasjon om rettigheter, muligheter og plikter. Nettstedet www.ung.no, som Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har ansvaret for, står sentralt i regjeringens helhetlige informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. Bufdir samarbeider med aktuelle instanser om utvikling av offentlig informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. *Ung.no* tar brukervennlighet på alvor; nettstedet er bevisst sin målgruppe gjennom design og språk, og involverer brukeren i undersøkelser, spørsmål og debatt.

Mer informasjon

- www.ung.no

Barn, unge og Internett

Kulturdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Samferdselsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Tilgjengeligheten til Internett kombinert med billig forbrukerteknologi, har åpnet for nye problemstillinger og utfordringer knyttet til barn og unges digitale mediebruk.

Blant annet gjelder dette risikoen for å bli utsatt for mobbing, sjikanering samt å bli eksponert for krenkende innhold på nettet. Departementenes tiltaksplan *Barn, unge og Internett* vil bli videreutviklet i perioden 2014–2015 for å øke oppmerksomheten rundt risikofaktorer relatert til barn og unges Internettbruk, i tillegg til å få foreldre og skole til å ta barns digitale hverdag på alvor.

Mer informasjon

- www.tryggbruk.no
- www.udir.no/laringsmiljo
- www.medietilsynet.no
- www.dubestemmer.no
- www.nettvett.no
- www.foreldrepraten.no

Personvern på internett

Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Samferdselsdepartementet

Du bestemmer er et samarbeid mellom Teknologirådet, Datatilsynet og Senter for IKT i utdanningen. Målet er å skape bevissthet rundt ulike personvernrelaterte problemstillinger ved bruk av digitale medier. Det er utarbeidet undervisningsopplegg for lærere, rettet mot aldersgruppene 9-13 og 13-17 år. Temaer som tas opp er bl.a. personvern, digital mobbing, nettsikkerhet, blogging, nettdebatter og nettsamfunn, digitale spor og overvåking.

Slettmeget.no ble lansert i 2010 som et prøveprosjekt. Dette er en råd- og veiledningstjeneste som tilbyr rettledning slik at personer som finner krenkende opplysninger om seg selv

på nettmedier, kan få slettet disse. Slettehjelpsordningen ble lagt ned hos Datatilsynet fra 31.12.2011, og videreføres hos Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS).

Nettvett.no i regi av Post- og teletilsynet er en tjeneste som tilbyr informasjon, råd og veiledning om sikker bruk av Internett, herunder råd og veiledning av foreldre og skoler om barns internettbruk.

Personvernskolen er et nettsted som gir aktørene i grunnutdanningen hjelp til å tolke personopplysningsloven og -forskriften, og gir svar på vanlige spørsmål om personvern i skolen. Tjenesten er resultat av et samarbeid mellom Senter for IKT i utdanningen, Elevorganisasjonen, Datatilsynet og Universitetet i Oslo og retter seg både mot elever, foresatte, skoleledelse, ansatte og skoleeiere.

Mer informasjon

- www.dubestemmer.no
- www.datatilsynet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.slettmeget.no
- www.nettvett.no
- www.personvernskolen.no

Trygg på nett – Donald-hefte om nettvett

IKT-Norge har sammen med Senter for IKT i utdanningen, Medietilsynet, Foreldreutvalget for barnehager (FUB), NetCom, Google og Redd Barna laget et eget Donald-hefte med temaet nettvett for barn i alderen 4 til 6 år. Hftet skal være utgangspunkt for diskusjon og samarbeid mellom hjem og barnehage og de laveste trinnene i skolen. Hensikten med Donald-heftet er å bidra med nettvett gjennom en kjent figur og å tilby barnehager og foreldre et produkt som kan bidra til å skape dialog. Når barn og voksne deler leseropplevelser, åpnes nye muligheter for å snakke om temaene som historiene tar opp. Dessuten finnes det en rekke morsomme oppgaver i heftet som omhandler nettvett. Hftet ble sendt til alle barnehager i 2013.

Mer informasjon

- www.dubestemmer.no
- www.iktsenteret.no
- www.teknologiradet.no
- www.datatilsynet.no
- www.iktsenteret.no

Film og medier

Kulturdepartementet

Det er en viktig statlig oppgave å sørge for at barn og unge i Norge har tilgang til medieinnhold på norsk som er av god kvalitet. Film skal ha en sterk posisjon blant barn og unge som publikum og utøver i skole og fritid. Norsk filminstitutt har hovedansvaret for filmtiltak rettet mot barn og unge. Fra og med 2014 overtar Norsk filminstitutt ansvaret for regionale filmtiltak for barn og unge fra organisasjonen Film & Kino.

Mer informasjon

- www.nfi.no/filmkunnskap
- www.kino.no/barnogunge/
- www.nb.no/Tilbud/Lese-lytte-se/Mediateket

BARN OG UNGE SOM FORBRUKERE

Undervisning i forbrukeremner

Kunnskapsdepartementet og
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Forbrukeremner inngår i Læreplan for Kunnskapsløftet. Opplæringen skal bidra til økt bevissthet om at forbruksmønster påvirker bruk av jordas naturressurser. Det er særlig læreplanene i samfunnsfag og naturfag som dekker forbrukerrettigheter og plikter, personlig økonomi, reklame, digital forbrukerkompetanse og bærekraftig forbruk. Dette nevnes også i opplæringsloven § 1-1. Formålet med opplæringa der det blant annet står at elevene og lærlingene skal lære å tenke kritisk og handle etisk og miljøbevisst.

Undervisning i forbrukeremner skal gjøre elevene i stand til å opptre som selvstendige og kritiske forbrukere. Ved revidering av læreplanen i matematikk i 2013 ble opplæring i personlig økonomi styrket. Det er utviklet et diskusjonsopplegg for foreldremøter, *Foreldrepraten*, som har som mål å skape diskusjon og refleksjon om barn og unges forbruk, reklame og mediebruk.

Mer informasjon

- www.forbrukerportalen.no
- www.miljolare.no/forbruk
- www.forbrukerombudet.no
- www.foreldrepraten.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.perlprojects.org

Barn og unge som forbrukere

Helse- og omsorgsdepartementet og
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

I 2012 ble et forslag om forbud mot markedsføring av usunn mat og drikke rettet mot barn og unge sendt på alminnelig høring. Høringen viste bred enighet om at overvekt og fedme hos unge er en alvorlig samfunnsutfordring. Mat- og drikkevarebransjen ga uttrykk for at den ønsket å være

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**
Artikkel 17:

MASSEMEDIA

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

en del av løsningen på denne utfordringen, og utarbeidet i samråd med myndighetene en forpliktende selvreguleringsordning som avløser en tidligere frivillig ordning. Det ble besluttet at myndighetene skulle evaluere selvreguleringsordningen mot slutten av 2015. Næringen har etablert Matbransjens Faglige Utvalg (MFU) som skal følge opp retningslinjene og håndheve brudd på disse. Det er opprettet et nettsted med blant annet klageskjema.

Mer informasjon

- www.mfu.as

Beskyttelse av barn og unge som forbrukergruppe

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Forbrukerombudet fører tilsyn med at de næringsdrivende følger markedsføringslovens regler. En annen viktig oppgave for ombudet er å spre informasjon om hvordan man kan gjøre gode og informerte valg som forbrukere. Barn og unge har som forbrukergruppe særskilt behov for vern mot ulovlig markedsføring. Det er fastsatt særlige regler om begrensninger i markedsføring rettet til barn i markedsføringsloven kapittel 4. I 2014 vil Forbrukerombudet fortsette sitt arbeid med å gripe inn mot urimelige vilkår i avtaler og ulovlig markedsføring av produkter som enten er direkte rettet til eller er spesielt attraktive for barn og unge. Ombudet vil særlig prioritere å arbeide for å unngå at barn utsettes for skjult reklame eller at det rettes direkte kjøps-

oppfordringer til barn gjennom blant annet blogger, sosiale medier og spill. Forbrukerombudet har også en egen Facebook-side for unge forbrukere.

Mer informasjon

- www.forbrukerombudet.no
- www.facebook.com/ulurt

FNs tiår for opplæring for bærekraftig utvikling 2005–2014

Kunnskapsdepartementet

FNs generalforsamling har proklamert 2005–2014 til *FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling*. UNESCO har fått i oppdrag å koordinere tiåret. Målet med FNs tiår er å forsterke individenes og samfunnets kapasitet til å vurdere og foreta valg til fordel for en bærekraftig utvikling. Kunnskapsdepartementet har utviklet strategien "Kunnskap for en felles framtid 2012-2015" for nasjonalt å følge opp utdanning for bærekraftig utvikling.

Mer informasjon

- www.unesco.no
- www.miljolare.no
- www.natursekken.no
- www.perlprojects.org

2

Familie og omsorg

Regjeringen vil styrke familiens stilling i samfunnet. Familien skaper og sikrer en trygg ramme om barns oppveks. Velfungerende familier gir trygghet og tilhørighet, og gir rom for utvikling. En viktig oppgave for regjeringen er å legge til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barn, ungdom og deres familier. Regjeringen mener at barns rett til en trygg oppvekst er grunnleggende og vil sikre familiene valgfrihet ved å tilby et større mangfold av løsninger for barnefamiliene.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

Artikkel 27:

LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

2.1 ØKONOMISKE VILKÅR FOR BARNEFAMILIENE

Regjeringen ønsker å sikre hver enkelt familie fleksibilitet og frihet til å velge de løsningene som passer dem best. Barn og familier er forskjellige, og de har dermed ulike behov. Regjeringen ønsker en mer fleksibel foreldrepengerordning, og har derfor utvidet fellesdelen av stønadsperioden ved å redusere kvotene tilsvarende. Foreldrene kan dermed selv bestemme i større grad hvem av dem som skal være hjemme med barnet. Kontantstøttesatsen er økt for alle ettåringene, noe som også bidrar til at familiene kan velge den omsorgsordningen for sitt barn som passer for dem.

BARNETRYGD

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet kap. 845 post 70 (i 1 000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
15 059 116	14 985 000	15 110 000

Barnetrygden skal bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn. Barnetrygd gis for alle barn under 18 år som er bosatt i Norge. Den som har barnet boende fast hos seg, har rett til barnetrygd. Det gis barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall når foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Retten til utvidet barnetrygd faller bort dersom den enslige forsørgeren gifter seg eller lever i et stabilt samboerskap.

Satsen i 2014 er 11 640 kroner per barn årlig. Det utbetales et småbarnstillegg til enslige forsørgere som har barn i alderen 0–3 år og som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven. Tillegget utgjør 7 920 kroner per år.

Det gis ett tillegg per enslig forsørger. Familier i Finnmark, Nord-Troms og på Svalbard får et tillegg i barnetrygden på 320 kroner i måneden per barn, men dette tillegget avvikles med virkning fra 1. april 2014.

Mer informasjon

- www.nav.no

KONTANTSTØTTE

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet kap. 844 post 70 (i 1 000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 264 615	878 000	1 414 000

Kontantstøtte gis for barn i alderen 13–23 måneder. Barn som ikke har barnehageplass får full kontantstøtte. Barn som har barnehageplass, men har mindre enn 20 timer avtalt oppholdstid i uka får redusert (halv) kontantstøtte. For barn i alderen 13–18 måneder er full kontantstøtte 5 000 kroner per måned. For barn i alderen 19–23 måneder er full kontantstøtte 3 303 kroner pr måned.

Med virkning fra 1. august 2014 vil satsen for kontantstøtte øke til 6 000 kroner for alle ettåringene (13–23 måneder). Redusert sats vil da være på 3 000 kroner.

I 2014* GJELDER FØLGENDE SATSER

Avtalt oppholdstid i barnehage	Kontantstøtte i prosent	Utbetaling pr barn pr måned av full ytelse	
		Barn i alderen 13–18 mnd.	Barn i alderen 19–23 mnd.
Ikke bruk av barnehageplass	100	5 000 kroner	3 303 kroner
Til og med 19 timer	50	2 500 kroner	1 652 kroner

Avtalt oppholdstid i barnehage på 20 timer eller mer per uke gir ikke rett til kontantstøtte.

* Med virkning fra 1. august 2014 vil satsen økes til 6 000 kroner for alle ettåringene, og redusert sats vil da være 3 000 kroner.

Mer informasjon

- www.nav.no

FORELDREPENGER**Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet**

kap. 2530 (i 1 000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
16 430 483	18 063 200	18 583 000

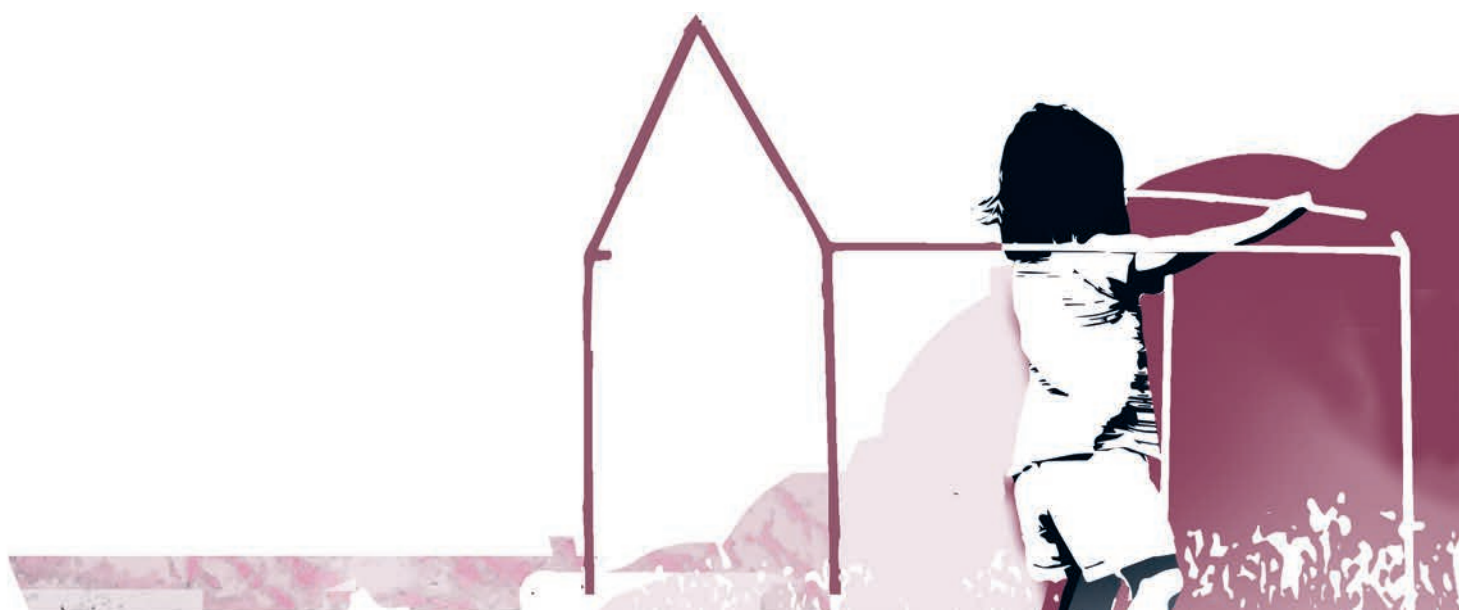
Formålet er å sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon av barn under 15 år. For å ha rett til foreldrepenger må man ha vært yrkesaktiv med pensjons-givende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadperioden tar til. Foreldrepengene beregnes på grunnlag av egen inntekt, og er begrenset oppad til en års-inntekt som svarer til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp (511 470 kroner fra 1. mai 2013). Stønadperioden ved fødsel er 49 uker med 100 prosent inntektskompensasjon eller 59 uker med 80 prosent kompensasjon. Foreldrene deler stønadperioden hvis begge har opptjent rett til foreldrepenger, og hver av foreldrene har da en periode på 14 uker forbeholdt seg (fedre- og mødrekvoten). Far kan motta foreldrepenger som ikke er fedrekvote hvis mor etter

fødselen eller adopsjonen går ut i arbeid, tar offentlig godkjent utdanning på heltid, tar offentlig godkjent utdanning i kombinasjon med arbeid som i sum gir heltid, deltar på heltid i introduksjons- eller kvalifiseringsprogram, er innlagt i helseinstitusjon eller er for syk eller skadet til å ta seg av barnet. Far har også rett til å ta ut permisjon i samme antall uker som fedrekvoten der mor mottar uførepensjon. Kvinner som ikke fyller vilkårene for rett til foreldrepenger, får en engangsstønad ved fødsel eller adopsjon. Stønnen er 38 750 kroner i 2014.

For barn født fra og med 1. juli 2014 reduseres kvotene til mor og far med fire uker, og blir da på ti uker til hver. Det innebærer at 26/36 uker av den samlede stønadperioden på 49/59 uker kan fordeles mellom foreldrene slik de ønsker. At en større del av foreldrepengerperioden er til fordeling, gir foreldrene en større grad av fleksibilitet og mulighet til å finne en løsning som passer familiens behov og ønsker.

Mer informasjon

- www.nav.no

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 26:

SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

ADOPSJONSSTØTTE
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
kap. 852, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
11 494	15 865	12 694

Adopsjon av barn fra utlandet medfører store kostnader for familien. Formålet med stønadsordningen er å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjoner knyttet til foreldrenes økonomi på grunn av de høye kostnadene ved adopsjon fra utlandet. I 2014 utgjør stønaden 46 920 kroner per barn. Stønadsordningen forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet etter retningslinjer om tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

BOSTØTTE
Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Kap. 580, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
3 121 427	2 970 000	3 000 000

Bostøtten skal bidra til å sikre en egnet bolig for husstander med lav inntekt og høye boutgifter. Støtten skal hjelpe vanskeligstilte både til å etablere seg og til å beholde den boligen de har. Ordningen er det viktigste økonomiske virkemiddelet på det boligsosiale området, og skal bidra til å nå målet om økt botrygghet. I 2012 ble det utbetalt 3 121 mill. kr i bostøtte. Hver måned mottok i gjennomsnitt 120 700 husstander bostøtte. Bostøtten blir blant annet beregnet på grunnlag av husstandens boutgifter. Gjennomsnittlig utbetaling per husstand for hele året var 25 600 kr. For 2014 er det foreslått å øke boutgiftstaket og styrke bostøtten med 50 mill. kroner for å bidra til at ordningen blir bedre for blant annet barnefamilier med lave inntekter. Store husstander (barnefamilier) får etter forslaget den største økningen.

Mer informasjon

- husbanken.no

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 5:

FORELDREANSVARET

Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.

2.2 STØTTE I SAMLIV OG I OMSORGS- OG OPPDRAGERROLLEN

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Hovedoppgaven for det offentlige er å sørge for gode rammebetingelser for familiens omsorgsoppgaver og tilby råd og veiledning og hjelp til familier som sliter med ulike vansker, kriser og konflikter. Råd og veiledning ved familievernkontorene, støtte til samlivstiltak og foreldreveiledning er viktige tilbud til familier. Samtidig er regjeringen opptatt av å styrke familievern-tjenestens forebyggende arbeid for å sikre gode oppvekstvilkår og tidlig innsats tilpasset den enkelte families behov. Videre er det et viktig mål at foreldre med høyt konfliktnivå får hjelp til å samarbeide om barna både før og etter samlivsbrudd. Regjeringen vil derfor styrke familievernets kompetanse på vold og seksuelle overgrep og øke familievernets behandlingsskapasitet på dette området.

SAMLIVSTILTAK OG FORELDREVEILEDNING

Samlivstiltak

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
kap. 841 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
4 218	3 627	4 000

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet gir støtte til lokale samlivskurs og midler til utviklingsarbeid på området. Tiltakene er primært rettet mot voksne (foreldre), som ved å styrke kvaliteten i samliv også vil være en del av satsingen overfor barn og unge.

Øvrige samlivsstyrkende tiltak som direkte eller indirekte påvirker barns oppvekstforhold:

Godt samliv er et gratis parkurs for førstegangsførelde som skal gi inspirasjon og støtte i en periode med store utfordringer i parforholdet.

Kurstilbudet *Hva med oss?* er et landsdekkende tiltak for samlivsveiledning for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Foreldreveiledning

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har hovedansvaret for implementering og videreutvikling av Program for foreldreveiledning i kommunene i samarbeid med Helse- og Utdanningsdirektoratet. Intensjonen med programmet er å støtte foreldre i omsorgs- og oppdragerrollen, motvirke psykososiale problemer og bedre barns oppvekstvilkår. Direktoratet har ansvar for oppfølging av enkelte tiltak som gjelder foreldreveiledning, jf. *Barn- og ungdomsplanen 2014-2017*.

Det skal etableres en ordning hvor kommunene får mulighet til å søke om midler til kunnskapsbaserte tiltak som kan styrke foreldrenes omsorgsevne. Det kan søkes om tilskudd til et bredt spekter av tiltak.

Mer informasjon

- www.bufetat.no/foreldreveiledning
- www.fug.no
- www.foreldrenettet.no

Familievern

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 842 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
359 614	369 745	392 498

Familievern er en statlig finansiert spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt og utgjør grunnstammen i tilbudet om hjelp for par- og familieproblemer. Tjenesten omfatter 51 familievernkontor på landsbasis.

Familievernkontorenes kjerneoppgaver er behandling og rådgivning for par og familier, samt foreta mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Dette er et gratis lavterskeltilbud. De fleste familievernkontorer driver også utadrettet, forebyggende virksomhet om familierelaterte tema i form av gruppevirksomhet, samlivskurs, veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

3

Opplæring og utdanning

Økt satsning på kvalitetsutvikling i opplæringen er et sentralt mål i 2014. Regjeringen legger opp til å bruke om lag 312,2 mill. kroner til et lærerløft basert på tilbud om videreutdanning i 2014. I tillegg kommer finansiering av blant annet nasjonale sentre, vitensenter, veiledningskorps og ulike nasjonale strategier og utviklingsprogrammer. Regjeringen vil også styrke fag- og yrkesopplæringen for å legge til rette for at flere kan gjennomføre en fag- og yrkesutdanning. Det bevilges en styrking på 114 mill. kroner. Dette omfatter styrking av lærlingstilskuddet med 3 500 kroner per lærling og et stimuleringsstilskudd på 50 000 kroner til nye lærebedrifter.

Barnehagen er det første frivillige trinnet i utdanningen og en viktig barndomsarena for omsorg, lek, læring og dannelse. Det er viktig at barnehage tilbudet har høy kvalitet, og regjeringen ønsker å satse på dette i 2014.

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 29:

MÅLET MED UTDANNING

Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen og for barnets egen og andres kultur. Norge skal være et kunnskapssamfunn der ulike mennesker får like muligheter. I formålsparagrafene for skole og barnehage ligger et bredt samfunnsmandat og et tydelig verdigrunnlag. Utdanningssystemet skal gi alle likeverdige muligheter til å utvikle sine evner, og medvirke til å utjevne sosiale forskjeller.

STORTINGSMELDINGER

Meld. St. 24 (2012–2013)

Framtidens barnehage

Meldingen inneholder 40 tiltak som samlet skal bidra til å øke kvaliteten i norske barnehager. Meldingen presenterer et oppdatert kunnskapsgrunnlag for hvilken betydning barnehagen har for barns utvikling og hvilke faktorer som er viktige for at barnehagetilbudet skal ha høy kvalitet. Det er særlig personalets kompetanse som er viktig for kvaliteten i barnehagen. I meldingen vises det til kompetansestrategien som ble lagt frem i august 2013 – *Kompetanse for framtidens barnehage. Strategi for kompetanse og rekruttering 2014–2020*. Strategien omfatter alle relevante grupper ansatte i barnehagen.

Meld. St. 20 (2012–2013)

På rett vei

Stortingsmeldingen «På rett vei» presenterer resultatene fra utdanningsreformen Kunnskapsløftet og er det utdanningspolitiske grunnlaget for å videreutvikle norsk grunnopplæring i årene framover.

Norske elever i 4. og 8. trinn viser en fremgang i prestasjonene i den internasjonale undersøkelsen i matematikk og naturfag TIMSS både i 2007 og 2011. Framgangen er sterkest for 4. trinn. Leseundersøkelsen PIRLS viser også samme positiv utvikling, der elever på 4. trinn presterer bedre enn de gjorde både i 2001 og 2006. I PISA er det en nedgang i norske 15-åringers prestasjoner i matematikk og naturfag fra 2009 til 2012, etter en relativt stor framgang i alle fagområdene fra 2006 til 2009. I lesing er utviklingen stabil fra 2009 til 2012. Andelen norske elever på de laveste prestasjonsnivåene i matematikk har økt fra 2009. Det er en positiv endring i læringsmiljøet i norske klasserom fra 2009 til 2012, der vi har fått mer arbeidsro i timene og bedre samhandling mellom elev og lærer.

Selv om det har skjedd et trendsifte i norsk skole de siste årene, dokumenterer også stortingsmeldingen store utfordringer i videregående opplæring. For det første er det fortsatt bare to av tre elever som har fullført videregående opplæring fem år etter at de begynte. For det andre velger halvparten av elevene i yrkesfaglige utdanningsprogrammer seg over i opplæringsløp som gir generell studiekompetanse. Nesten halvparten av elevene som gjør et slikt omvalg stryker i ett eller flere fag. «Lekkasjen» fra yrkesfag til påbygging fører til en tredje utfordring: Behovet for faglært arbeidskraft er på vesentlige områder større enn andelen som per i dag ender opp med fag- eller svennebrev.

Med denne stortingsmeldingen åpner departementet for de største endringene i videregående opplæring siden innføringen av Reform 94. Det legges til rette for vesentlig mer fleksibilitet, tilpasning og variasjon i fag- og yrkesopplæringen, blant annet for å gjøre opplæringen mer praktisk, og for å gi elevene et bedre faglig grunnlag for å gå ut i lære. Det åpnes blant annet for dele store fag i mindre enheter, og for å la elevene veksle mellom skole og arbeidsliv gjennom hele fag- og yrkesopplæringen. For å unngå at elever avbryter fag- og yrkesopplæringen, gis læringer en rett til påbygging til generell studiekompetanse etter fullført og bestått fagprøve. Dette innebærer i praksis en historisk utvidelse av retten til videregående opplæring. Departementet varsler også en opptapping av ordningen med y-veier fra relevante yrkesfaglige utdanningsprogrammer til relevante høyere utdanninger. Et viktig mål i meldingen er at fag- og svennebrev skal få større anerkjennelse som kompetanse i arbeidslivet. Departementet varsler derfor at tilbudsstrukturen i fag- og yrkesopplæringen skal gjennomgås i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Stortingsmeldingen presenterer også nye tiltak for å øke gjennomføringen i videregående opplæring. Blant annet innføres et kortere opplæringstilbud for elever som ikke har forutsetninger for å gjennomføre et ordinært løp (praksisbrev).

Meld. St. 6 (2012-2013)

En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap.

Meldingen ble behandlet i Stortinget våren 2013 og fikk bred tilslutning. Barnehage og utdanning er et viktig tema i meldingen, og omtales hovedsakelig i kapittel 4.

Mange minoritetsspråklige barn, unge og voksne møter særskilte utfordringer i utdanningsløpet. Sentrale mål i meldingen er å øke deltagelsen i barnehage for de yngste barna, sikre tilpasset opplæring og et godt læringsutbytte for alle i grunnskole og videregående opplæring, hindre frafall i videregående opplæring og sikre at voksne som trenger det, får et opplæringstilbud tilpasset sitt behov. Følgende prinsipper legges til grunn for det videre arbeidet:

- Mangfold og flerspråklighet er ressurser i det norske samfunnet og skal verdsettes i utdanningsløpet.
- Verdier som demokrati og toleranse skal formidles av barnehagen, skolen, voksenopplæring og høyere utdanning. Det er et mål i hele utdanningen at alle skal føle seg sett, inkludert og verdsatt.
- Tidlig innsats innebærer blant annet at barn tilbys et barnehagetilbud tilpasset sine behov. Det betyr også at nyankomne elever får kartlagt sine språkferdigheter og får et tilpasset opplæringstilbud i grunnskolen og videregående opplæring, og at nyankomne voksne som mangler grunnleggende ferdigheter og/eller norskferdigheter, og som har rett til slik opplæring, får tilbud om dette.
- Langvarig andrespråksopplæring: Det tar tid å lære norsk så godt at språket fungerer som et opplærings-språk, og barnehager og skoler må derfor arbeide systematisk med barnas språklæring og språkutvikling. Dette betyr at barnehagepersonalet bør ha nødvendig kompetanse i språkstimulering i en flerspråklig barnehagehverdag, og lærere bør ha innsikt i hva det vil si å ha norsk som andrespråk og tilpasse opplæringen i alle fag.
- Alle generelle tiltak i utdanningsløpet skal ta hensyn til det flerkulturelle mangfoldet i befolkningen og ivareta minoritetsperspektivet.

Det foreslås å bevilge 30 millioner kroner årlig i fem år til kompetanseutviklingen på det flerkulturelle området i hele utdanningssektoren – Kompetanse for mangfold. Både tilsatte, ledere og eiere av barnehager og skoler, herunder også ansatte i voksenopplæringen, samt lærerutdanningsinstitusjonene omfattes av satsingen. Midlene vil i hovedsak gå til etterutdanning, men det vil også bli satt av midler til videreutdanning.

Andre tiltak i meldingen er bl.a. å heve kompetansen for rådgivere i skolen med vekt på kjønnslikestilling og behovene til elever med innvandrerbakgrunn, utvikle det statlige nettstedet www.morsmaal.no og videreføre satsingen på å utdanne flere tospråklige lærere, for å nevne noen. Se Meld. St. 6 (2012-2013) for mer informasjon om flere tiltak.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.kunstkultursenteret.no
- www.fremmedspraksenteret.no
- www.naturfagsenteret.no
- www.matematikkssenteret.no
- www.lesesenteret.no
- <http://timss.bc.edu>

3.1 BARNEHAGE

I statsbudsjettet for 2014 er det avsatt om lag 200 millioner kroner til tiltak for å fremme kvaliteten i barnehagene. Midlene skal i hovedsak benyttes til kompetanseutvikling og rekruttering av barnehagepersonale og videreføring av allerede igangsatte tiltak, herunder forskning og utviklingsarbeid.

Tiltak for økt kompetanse og rekruttering i barnehagene

Kunnskapsdepartementet

Kompetente ansatte er en forutsetning for å gi alle barn et kvalitativt godt pedagogisk tilbud i barnehagen. Rekruttering av barnehagelærere er et viktig mål for regjeringen.

- Regjeringen satser videre på rekruttering av barnehagelærere og kompetanseutvikling i barnehagene i 2014.
- I 2014 vil det bli benyttet om lag 200 mill. kroner til kompetanseutvikling, rekrutteringstiltak, forskning og utviklingsarbeid.
- Rekrutteringskampanjen "Verdens fineste stilling ledig" for barnehagelærerutdanningen startet i 2012, og videreføres i 2014.
- Lederutdanning på masternivå for styrere i barnehager ble opprettet høsten 2011, og vil bli styrket i 2014.
- Departementet skal i perioden 2014-2020 gjennomføre kompetansestrategien *Kompetanse for framtidens barnehage* for å forsterke arbeidet med kompetanseutvikling i barnehagene og rekruttering av personale med god kompetanse.

Retten til barnehageplass ble innført i 2009, men gjelder bare for barn som fyller ett år innen utgangen av august det året det søkes om plass. Regjeringen ønsker å få til en ordning med mer fleksibelt opptak, og vil komme tilbake til hvordan dette kan gjøres.

Maksimalprisen for foreldrebetaling blir i 2014 prisjustert, slik at foreldre reelt sett ikke vil betale mer enn de gjorde i 2013. Maksimalprisen vil utgjøre 2 405 kroner per måned og 26 455 kroner per år. Regjeringen er opptatt av at familier med lav betalingsevne skal ha råd til barnehageplass, og vil komme tilbake med forslag til moderasjonsordninger.

Lån til barnehager fra Husbanken

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Lån gis til bygging, kjøp og utbedring av barnehager hvis lokalene benyttes til formålet i minst 20 timer i uken. Det gis ikke lån til barnehager som eies av statlige institusjoner, etater og forvaltningsbedrifter. Barnehagen må tilfredsstille barnehagelovens krav. Søknadsskjema får en ved å henvende seg til Husbanken. Kommunen må anbefale prosjektet.

Mer informasjon:

- www.husbanken.no

ET MANGFOLDIG BARNEHAGETILBUD

Forsøk med gratis kjernetid i barnehage

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kap. 821, post 62 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
69 500	69 900	69 900

Hovedformålet med forsøket med gratis kjernetid i barnehage er å forberede barn på skolestart gjennom å medvirke til sosialisering og å bedre norskkunnskapene til barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Målgruppen er i hovedsak fire- og femåringer i utvalgte områder med en høy andel barn med innvandrerbakgrunn. De siste årene har forsøket omfattet seks bydeler i Oslo (de fire bydelene i Grorudalen og bydelene Søndre Nordstrand og Gamle Oslo), to områder i Drammen (Fjell og deler av Strømsø) og tre skolekretser i Årstad i Bergen. Forsøket innebærer at alle barn i aktuelle årskull i disse områdene får tilbud om gratis opphold i barnehage 20 timer per uke. I barnehagen får barna systematisk språkstimulering, og foreldrene får bl.a. tilbud om språkopplæring og kurs i foreldreveiledningsprogram. Forsøket med gratis kjernetid i barnehage er et virkemiddel i en bredere områdesatsing og kan medvirke til å gjøre noen områder attraktive for alle grupper av barnefamilier.

Tilskudd til samiske barnehagetilbud

Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 50 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
14 179	14 647	15 160

Formålet med tilskuddet er å tilrettelegge for at samiske barn skal få utvikle sitt språk og sin kulturbakgrunn i barnehagen. Tilskuddet blir forvaltet av Sametinget og omfatter tilskudd til samiske barnehager, barnehager med samisk avdeling og barnehager med tilbud om samisk språkopplæring.

I tillegg omfatter tilskuddet midler til prosjekt- og utviklingsarbeid.

Mer informasjon

- www.samediggi.no

Barnehagetilskudd i integreringsordningen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kommunene som bosetter barn i aldersgruppen 0–5 år som omfattes av integreringstilskuddsordningen får utbetalt et integreringstilskudd over fem år. Ordningen innbefatter et engangstilskudd ved bosetting av barn i barnehagealder (0–5 år). Formålet med ordningen er å tilrettelegge barnehagetilbudet for barn av nyankomne flyktninger.

Mer informasjon

- www.imdi.no
- *Integreringstilskudd for år 1 og 2–5 i 2014*, Rundskriv 1/14

Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder

Kunnskapsdepartementet

kap. 231, post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
122 005	126 015	130 173

Tilskuddet gis til kommunene, og skal medvirke til at kommunene kan utforme tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder både i og utenfor barnehage. Tilskuddet tildeles kommunene ut fra antall minoritetsspråklige barn som går i barnehage. Midlene følger ikke barnet, og kommunene kan benytte tilskuddet fleksibelt og utforme tiltak ut fra lokale variasjoner, ressurser og behov.

Mer informasjon

www.udir.no

3.2 GRUNNSKOLE OG VIDEREGÅENDE OPPLÆRING – GRUNNOPPLÆRINGEN

Grunnopplæringen skal gjøre elever og lærlinger kvalifisert for videre studier eller et yrke, og motivere for livs-lang læring. Grunnopplæringen blir finansiert gjennom statlige rammetilskudd og skatteinntekter til kommuner og fylkeskommuner. I tillegg kommer tilskudd til private skoler godkjent etter privatskoleloven og til særskilte tiltak i grunnopplæringen. Kravet om at opplæringen skal være tilpasset elevenes, lærlingenes og lærekandidatenes evner og forutsetninger er nedfelt i opplæringsloven. Elever som ikke har eller kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, har rett til spesialundervisning. Barn under skolepliktig alder kan også ha rett til spesialpedagogisk hjelp. Spesialpedagogisk hjelp før opplæringspliktig alder skal omfatte tilbud om foreldre-rådgivning.

Kunnskapsløftet

Kunnskapsdepartementet

I 2004 la Bondevik II-regjeringen fram St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*, som presenterte utdannings-reformen Kunnskapsløftet. Målet med reformen var å gjøre elever og lærlinger bedre i stand til å møte kunnskaps-samfunnets utfordringer, og å skape en bedre kultur for læring for et felles kunnskapsløft. Med Kunnskapsløftet ble det innført nye, enklere læreplaner i alle fag med tydelige og forpliktende kompetansemål. Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, lese, regne og bruke digitale verktøy ble definert som grunnleggende ferdigheter i alle fag og omtales i alle læreplaner. Skolene fikk lokal frihet i valg av metoder, arbeidsmåter og organisering. Strukturen i videregående opplæring ble forenklet gjennom nye yrkesfaglige og studie-forberedende utdanningsprogrammer. Stoltenberg II-regje-ringen har implementert og gjennomført Kunnskapsløftet, men med flere justeringer:

- *Holdningsendring fra "vente-og-se" til tidlig innsats* gjennom blant annet økt lærertetthet på 1.-4. trinn, obligatoriske kartleggingsprøver og frivillige lærings-støttende prøver, leksehjelp og bedre elev- og lærlingvurdering.

- Et bredere kunnskaps- og læringssyn gjennom blant annet en ny formålsparagraf for grunnopplæringen (opplæringsloven § 1-1), et mer praktisk og relevant ungdomstrinn og satsing på fag- og yrkesopplæringen.
- Mer støtte og veiledning gjennom blant annet en innføring av et varig system for etter- og videre-utdanning for lærere, egen rektorutdanning, veilederkorps for skoleeiere, ny kurs for nasjonale prøver og veiledere til læreplanene.

Evalueringen av Kunnskapsløftet har spilt en viktig rolle for justeringer og forbedringer av reformen etter innføringen i skoleåret 2006–2007. Resultater fra evalueringen og endringer i reformen er nærmere presentert i Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei.

Læreplaner

Læreplaner for de fem gjennomgående fagene norsk, mate-matikk, engelsk, naturfag og samfunnsfag er reviderte etter en høring i 2012 og gjelder fra skoleåret 2013/2014. Det er blant annet lagt vekt på å lagt vekt på å fremheve arbeid med progresjonen i de grunnleggende ferdighetene på en bedre måte. Revideringen av fellesfagene omfatter også de

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 18:

FORELDREANSVARET

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også ta hensyn til utarbeidende foreldre.

parallelle planene for samiske elever og særskilte planer for døve/tunghørte. Læreplanen i norsk er den planen der det er gjort flest endringer. Det er lagt vekt på å gjøre læreplanen mindre omfattende, og en har gått inn for å synliggjøre muntlig og skriftlig kommunikasjon. Vurderingsordningen i norskfaget er som tidligere.

EN TILPASSET OPPLÆRING

Statlig spesialpedagogisk støttesystem (Statped)

Kunnskapsdepartementet

Det statlige spesialpedagogiske støttesystemet (Statped) er statens virkemiddel for å støtte kommuner og fylkeskommuners arbeid med å realisere opplæringslovens bestemmelser om likeverdig, tilpasset og inkluderende opplæring for barn, unge og voksne med særskilte behov. Statped skal gi tjenester på både individ- og systemnivå. Statped skal videreutvikle kompetanse på det spesialpedagogiske fagfeltet og skal dokumentere, formidle og implementere praksis- og forskningsbasert kunnskap. Statped ble fra 1. januar 2013 omorganisert som en virksomhet med en sentral ledelse og fire flerfaglige regionsenter: Statped Nord, Statped Midt, Statped Vest og Statped Sørøst. I 2014 vil arbeidet med å utvikle Statped fortsette. Dette inkluderer

at Statped videreutvikler sin spisskompetanse og sikrer likeverdig og flerfaglig tjenesteyting over hele landet.

Meld. St. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap* har som mål å gjøre barnehager og skoler bedre i stand til å møte mangfoldet av barn, unge og voksne med behov for særskilt hjelp og støtte i sin læring og utvikling. Kunnskapsdepartementet vil fortsette å følge opp meldingens intensjoner og tiltak i 2014.

Mer informasjon

- www.statped.no
- www.udir.no
- Meld. St. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap*

Opplæring for foreldre med barn som har nedsatt syns-, eller hørselshemning

Kunnskapsdepartementet

Foreldre til barn med hørselshemning og synshemninger får i dag tilbud fra Statped om opplæring for å kunne kommunisere med og følge opp sine barn. Det gis tilbud om ulike opplæringsprogram av ulik varighet.

Mer informasjon

- www.statped.no
- www.udir.no

Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)

Kunnskapsdepartementet

Utdanningsdirektoratet har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet utviklet en strategi for etter- og videreutdanning for PP-tjenesten (PPT). Formålet med *Strategi for etter- og videreutdanning i PPT 2013–2018* er å styrke kompetansen til de ansatte og bidra til å øke oppmerksomheten på systemrettet arbeid. Målgruppen for satsingen er ansatte og ledere i PP-tjenesten. Utdanningsdirektoratet har med fullmaktsbrev våren 2013 gitt fylkesmennene i oppdrag å fordele midler til gjennomføring av etterutdanning på prioriterte områder fra høsten 2013. Når det gjelder tilbud om videreutdanning, vil disse bli utviklet høsten 2013, og det vil være mulig for ansatte i PP-tjenesten å søke om å delta på tilbudene fra februar 2014.

Mer informasjon

- www.udir.no
- Meld. St. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap*

Læremidler

Kunnskapsdepartementet

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for utvikling og produksjon av læremidler for elevgrupper som ikke ivaretas i det kommersielle markedet. Dette gjelder læremidler for barn, unge og voksne med behov for særskilt tilrettelegging, minoritetsspråklige elever i grunnopplæringen (omfatter også voksne innvandrere), og læremidler for smale fag/små elevgrupper, særlig innen yrkesfag. Midlene tildeles på grunnlag av offentlige kunngjøringer.

Mer informasjon

- www.udir.no
- www.morsmal.no
- www.statped.no

Økt gjennomføring i videregående opplæring – Ny GIV

Kunnskapsdepartementet

Arbeidet med å øke gjennomføringen i videregående opplæring fortsetter og er intensivert med blant annet skole-ring av lærere i forbindelse med intensivopplæring av faglig svakt presterende elever både i 10. klasse og i videregående opplæring. Samlet har til nå ca. 4300 lærere fått skole-ring i hvordan de kan gjennomføre opplæring for å forbedre elevenes grunnleggende ferdigheter, som er en forutsetning for all annen læring. Det har også vært gjennomført en rekke aktiviteter for elever i overgangen mellom ungdomstrinnet og videregående opplæring og mellom nivåene i videregående. Innenfor Ny GIV, Overgangsprosjektet har det også blitt iverksatt en større satsing på å forbedre yrkesrettingen av fellesfagene i yrkesfaglige utdanningsprogram. Alle fylker har blant annet pekt ut en knutepunktskole for yrkesretting og relevans, og disse har et særlig ansvar for sprednings- og utviklingsarbeidet i fylkeskommunen.

Kunnskapsdepartementet samarbeider med Arbeids- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet for å bedre oppfølging av og tiltak til ungdom mellom 15–21 år som står utenfor arbeid og opplæring. Målet er at flere skal fullføre videregående opplæring. Om lag 900 ansatte i OT og NAV har vært gjennom etter- og videreutdannings-tilbud i Ny GIV. Antall ungdommer utenfor opplæring og arbeid er redusert fra tidligere rundt 8000 til nå 1500 i juni 2013. I tillegg er antallet ungdommer i aktivitet doblet i prosjektperioden. Ungdommene har ofte sammen-satte utfordringer som læringsutfordringer, lav motivasjon, sosiale levekårsutfordringer og/eller psykiske vansker. Ofte kreves det en koordinert innsats fra flere instanser dersom hjelp skal fungere. Alle landets fylkesmenn ble i 2013 gitt likelydende embetsoppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet, Barne- likestillings- og integreringsdepartementet, Helsedepartementet og Kunnskapsdepartementet for å understøtte fylkeskommunene i arbeidet med Ny GIV lokalt i fylker og kommuner.

Kunnskapsdepartementet samarbeider også med Helse- og sosialdepartementet gjennom Ny GIV om en tilskuddsordning (60 mill.) hvor kommunene kan ansette psykologer, og med Arbeids- og velferdsdirektoratet om bruk av NAV-veiledere i videregående skoler i 4 fylkeskommuner for å forebygge frafall i videregående opplæring. Ordningen forsterkes i 2014 til 100 millioner kroner.

Mer informasjon

- *Ny GIV Oppfølgingsprosjektet – samarbeid om oppfølgings av ungdom* – Eksempelsamling 2013
- *Oppfølgingsprosjektet i Ny GIV, En kartleggingsundersøkelse* – NOVA 2013
- *På rett vei 2012-2013*, St.meld. 20
- *Oppfølgingsplan for arbeid og psykisk helse* – Særtrykk (2016-2016)
- *Motivasjon – Mestring – Muligheter*, St.meld. 22 (2010-2011)
- *Utdanningslinja 2008-2009*, St. meld. 44
- *Kvalitet i skolen 2007-2008*, St. meld. 31
- *... og ingen stod igjen. Tidlig innsats for livslang læring, 2006-2007*, St. meld. 16
- Nordisk Kunnskapsbank
www.kunnskapsbanken.org

Oppfølgingstjenesten (OT)

Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet

Fylkeskommunens oppfølgingstjeneste har en lovfestet plikt til å følge opp all ungdom som ikke er i opplæring eller arbeid, fra de har avsluttet grunnskolen og til og med det året de fyller 21 år. Oppfølgingstjenesten skal blant annet ha oversikt over ungdom som til en hver tid befinner seg utenfor videregående opplæring, kontakt med og følge opp ungdom i målgruppen og sørge for at all ungdom i målgruppen tilbys opplæring, arbeid eller andre kompetansefremmende tiltak som kan føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller grunnkompetanse.

Oppfølgingstjenesten skal sikre samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige instanser som har ansvar

for målgruppen, og skal ha oversikt over aktuelle tilbud for ungdommer. I tillegg kan OT også samarbeide med skolene for å forebygge avbrudd i opplæringen. Rådgivningstjenesten og NAV er sentrale samarbeidspartnere for OT i arbeidet med målgruppen. Ungdom i målgruppen som ikke tar imot tilbud gjennom oppfølgingstjenesten, og som ikke er i utdanning eller arbeid, skal kontaktes og gis tilbud hvert skoleår så lenge de er omfattet av den lovfestede retten til videregående opplæring. Foresatte skal også kontaktes og informeres om status og rettigheter så lenge ungdommen er under 18 år.

Les mer om garantiordningene for ungdom i kapittel 7.

Mer informasjon

- Midtveisrapport Ny GIV 2012, Kunnskapsdepartementet
- *Satsing mot frafall i videregående opplæring*, NIBR-rapport 2004:19
- www.uttanningsdirektoratet.no
- www.skolenett.no

Rådgiving i skolen

Kunnskapsdepartementet

Elever i grunnsopplæringen har lovfestet rett til sosialpedagogisk rådgiving samt utdannings- og yrkesrådgiving. Det er utarbeidet forslag til kompetansekrav og veiledende kompetansekriterier for rådgivere i skolen, både for rådgivere på det sosialpedagogiske feltet og for utdannings- og yrkesrådgiving. For å styrke utdannings- og yrkesrådgivingen er partnerskap for karriereveiledning igangsatt i hvert fylke. Det er inngått samarbeidsavtaler regionalt mellom fylkeskommuner, kommuner, NHO, NAV og KS for å bedre støtte opp om lokale behov. Fagene utdanningsvalg, arbeidslivsfag og prosjekt til fordypning er innført for å styrke arbeidet med rådgiving i grunnsopplæringen.

Mer informasjon

- www.uttanning.no

Opplæring innenfor kriminalomsorgen

Kunnskapsdepartementet

kap. 225. Post 68 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
230 339	238 984	246 870

Tilskuddsordningen skal bidra til at det blir gitt opplæring på grunnskolenivå og videregående opplæring til innsatte eller løslatte som har rett til dette og ønsker det. God opplæring er ett av de viktigste virkemidlene for å få straffedømte til å mestre livet etter endt soning. I dag gis det skoletilbud i fengsler der det er hensiktsmessig å ha det. For å bedre forholdene for barn i fengsel, er det som et forsøk etablert en egen soningsenhet i Bergen for unge lovbrøyttere mellom 15 og 18 år underlagt kriminalomsorgen. En tilsvarende enhet er under planlegging på Østlandet. For å påse at innsatte mellom 15 og 18 år blir ivaretatt, er det etablert et landsdekkende tverretattlig team med kompetanse innen psykisk helsevern, barnevern og utdanning i tilknytning til enheten i Bergen.

Tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen i 2014 foreslås videreført på samme nivå som i 2013.

Mer informasjon

- *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*, St.meld. nr 37 (2007–2008)
- *Om forvaltningssamarbeid mellom opplæringssektoren og kriminalomsorgen*, rundskriv G–1/2008

Tilskudd til opplæring av lærlinger og lære kandidater med særskilte behov

Kunnskapsdepartementet

kap. 225 Post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
30 479	37 486	48 798

Målet med tilskuddsordningen er å stimulere lærebedrifter til å gi lærlinger og lære kandidater med særskilte behov anledning til å oppnå en fagutdanning eller deler av en fagutdanning. I tillegg skal tilskuddsordningen stimulere lærebedrifter til å gi kandidater som er omfattet av forsøksordningen med praksisbrev mulighet til å oppnå praksisbrev. For å stimulere lærebedrifter til å tegne flere lærekontrakter med minoritetsspråklige, er lærlinger og lære kandidater med svake norskerferdigheter, og som har bodd kort tid i Norge, også omfattet av tilskuddsordningen fra og med 2013.

IKT i opplæring og utdanning

Kunnskapsdepartementet

kap. 224 Post 01/21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
93 116	35 353	91 664

Senter for IKT i utdanningen har blant annet ansvar for å formidle forsknings- og praksisbasert kunnskap om IKT og læring og analysere det pedagogiske potensialet i ny teknologi. I læreplanene for Kunnskapsløftet er bruk av digitale verktøy en av fem grunnleggende ferdigheter som er integrert i mål i alle fag både i grunnskolen og i videregående opplæring. Videreutdanningsstrategien Kompetanse for kvalitet skal ivareta bruk av IKT som metode i fagene samt elevenes grunnleggende digitale ferdigheter. Senter for IKT i utdanningen utvikler veiledninger om IKT som kan være nyttige i planleggingen av undervisning og teknologivalg. Skoleledere og lærere kan blant annet finne støtte i arbeidet med digital kompetanse i ressursene Skolementor og Lærermmentor.

Mer informasjon

- www.utdanning.no
- www.iktsenteret.no
- www.skolementor.no
- www.larermmentor.no
- www.iktplan.no

Regionale vitensentre

Kunnskapsdepartementet

kap. 226 post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
25 705	35 353	44 090

Vitensentrene er populærvitenskapelige opplevels- og læringssentre for teknologi, naturvitenskap og matematikk hvor de besøkende lærer ved å eksperimentere med modeller. Barn og voksne kan utforske fenomener knyttet til natur, miljø, helse og teknologi gjennom egen aktivitet. Det er 8 regionale vitensentre: Trondheim vitensenter, Bergen vitensenter (VilVite), Norsk teknisk museum i Oslo, Jærmuseet i Rogaland, Nordnorsk vitensenter i Tromsø, Vitensenteret Innlandet i Gjøvik, Vitensenter Grenland og Inspira i Østfold. Barn og unge kan i tillegg til skoleopplegg, også besøke vitensentrene på fritiden.

Mer informasjon

- www.larermentor.no
- www.iktpplan.no

TEMA- OG FAGSPESIFIKKE SATSINGER

Kunnskapsdepartementet

Realfagstrategien, Realfag for framtida 2010–2014, har etterfulgt to tidligere strategier med det mål å styrke kompetansen til alle elever og studenter i realfag og øke rekrutteringen til realfaglige utdanninger og yrker. Realfagstrategien er utviklet i samarbeid med arbeids- og næringslivet og omfatter alle nivåer fra barnehage, skole, høyere utdanning og til forskning. Det er utviklet en rekke tiltak som er knyttet til strategien.

Handlingsplanen *Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning 2009–2014*. Planen viderefører og styrker satsingen på entreprenørskap i utdanningen som ble gjort gjennom strategiplanen *Se mulighetene og gjør noe med dem!*. Formålet med den nye handlingsplanen er å tydeliggjøre entreprenørskap som utdanningsmål og opplæringsstrategi.

Fysisk aktivitet og måltider i skolen

Helse- og omsorgsdepartementet og

Kunnskapsdepartementet

Helsemyndighetenes retningslinjer for skolemåltidet og anbefaling om 1 time daglig fysisk aktivitet ligger til grunn for arbeidet. Alle skoler med ungdomstrinn skal tilby elevene frukt og grønt hver dag. Det er utviklet en idé- og ressursbank til hjelp for skolens arbeid med satsing på økt fysisk aktivitet, ressursbanken oppdateres løpende. Fysisk aktivitet og sunne måltider er sentrale elementer i modellforsøket *Bedre sammenheng mellom skole og SFO*.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no
- www.uttanningsdirektoratet.no
- www.helsedirektoratet.no

Skolefritidsordningen

Kunnskapsdepartementet

Skolefritidsordningen (SFO) er et frivillig tilbud til barn på 1.-4. klassetrinn som trenger omsorg og tilsyn utenom skoletiden og til barn med særlige behov på 1.-7. klassetrinn. SFO skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Alle kommuner skal ha et tilbud om SFO før og etter skoletid.

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en nettressurs om kvalitetsutvikling i skolefritidsordningen (SFO) for at kommuner, skoler og skolefritidsordninger kan dra nytte av erfaringene fra prosjekt Helhetlig skoledag og tilsvarende arbeid med utvikling av kvalitet på SFO i eget planleggings- og utviklingsarbeid. Nettressursen inneholder blant annet beskrivelse av faktorer for kvalitetsutvikling i SFO, veiledning for å utarbeide kommunale planer for kvalitetsutvikling i SFO og flere eksempler og case fra kommuner og skoler.

Mer informasjon

- www.udir.no

Forsøk med gratis deltids skolefritidsordning

Kunnskapsdepartementet og

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Formålet med forsøket er å se om gratis SFO kan legges til rette for at elever får bedre forutsetninger for å lykkes i skolen samt bidra til å bedre skolekretsens attraktivitet. Forsøket skal gi flere barn tilgang til en alternativ læringsarena som understøtter skolens arbeid med elevenes faglige, sosiale og personlige utvikling. Målet er deltakelse blant elevene på linje med gjennomsnittlig deltakelse i Oslo kommune.

Forsøket gjennomføres for elever på 1.-4. trinn med gratis deltids plass i Aktivitetsskolen, som en del av Oslo Sør-satsningen. Forsøket skal gjennomføres ved aktivitetsskolen på Mortensrud skole, etter avtale med Oslo kommune (Utdanningssetaten). Mortensrud skole har særlig lav deltakelse i Aktivitetsskolen sammenlignet med resten av Oslo, og en høy andel elever med innvandrerbakgrunn, en stor andel personer med sammensatte levekårsutfordringer samt stor utskiftning av elevmassen i løpet av hele skoleåret.

Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet

Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
0	0	7 300

Det er 10 nasjonale sentre, som på ulike satsingsområder har nøkkelroller for å utvikle kvaliteten på opplæringen. Faglig styring og oppfølging av de nasjonale sentrene er delegert fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet. Vertsinstitusjonene har det administrative ansvaret for sentrene. Det nyeste er Senter for mat, helse og fysisk aktivitet som ble etablert høsten 2013 ved Høgskolen i Bergen.

Senteret skal synliggjøre og formidle sammenhengen mellom helse, fysisk aktivitet, ernæring og læring i barnehage og skole, og herunder være en ressurs for fagene mat og helse og kroppssøving. Senterets målgrupper for øvrig er kommuner og fylkeskommuner som barnehage- og skoleeier, helsestasjons- og skolehelsetjeneste og høyere utdanningsinstitusjoner.

Smakens uke

Landbruks- og matdepartementet

Smakens uke er en årlig begivenhet med arrangementer mange steder i landet. Som en del av Smakens uke tilbys et eget undervisningsopplegg for 6.-klassetrinnet og tre arrangementer hvor flere skoleklasser opplæres i smak og matglede.

Mer informasjon

- www.smakensuke.no

Fiskesprell

Helse- og omsorgsdepartementet og

Nærings- og fiskeridepartementet

«Fiskesprell» er et nasjonalt kostholdsprogram som har som mål å øke inntaket av fisk og sjømat blant barn og unge. Programmet er et samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Norges sjømatråd. Helsedirektoratet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning er med som faglige bidragsytere. Programmet er forankret i fylkene og tilbyr kurs for barnehagepersonell, SFO-personell, lærere i mat og helse, lærer- og barnehagelærerstudenter og foreldre. Fiskesprell samarbeider også med Opplysningskontoret for frukt og grønt.

Mer informasjon

- www.fiskesprell.no

3.3 MINORITETER I UTDANNINGSSYSTEMET

En god offentlig skole der elever med ulik bakgrunn får et likeverdig opplæringstilbud, er et viktig bidrag for å skape et inkluderende samfunn. Grunnlaget som blir lagt i barnehage og skole har store konsekvenser for videre utdanning og muligheter i samfunnet. Skolen står overfor store utfordringer med å gi et fullverdig tilbud og tilpasset opplæring til alle barn, også de med annen språklig bakgrunn enn norsk. Innvandrere kommer til Norge med ulik bakgrunn og kompetanse, og ulike forutsetninger og behov. En sterk veldferdsstat skal gi et godt grunnlag for integrering. Dette inkluderer blant annet barnehageplass til alle og en god offentlig fellesskole. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har lagt frem stortingsmelding om integrering, Meld. St. 6 2012-2013). Her er barnehage og utdanning en sentral del. Meldinga ble behandlet i Stortinget i mars 2013 og fikk bred tilslutning. Et viktig tiltak på opplæringsområdet er et kompetanseløft for å styrke opplæringen av minoritetsspråklige barn, unge og voksne. Satsingen Kompetanse for mangfold går over fem år med et årlig budsjett på 30 mill kroner.

Holdningsskapende arbeid i skolen mot rasisme og diskriminering

Kunnskapsdepartementet

Arbeidet med å motvirke problematferd, rasistiske og diskriminerende holdninger skal gjennomsyre all virksomhet i skolene og lærebedriftene. Menneskeverd, rasisme og diskriminering er tema i læreplaner i flere enkeltfag.

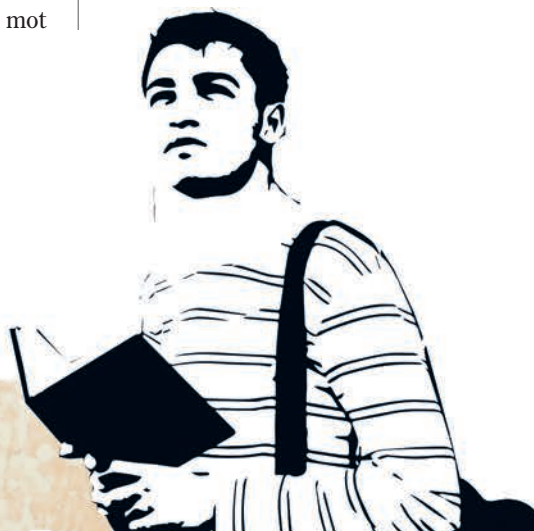
Utdanningsdirektoratet har gitt Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, Det europeiske Wergelandsenteret og Institutt for lærerutdanning og skoleforskning ved (UiO), oppgaven med å utvikle en kurspakke for skolens arbeid mot antisemittisme og rasisme, blant annet på bakgrunn av anbefalinger i rapporten Det kan skje igjen. Det er nå etablert et opplæringstilbud for lærere, skoleledere og elever på ungdomstrinnet, for å forebygge antisemittisme, rasisme og udemokratiske holdninger. Målet med prosjektet er bidra til å styrke elevenes demokratiske beredskap og den demokratiske og inkluderende samhandlingen i hele skolen.

Høsten 2013 ble programmet Dembra - *Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme* – satt i gang. Opplegget er treårig og rettes mot skoler for å styrke innsatsen mot

ekskluderende og udemokratiske holdninger. Det er satt av 6 mill. kroner til programmet, og fem skoler i østlandsområdet er først ut til å delta. Opplæringstilbudet fokuserer på at lærere og skoleledere skal få økte kunnskaper og ferdigheter i evnen til å løse konflikter mellom elever samt støtte til skolens arbeid med å skape et læringsmiljø der alle føler tilhørighet. Dembra gjennomføres ved fem skoler parallelt, over et halvt år. En nettbasert pedagogisk ressurs skal utvikles som kommunikasjonskanal og til støtte for deltakerne. Denne elektroniske samarbeidsplattformen og materialbanken vil knytte de deltakende skolene sammen i et profesjonelt praksisnettverk under og etter prosjektperioden. Etter pilotering høst 2013, skal kursløpet videreutvikles og gjennomføres med 5 skoler våren 2014 og fem skoler høsten 2014. Det skal også utvikles en modell for nasjonal spredning av konseptet.

Mer informasjon

- www.udir.no

SPRÅKLIGE OG NASJONALE MINORITETER I SKOLE OG UTDANNING

Kunnskapsdepartementet

Elever i grunnskolen og videregående opplæring med annet morsmål enn norsk og samisk, har rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelig ferdighet i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Om nødvendig har disse elevene også rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring eller begge deler. Skoleeier er pliktig å kartlegge norskkunnskaper før det blir gjort vedtak om særskilt språkopplæring. Dette tilbudet gjelder både nasjonale og språklige minoriteter. Videre er det slik at når minst tre elever med kvensk-finsk bakgrunn ved grunnskoler i Troms og Finnmark krever det, har elevene rett til opplæring i finsk som andrespråk. Det gis støtte til slik undervisning over kap. 225, post 67 i statsbudsjettet. Posten kan også brukes til støtte til opplæring i finsk som andrespråk i videregående opplæring, eller det kan gis opplæring i kvensk som andrespråk. Videre kan midlene nyttes til finske studiehjemler i grunnskolen.

I NOU 7:2010 *Mangfold og mestring*, avdekket Østbergutvalget at det var store ulikheter og kompetansebehov i opplæringen av barn som bor i asylmottak. Kunnskapsdepartementet (KD) ga derfor Utdanningsdirektoratet følgende oppdrag: Opplæring av unge asylsøkere og barn av asylsøkere: informasjon, veiledning og kompetanseheving overfor kommunene. Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) fikk ansvaret for å utføre oppdraget i alle landets regioner. For mer informasjon, se NAFOs nettside.

Det følger av opplæringsloven § 2-1 andre ledd at alle barn og unge i opplæringspliktig alder (6-16 år) som oppholder seg i Norge har plikt til grunnskoleopplæring og rett til offentlig grunnskoleopplæring. Retten til grunnskoleopplæring gjelder fra det tidspunkt det er sannsynlig at den unge skal oppholde seg i Norge i lengre tid enn tre måneder. Plikten til grunnskoleopplæring inntreffer når barnet har oppholdt seg i Norge i tre måneder. Det har ingen betydning for retten om oppholdet er ulovlig. Det er tilstrekkelig at barnet faktisk har oppholdssted i landet.

Personer mellom 16-18 år som trenger grunnskoleopplæring har rett til grunnskoleopplæring for voksne, så langt de ikke har rett til videregående opplæring, jf. opplæringsloven § 4A-1.

Ungdom som har fullført grunnskolen har rett til videregående opplæring, jf. opplæringsloven § 3-1. Asylsøkere og personer uten lovlig opphold over 16 år har hverken rett til grunnskoleopplæring for voksne eller videregående opplæring etter opplæringsloven.

Kunnskapsdepartementet vil sende et forslag om å lovfeste en rett til videregående opplæring og grunnskoleopplæring for ungdom over opplæringspliktig alder som er under 18 år og som søker oppholdstillatelse på alminnelig høring, med virkning fra høsten 2014.

Det er utviklet læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og i morsmål. I tillegg er det utviklet kartleggingsverktøy, veiledningsmateriell og etterutdannings-tilbud for lærere som skal undervise i grunnleggende norsk for språklige minoriteter.

Fra august 2012 åpnet opplæringsloven for at kommune og fylkeskommune skal kunne opprette særskilte opplærings-tilbud for nyankomne minoritetsspråklige elever, som for eksempel innføringsklasser. Utdanningsdirektoratet har også laget en veileder om bruk av innføringstilbud i grunnskolen og videregående opplæring hvor lovverk og gode eksempler fremgår. Det er også igangsatt en kartlegging og en lengre evaluering for å finne ut mer om hvilke tilbud som fungerer best for nyankomne elever. For elever som kommer til Norge sent i skoleløpet kan det være vanskelig etter kort tid å skulle gå opp til eksamen etter den ordinære læreplanen i norsk. Det er derfor fastsatt en midlertidig læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge.

Det gis tilskudd til finansiering til kommunene slik at unge asylsøkere og barn av asylsøkere bosatt i asylmottak samt enslige mindreårige asylsøkere bosatt i omsorgssentre får grunnskoleopplæring. Målgruppen er unge asylsøkere og barn av asylsøkere i grunnskolealder som har rettigheter

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 30:

MINORITETER OG URBEFOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

etter § 2-1 i opplæringsloven, samt ungdom i alderen 16–18 år som ikke har utdanning tilsvarende norsk grunnskole.

En rekke nye tiltak for å bedre opplæringstilbudet til minoritetsspråklige barn, unge og voksne ble presentert i Meld. St.6 (2012-2013) *Mangfold og fellesskap*.

Tilskudd til opplæring av unge asylsøkere og barn av asylsøkere
Kunnskapsdepartementet
kap. 225 post 64 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
126 464	125 316	155 452

Formålet med tilskuddet er å bidra med finansiering til kommunene slik at unge asylsøkere og barn av asylsøkere bosatt i asylmottak samt enslige mindreårige asylsøkere bosatt i omsorgssentre får grunnskoleopplæring. Målgruppen er unge asylsøkere og barn av asylsøkere i grunnskolealder som har rettigheter etter § 2-1 i opplæringsloven, samt ungdom i alderen 16–18 år som ikke har utdanning tilsvarende norsk grunnskole.

**SAMISKE BARN OG UNGES
OPPLÆRINGSTILBUD**
Kunnskapsdepartementet
kap. 222 post 01 og 45 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
96 007	89 468	90 774

kap. 223 post 50 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
36 518	37 723	39 043

kap. 225 post 62 i (1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
20 909	21 578	22 290

kap. 225 post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
47 533	52 533	57 533

kap. 226 post 21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 098 786	1 158 190	795 173

Tilskudd til samisk i grunnopplæringen, Kap. 225 post 63, skal bidra med finansiering til kommuner, fylkeskommuner og private skoler som gir opplæring i og på samisk i henhold til § 6-2 og § 6-3 i opplæringsloven. Tilskuddet kan også gis til kommuner som ønsker å styrke kompetansen i samisk for lærere i grunnskolen. I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Utenfor samiske distrikt har samiske elever rett til opplæring i samisk dersom det er minst ti elever i en kommune som ønsker opplæring i og på samisk, så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa. Dersom samiskopplæringen ikke kan gis av egne lærere ved skolen, kan alternative opplæringsformer tas i bruk, for eksempel fjernundervisning. Over kap. 222

bevilges det særskilt økonomisk tilskudd til drift av en samisk grunnskole og to samiske videregående skoler. Midler til de kommunale sameskolene i Snåsa og Målselv gis over kap. 225. Videre bevilges det midler til utvikling av samiske tiltak over kap. 226 og midler til Sametinget over kap. 223.

Tilskuddet til Sametinget skal bidra med finansiering av utdanningsformål i Sametinget, utvikling og produksjon av læremidler for samiske elever, herunder spesialpedagogiske læremidler, og tilskudd til råd og veiledning om samisk opplæring. Sametinget forvalter en stipendordning for å stimulere samisk ungdom til å velge samisk som fag i videregående opplæring.

3.4 HØYERE UTDANNING, FAGSKOLEUTDANNING, VOKSENOPLÆRING OG STUDIEFINANSIERING

Størrelsen på ungdomskullene vil øke betydelig i årene framover. Ifølge framskrivinger fra Statistisk sentralbyrå (2010), vil det være om lag 85 000 flere i aldersgruppen 19–29 år i 2020 enn i 2010.

Kunnskapsdepartementet har gjennom Meld. St. 13 (2011–2012) *Utdanning for velferd*, St.meld. nr. 44 (2008–2009) *Utdanningslinja* og rapporten *Tilbud og etterspørsel etter høyere utdannet arbeidskraft fram mot 2020* (desember 2010) vist hvordan utfordringene med antatt økt etterspørsel etter høyere utdanning kan løses. Løsningene ligger både i økt kapasitet, økt gjennomstrømning, redusert frafall og styrking av relevansen i utdanningen samt mer samarbeid med arbeidslivet.

Kapasiteten i høyere utdanning har økt med flere studieplasser i 2006, 2009, 2011 og 2012. Samlet gir dette om lag 2 900 flere studieplasser i 2014 sammenlignet med 2013. Nye studieplasser opprettet i perioden 2006–2014 gir samlet om lag 24 800 flere plasser i 2019 sammenlignet med 2005.

HØYERE UTDANNING

Kunnskapsdepartementet

kap. 260/280/281 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
26 856 960	26 292 246	29 867 849

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) har et nasjonalt ansvar for å følge opp arbeidet ved institusjonene og stimulere til kvalitetsutvikling og erfaringsspredning. God faglig og pedagogisk kompetanse er en forutsetning for høy kvalitet på undervisningen, og departementet vil derfor arbeide med blant annet kompetanseutvikling for det faglige personalet. Samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon (SAK) er viktig for den videre utviklingen av universitets- og høyskolesektoren. Departementet vil videreføre tiltak for å stimulere til mer profilerte institusjoner og mer robuste fagmiljø, blant annet ved å videreføre satsingen på 50 mill. kr i strategiske SAK-midler.

Mer informasjon

- www.nokut.no

FAGSKOLEUTDANNING

Kunnskapsdepartementet

kap. 276, post 72 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
62 914	71 236	73 729

* Hoveddelen av bevilgningene til fagskoleutdanning går over hhv. Kommunal- og moderniseringsdepartementets og Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Fagskoletilbudene har mellom et halvt og to års varighet, og er et alternativ til høyere utdanning. Fagskoleloven har som formål å sikre fagskoleutdanninger av høy kvalitet gjennom en offentlig godkjenningsordning. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) er godkjenningsorgan. Loven tar utgangspunkt i at tilbudet av fagskoleutdanning primært skal være styrt av arbeidslivets etterspørsel etter kvalifisert arbeidskraft. Det er etablert en nasjonal studentorganisasjon for fagskolestudenter.

Mer informasjon

- www.fagskoleopptak.no
- www.fagskolen.info

VOKSENOPPLÆRING

Tilskudd til studieforbund

Kunnskapsdepartementet

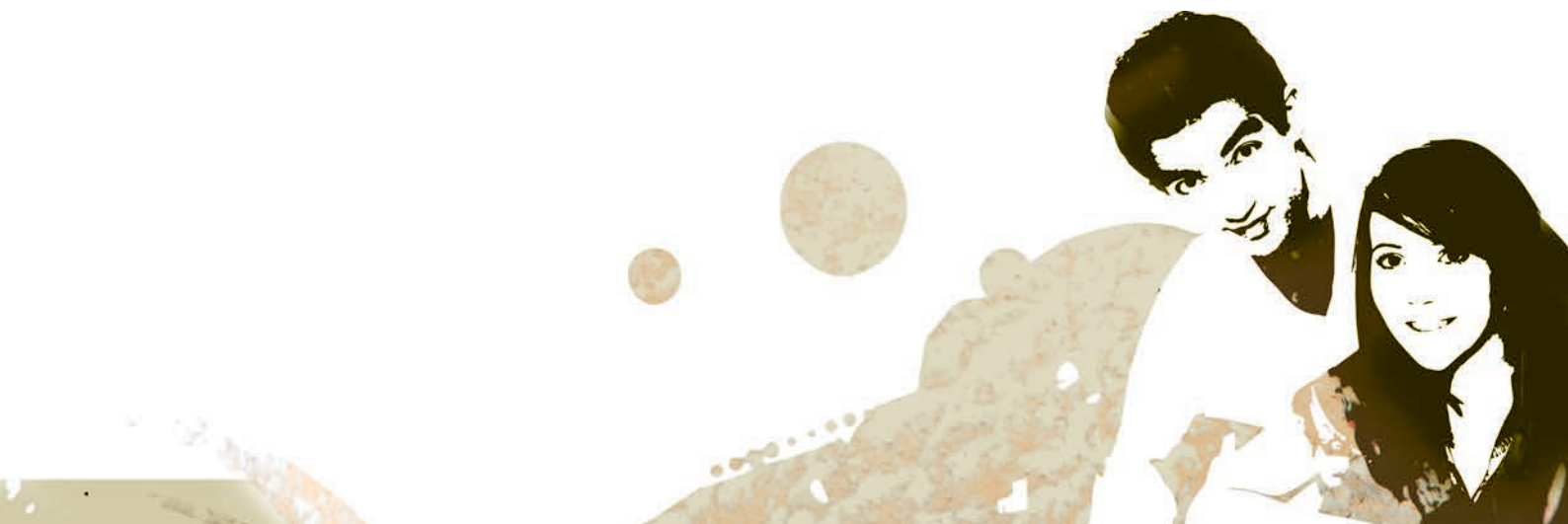
kap. 254 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
184 951	189 054	196 671

Tilskudd til studieforbund skal bidra til å fremme livslang læring ved å legge til rette for organiserte læringsaktiviteter ved siden av det formelle utdanningssystemet. Tilskuddet går til godkjente studieforbund, og de enkelte medlemsorganisasjonene søker om støtte til sine kurs gjennom sitt studieforbund. Det gis støtte til kurs med deltakere i alderen 14 år og oppover.

Mer informasjon

- www.vox.no

UTDANNINGSSTØTTE

Kunnskapsdepartementet

kap. 2410, (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
30 777 477	31 403 552	33 245 713

Lånekassen administrerer de stipend- og låneordninger som er opprettet med hjemmel i lov om utdanningsstøtte. Det gis blant annet stipend og lån til elever i videregående opplæring, studenter på fagskoler og i høyere utdanning samt til folkehøgskoleelever. Regnskaps- og budsjettallene over refererer til de utgiftene som samlet føres på utgiftskapitlet til Lånekassen, og inneholder både stipend og lån med mer. I 2014 viderefører regjeringen ordningen med gratis læremidler for elever i videregående opplæring. En komponent i ordningen er et ikke-behovsprøvd utstyrsstipend som gis gjennom Lånekassen. Dette blir styrket med 32 millioner kroner i 2014. Endringen innebærer at elever på Elektrofag, Musikk, dans og drama og studie-spesialisering med formgivningsfag eller toppidrett vil flyttes fra laveste kostnadskategori til mellomste kategori (fra 930 kroner til 2 060 kroner i 2013-2014-satser). I tillegg økes høyeste kategori fra 2 970 kroner til 3 500 kroner. Dette innebærer høyere sats for elever på Idrettsfag, Design- og håndverk og Restaurant- og matfag. Samtidig blir det gjort en innstramming i grunnstipendet, som er behovsprøvd mot forsørgernes inntekt. Stipendet skal gå til elever fra familier med svak økonomi, og ut fra dette formålet er det gjort en innstramming som er beregnet å gi 80 mill. kroner i innsparing i 2014. Elever fra familier med de laveste inntektene vil ikke bli berørt. Rådgivere i videregående opplæring kan gi informasjon om Lånekassens regler.

For studenter i høyere utdanning, og andre som får støtte etter samme regelverk vil den månedlige basisstøtten øke fra 9 440 kroner i undervisningsåret 2013-2014 til 9 785 kroner i 2014-2015. Dette er en økning på 3,65 prosent.

Mer informasjon

- www.lanekassen.no

Økonomisk trygghet til studenter som blir alvorlig syke

Arbeids- og sosialdepartementet

Arbeidsavklaringspenger kan gis til studenter som har behov for aktiv behandling for å kunne gjenoppta studiene. Minste årlige ytelse er 2 G, dvs. tilsvarende 170 490 kroner per år (per 1. mai 2013).

Mer informasjon

- www.nav.no

Stipend for minoritetsspråklige lærere

Kunnskapsdepartementet

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
5,05 mill	7,5 mill	7,5 mill

For tiende år på rad utlyses stipend til minoritetsspråklige lærere for utdanning som gir formell kompetanse for undervisning i skolen. NAFO forvalter stipendordningen i samarbeid med skoleeierne.

Målgruppe er morsmålslærere/tospråklige lærere uten formell kompetanse for undervisning i skolen, og stipend kan innvilges for å gjennomføre utdanning som fører fram til godkjent formell kompetanse for undervisning i skolen. Tilbudet gjelder lærere som underviser på andre morsmål enn norsk, samisk, dansk, svensk, engelsk, fransk og tysk.

Mer informasjon

- <http://nafo.hioa.no/>

4

Frivillig engasjement, kultur og idrett

Regjeringen ønsker et tett samarbeid med frivillig sektor. Fritidsaktiviteter og frivillig engasjement er av stor betydning for å skape trivsel og tilhørighet i lokalsamfunnet. Det er viktig for regjeringen å gi alle barn og unge de samme mulighetene til å delta i meningsfylte kultur- og fritidsaktiviteter uavhengig av familiens bakgrunn eller den enkeltes kvalifikasjoner.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i barne- og ungdomspolitikken og stimulerer barn og unge til aktivitet og engasjement både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonene er sosiale møteplasser hvor barn og unge kan drive med aktiviteter som de har interesse for. I tillegg er de viktige arenaer for unges læring, et talerør for barn og unges interesser og en kanal for innflytelse og makt.

Aktiv deltakelse i kunst- og kulturaktiviteter blant barn og unge er en sentral del av kulturpolitikken. Den frivillige kulturvirksomheten spiller en sentral rolle i tillegg til at skolen er en viktig kulturformidler. Skolen gir unike muligheter for å nå alle barn og ungdom med et likeverdig kulturtilbud, uavhengig av sosiale, geografiske eller etniske ulikheter blant annet gjennom Den kulturelle skolesekken. Kulturelle aktiviteter i skolesammenheng er viktig for å stimulere interesse, forståelse og toleranse. Bibliotekene har også et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena. Det offentlige legger også til rette for et allsidig tilbud av idrett, friluftsliv og annen fysisk aktivitet for barn og unge i fritiden. En aktiv hverdag kan danne grunnlag for økt livskvalitet, bedre helse og miljøengasjement.

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 31:

LEK OG FRITID

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

4.1 FRIVILLIG ENGASJEMENT OG EN MANGFOLDIG BARNE- OG UNGDOMSKULTUR

Regjeringen ønsker at barn og unge skal være aktive deltakere i frivilligheten og i et mangfoldig kulturliv. Regjeringen støtter derfor frivillige organisasjoner, frittstående grupper og foreninger, samt et bredt spekter av kulturinstitusjoner som har virksomhet tilpasset barn og unge. Kulturinstitusjonene omfatter alle kultursjangre fra musikk, scenekunst og film, til litteratur, visuell kunst og kulturarv. Kulturinstitusjoner som får støtte fra Kulturdepartementet skal utvikle kulturtilbud tilpasset barn og unge i alle aldre, og utvikle forestillingsformer og formidlingstiltak rettet mot et ungt publikum.

Regjeringen ønsker å stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse lokalt og bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoner og gruppers medlemsbaserte virke på lokalt nivå. Tilskuddet som gis gjennom Frifondordningen skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner, frittstående grupper og foreninger med ulike formål og aktivitetsgrunnlag. Bevilgningen skal bidra til å sikre alle barn og unge like muligheter til deltakelse.

FRIVILLIGE BARNE- OG UNGDOMSORGANISASJONER

Tilskudd til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet *kap. 857, post 70 (i 1000 kroner):*

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
107 897	112 328	114 259

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gir nasjonal og internasjonal grunnstøtte til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Bevilgningen til organisasjonenes internasjonale arbeid tas over kap. 857 post 79. Formålet med tilskuddsordningen er å legge til rette for barn og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Tilskuddsordningen skal stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar nasjonalt og internasjonalt, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og demokrati. Ordningen reguleres av en

egen forskrift og forvaltes av Fordelingsutvalget som har sitt sekretariat i Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gir også nasjonalt driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Unge funksjonshemmede og Ungdom & Fritid. I tillegg kan de samme paraplyorganisasjonene søke om internasjonalt driftstilskudd. Tilskuddene forvaltes av Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet.

Mer informasjon

- www.lnu.no
- www.fordelingsutvalget.no
- www.ungefunksjonshemmede.no
- www.ungogfri.no

Tilskudd til de politiske partienes sentrale ungdomsorganisasjoner

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

kap. 520, post 76 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
7 221	7 459	7 384

Tilskudd til de politiske partienes fylkesungdomsorganisasjoner

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

kap. 1530, post 75 (i 1000 kroner):

Saldert budsjett 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
19 327	19 965	19 767

Bevilgningen til de politiske partienes ungdomsorganisasjoner gis til de organisasjoner hvor moderpartiet er et registrert politisk parti iht. partiloven (lov 17.6.2005 nr. 102) kapittel 2. Støtten gis som en fast sats per stemme moderpartiet oppnådde ved sist foregående fylkestings- og stortingsvalg.

Frifond – frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Kulturdepartementet

kap. 315, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
50 952	51 933	53 751

Frifond er en ordning som skal stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse lokalt, gjennom frivillige organisasjoner samt frittstående grupper og foreninger. Ordningen skal bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoners og grupper medlemsbaserte virke på lokalt nivå. Det er et mål at ordningen skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner og grupper med ulike formål og aktivitetsgrunnlag.

Ordningen har blitt styrket blant annet for å stimulere til økt innsats i arbeidet med integrering og inkludering. I tillegg til midlene over statsbudsjettet tilføres ordningen midler fra overskuddet til Norsk Tipping AS. I 2012 ble det overført 125 mill. kroner og i 2013 ble det overført 150 mill. kroner i spillemidler til Frifond. Midlene fordeles til de tre paraplyorganisasjonene Norsk musikkråd, Norsk teatteråd og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Paraplyorganisasjonene har ansvar for å fordele midlene videre, behandle eventuelle klager, samt å rapportere til departementet om bruk av midlene på lokalt nivå. Ordningen er ment å være enkel og ubyråkratisk, tilpasset lokal frivillig aktivitet.

Mer informasjon

- www.frifond.no

Støtte til Natur og Ungdom og Miljøagentene

Klima- og miljødepartementet

Natur og ungdom

kap. 1400, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 978	2 437	3 625

Miljøagentene

kap. 1400, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 241	1 252	1 293

Miljøagentene og Natur og Ungdom er de eneste barne- og ungdomsorganisasjonene med miljøvern som hovedformål. Fastsetting av størrelsen på driftstilskuddene er i henhold til Forskrift om tilskudd til frivillige miljøorganisasjoner og allmennytige miljøstiftelser av 1. oktober 2011. Tilskuddsordningen har som mål å bidra til å opprettholde en bredde av demokratisk oppbygde og landsomfattende miljøvernorganisasjoner. Dette for å sikre frivillig engasjement og

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 15:

ORGANISASJONSFRIHET

Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.

styrke medvirkningen i miljøvernspørsmål lokalt og sentralt, basert på faglig innsikt. Flere av organisasjonene som får støtte over dette kapitlet arbeider for å stimulere barn og unge til et aktivt miljøvernengasjement.

Mer informasjon

- www.nu.no
- www.miljoagentene.no

Støtte til 4H Norge, Geitmyra matkultursenter for barn, Natur og ungdom, Dyrevern Ung og Spire

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014
7 300	7 500	7 800

Landbruks- og matdepartementet støtter en rekke ulike organisasjoner som arbeider innenfor landbruks- og matpolitiske satsingsområder, deriblant flere barne- og ungdomsorganisasjoner som 4H Norge, Geitmyra matkultursenter for barn, Natur og ungdom, Dyrevern Ung og Spire. Se nærmere omtale på organisasjonenes nettsider.

Mer informasjon

- www.4H.no
- www.geitmyra.no
- www.nu.no
- www.dyrevern-ung.no
- www.spireorg.no

Tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter til skolekorps og barne- og ungdomsorkestre

Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014
10 568	11 417	*

* Avsetningen til formålet fordeles av Norsk kulturråd

Ordningen for tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter for skolekorps ble opprettet i 2006, og fra 2012 utvidet til også å omfatte barne- og ungdomsorkestre. Ordningen forvaltes av Norsk kulturråd. Midlene utbetales til Norges Musikkorps Forbund og De Unges Orkesterforbund, som fordeler tilskudd etter søknad. Ordningen ble styrket med til sammen 1,3 mill kroner i 2013. Styrkingen er foreslått videreført med 3 mill. kroner i 2014.

Mer informasjon

- www.korpsnett.no
- www.unof.no

Tilskuddsordning for musikkutstyr

Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014
31 889	32 941	*

* Avsetningen til formålet fordeles av Norsk kulturråd

Musikkutstyrsordningen har som formål å sikre tilgang til øvingslokaler over hele landet og gode tekniske vilkår for fremføring av rytmisk musikk. Ordningen administrerer offentlige tilskudd til utstyr for spillesteder, klubber, arrangører, øvingsfellesskap samt til utvikling, tilrettelegging og bygging av øvings- og fremføringslokaler innenfor det rytmiske musikkfeltet. Ordningen forvaltes av Norsk kulturråd og fordeles av organisasjonen Musikkutstyrsordningen (MUO) etter søknad om midler.

Mer informasjon

- www.musikkutstyrsordningen.no

KUNST OG KULTUROPPLEVELSER

Ungdommens kulturmonstring

Kulturdepartementet

kap 320, post 78 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
8 377	8 653	10 256

Ungdommens kulturmonstring er et landsomfattende kulturtiltak for barn og ungdom fra 10 år og oppover. Gjennom små og store lokale og regionale kulturmonstringer får deltakerne opptre med ulike innslag og treffe andre kulturinteresserte ungdommer. Juryene velger ut vinnere fra de lokale og regionale monstringene på grunnlag av originalitet, kreativitet, publikumskontakt og kvalitet. Det legges også vekt på at de utvalgte deltakerne skal speile bredden i monstringen. Av økningen i 2014 er 0,3 mill. kroner knyttet til grunnlovsjubileet.

Mer informasjon

- www.ukm.no

Tilskudd til utvikling av de kommunale kulturskolene

Kunnskapsdepartementet

kap. 225, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
10 006	10 336	17 876

Tilskuddsmottaker er Norsk kulturskoleråd, og målgruppen er musikk- og kulturskoler som gjennomfører prosjekter for å utvikle musikk- og kulturskoletilbudet i kommunene. I ett av satsingspunktene i Kulturløftet II, som går frem til 2014, heter det at det skal gjennomføres et kulturskoletilbud slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved en solid kommuneøkonomi, statlige stimuleringsmidler og videreutvikling av et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skoledagen. Som en del av Kulturløftet II, ble 40 millioner kroner tildelt etter søknad til prosjekter i kulturskoler/kulturtilbud for årene 2010, 2011 og 2012.

I 2012 ble det gjort noen grep for å innrette midlene enda tydeligere mot formålet om styrket samarbeid mellom kulturskole og grunnskole/SFO. Hoveddelen av midlene ble gitt til prosjekter med kombinerte stillinger i kulturskole og skole/SFO, herunder også ungdomsskoler.

I budsjettet for 2013 ble beløpet utvidet til 73,8 mill. som skal benyttes til én time til hver skole på trinnene 1.-4. eller SFO. Helårseffekten blir i underkant av 180 mill. kroner fra og med 2014. Med denne kulturskoletimen sikrer regjeringen at alle barn får et gratis kulturskoletilbud i eller i tilknytning til skoledagen. Bevilgningen tildeles kommunen i rammetilskuddet og fordeles etter kostnadsnøkkel på vanlig måte.

Mer informasjon

- www.kunstkultursenteret.no
- www.kulturskoleradet.no

Norsk kulturråd

Kulturdepartementet

kap. 320, post 55 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
16 756	16 945	*

* Avsetningen til formålet fordeles av Norsk kulturråd

Norsk kulturråd forvalter Norsk kulturfond. Fondet har som formål å stimulere skapende virksomhet innenfor litteratur og kunst, verne om kulturarven og formidle kulturgodene til så mange som mulig. Barne- og ungdomskultur er et prioritert område for Norsk kulturråd og omfatter både voksenproduserte kunst- og kulturtiltak og barn og ungdoms egne kulturuttrykk. Kulturrådet avsetter midler til barne- og ungdomskulturformål, både som særskilt avsetning og under de ulike fagområdene innenfor rådets ordinære virksomhet. Norsk kulturråd forvalter blant annet innkjøpsordninger for barne- og ungdomslitteratur.

Kulturkort for ungdom

Kulturdepartementet

kap. 320, post 60 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
3 900	3 900	3 900

Kulturkort for ungdom skal gi ungdom billigere billetter til et bredt spekter av kulturarrangementer. Formålet er å få ungdom til å benytte seg oftere av kulturtilbudene og å rekruttere nye publikummere. Fylkeskommunene kan søke om midler. Fylkeskommunen skal bidra med en egenandel som er høyere enn statens tilskudd og skal stå for gjennomføringen. En stor andel av de totale midlene skal gå til aktivitet.

Mer informasjon

- www.iris.no

Fond for lyd og bilde

Kulturdepartementet

kap. 320, post 51 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
30 530	31 537	32 641

Fond for lyd og bilde er en kollektiv kompensasjon til rettighetshavere for den lovlige kopiering av rettighetshaveres verker som skjer til privat bruk. Fondets midler skal nyttes til å fremme produksjon og formidling av innspillinger i lyd og/eller bilde og skal fordeles til beste for rettighetshavere innenfor musikk, scene og film, tekst, foto og billedkunst. Tiltak som stimulerer en levende barne- og ungdomskultur og kulturelt mangfold skal vektlegges ved tildelinger fra fondet. I 2012 ble det fordelt 2,3 mill. kroner til barne- og ungdomsformål.

Mer informasjon

- www.fondforlydogbilde.no

Musikkformål

Kulturdepartementet

kap. 323 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 027 027	1 016 682	1 053 653

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

De statsstøttede musikk institusjonene har en viktig oppgave i å presentere og utvikle et tilbud av musikk som er tilpasset barn og unge i alle aldre. Å utvikle forestillingsformer og formidlingstiltak, særlig overfor barn og unge, er et av Kulturdepartementets resultatmål for musikkområdet. Foruten Rikskonsertene omfatter bevilgningen tilskudd til symfoniorkestre, festspill og festivaler, Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge og avsetningen til musikk under Norsk kulturfond.

Rikskonsertene

Kulturdepartementet

kap. . 323, post 01 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
166 525	159 965	162 098

* Bevilgingen gjelder Rikskonsertenes totale virksomhet. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Skolekonsertordningen utgjør hoveddelen av virksomheten i Rikskonsertene. Alle kommuner i landet får gjennom denne ordningen tilbud om to konserter i året. Rikskonsertene samarbeider også med flere fylkeskommuner om konserter for barn i førskolealder. I 2014 er driftsbevilgningen til Rikskonsertene foreslått styrket med 5,4 mill. kroner til bl.a. styrking av skolekonsertordningen.

Mer informasjon

- www.rikskonsertene.no

Scenekunstformål

Kulturdepartementet

kap. . 324 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 716 224	1 872 151	1 971 663

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

Scenekunstformål omfatter teater, opera og dans innenfor institusjoner og fri scenekunst. De statsstøttede scenekunstinstitusjonene har en viktig oppgave i også å presentere og utvikle et tilbud som er tilpasset barn og unge i alle aldre. Gjennom denne bevilgningen skal et profesjonelt tilbud av teater-, opera- og danseforestillinger og andre scenekunstuttrykk nå ut til hele befolkningen.

Mer informasjon

- www.nto.no
- www.danseogteatersentrum.no
- www.scenekunstbruket.no
- www.rikskonsertene.no

Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom

Kulturdepartementet

kap. . 322 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
405 238	435 415	418 010

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. I tillegg kommer tilskudd til flere kunstmuseer under KUDs kap. 328 Museum og andre kulturvernformål og KUDs kap. 320, post 74 Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd.

Det er et mål å sikre at flest mulig skal få tilgang til, kunnskap om, forståelse for og opplevelse av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design av god kvalitet. Det skal utvikles former og formidlingstiltak særlig rettet mot barn og unge. Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design hadde i 2012 en økning på ca. 30 % blant det yngre publikummet på visningsstedene i Oslo. Nasjonalmuseet har også ansvaret for formidling av skoleutstillinger over hele landet og kunstmuseene må vektlegge utstillingstilbud for barn og unge. Kunst i offentlige rom (KORO) gir tilskudd til kunst i ulike typer bygg, bl.a. barne- og ungdomsskoler. Fra 2014 vil Norsk Form inngå i en ny design- og arkitekturorganisasjon, stiftelsen Norsk design- og arkitektursenter. Formålene med virksomheten til Norsk Form vil i hovedsak bli videreført. Norsk Form har som langsiktig strategi å arbeide med utvikling av lokalmiljø og offentlig rom, der det bl.a. legges vekt på barn og unges rolle. Institusjonen bidrar til nyskapende løsninger for skoler ved sitt arbeid med arkitektur og design og arbeider for å styrke formundervisningen i grunnskole og videregående opplæring. Gjennom prosjektet Digitalt barnetråkk integrerer Norsk Form barns perspektiv som brukere av nærmiljøet i kommuneplanleggingen. Norsk Form driver også arkitekturverksted for barn og unge og arrangerer sommerleir for barn i alderen 8-12 år.

Mer informasjon

- www.nasjonalmuseet.no
- www.koro.no
- www.norskform.no

Språk, litteratur og bibliotekformål

Kulturdepartementet

kap. . 326 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
862 505	873 301	908 532

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

Bibliotekene har et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena. Ved siden av utlån av litteratur, musikk, film og dataspill gjør bibliotekene et omfattende arbeid med litteraturformidling til skoleelever, barnehager og andre grupper, ofte som samarbeidsarrangementer med skolene gjennom Den kulturelle skolesekken. Kulturdepartementet gir tilskudd til institusjoner og organisasjoner som arbeider med å stimulere leseinteressen blant barn og unge. Norsk Barnebokinstitut arbeider for å styrke forskningen på fagfeltet, underviser i barne- og ungdomslitteratur, driver forfatterutdanning, formidlings- og informasjonsvirksomhet.

Mer informasjon

- www.kulturnett.no
- www.kulturrad.no
- www.barnebokinstitutet.no
- www.forfattersentrum.no
- www.foreningenes.no
- www.nb.no

Skolebibliotek

Kunnskapsdepartementet

Alle elever i grunnopplæringen har lovfestet tilgang til skolebibliotek. Program for skolebibliotekutvikling i grunnskolen (2009-2013) hadde til hensikt å utvikle skolebiblioteket både som kulturbærer og som allsidig og tverrfaglig lærings-

arena. Andre målsettinger med programmet har vært å bidra til utvikling av leseferdigheter og utjevne sosiale og digitale skiller.

Ca. 200 skoler i vel 80 kommuner har fått prosjektmidler i løpet av denne perioden. Alle projektskolene har deltatt på obligatoriske etterutdanningskurs i regi av programmet med rektor, skolebibliotekar og de involverte lærerne. Universitetet i Agder, som har vært programansvarlig, har i tillegg holdt kurs og hatt forelesninger gjennom hele prosjektperioden. I de fire prosjektårene har det, hvert skoleår, blitt delt ut mellom fem og syv millioner kroner til praksisnære prosjekter i grunnskolen. Kartleggingen/evalueringen av prosjektet er planlagt ferdigstilt mars 2014.

Mer informasjon

- www.skolebibliotek.uia.no

Den kulturelle skolesekken

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

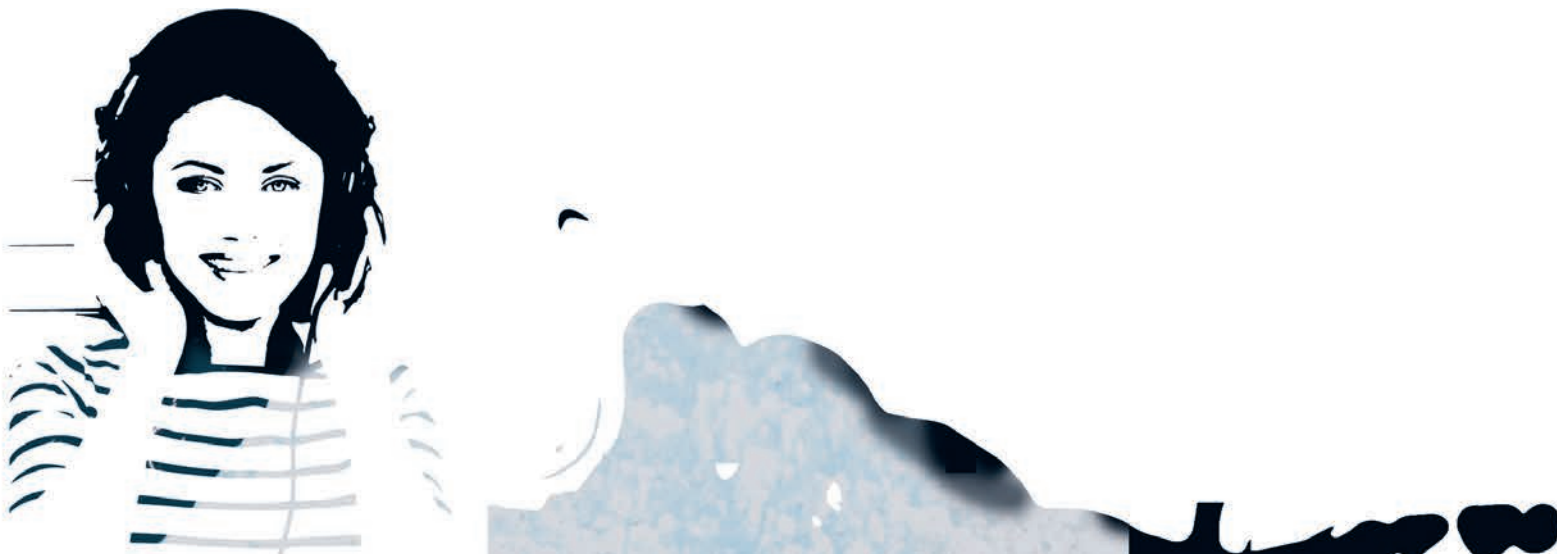
Tildelt 2012:	Tildelt 2013:	Prognose 2014:
167 000	200 020	*

* Avsetningen for 2014 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene våren 2014.

Den kulturelle skolesekken (DKS) skal gi barn og ungdom i grunnskole og videregående opplæring et profesjonelt kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet. Arbeidet med DKS skal forankres i skolens ordinære virksomhet i et godt samarbeid mellom opplærings- og kultursektoren på alle nivå. Satsingen er et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Mer informasjon

- www.denkulturelleskolesekken.no

Tilskudd til kulturbygg**Kulturdepartementet***Spillemidler (i 1000 kroner):*

Tildelt 2012:	Tildelt 2013:	Prognose 2014:
124 700	135 115	*

* Tildelingen for 2014 er avhengig av Norsk Tipping AS' overskudd fra 2013. Dette fastsettes våren 2014.

Forvaltningen av den desentraliserte tilskuddsordningen for kulturbygg er delegert til fylkeskommunene. Barn og unge er viktige målgrupper. Flere steder er kulturbyggene bygget sammen med skole, kulturskole, bibliotek eller egnede ungdomslokaler, og inngår som del av det daglige oppvekstmiljøet for barn og ungdom.

Museer og andre kulturvernformål**Kulturdepartementet***kap. 328 (i 1000 kr)*:*

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
949 015	1 003 900	1 089 193

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

kap. 320 post 74 (i 1000 kr):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
20 814	21 502	**

** Midlene fordeles av Norsk Kulturråd først i 2014.

Hovedformålet til museene er å skape kunnskap om, forståelse for og opplevelse av natur, kultur og samfunn. Departementet legger til grunn at museene skal legge vekt på formidling til barn og unge og videreføre arbeidet med å utvikle innholdet i Den kulturelle skolesekken. Mange museer tar i bruk IKT i formidlingsarbeidet, og stadig flere anvender prinsipper fra vitensentre i sine pedagogiske opplegg.

Mer informasjon

- www.digitaltmuseum.no
- www.kulturrad.no

BARNE- OG UNGDOMSARBEID I DEN NORSKE KIRKE**Tilskudd til trosopplæring****Kulturdepartementet***kap 340 post 75 (i 1000 kroner):*

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
187 066	213 936	278 479

Tilskudd til diakoni, undervisning og kirkemusikk**Kulturdepartementet***kap. 340 post 77 (i 1000 kroner):*

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
119 810	123 768	152 200

Den norske kirke driver et utstrakt arbeid for barn og unge. I landets 1 300 menigheter er det de fleste steder ulike tilbud til barn og unge i form av kor- og klubbvirksomhet, lederopplæring, drama, konsertvirksomhet, leirer m.m. En stor del av de statlige bevilgningene til kirken, som i 2014 vil utgjøre ca. 1,7 mrd. kroner, er indirekte rettet inn mot dette arbeidet. To tilskudd er rettet direkte mot barne- og ungdomsarbeidet som skjer i regi av Den norske kirke. Fra 2004 ble det iverksatt en trosopplæringsreform som skal gi et systematisk og sammenhengende opplæringstilbud til de dømte i menigheten der de bor. Tilbudet skal utformes lokalt og tilrettelegges slik at opplæringen kan nå ut til bredden av alle dømte. Det sentrale målet er å gi alle dømte kunnskap og forståelse om hva den kristne dåp og tro innebærer. Utover bevilgningen under post 75, bevilges det også trosopplæringsmidler under andre poster slik at samlet bevilgning for 2014 utgjør i alt 302,5 mill. kroner. I tillegg ytes det under kap 1590, post 77, midler til dekning av lønnsutgifter for ansatte i menighetene som i hovedsak har oppgaver rettet inn mot barn og unge. I 2013 var denne bevilgningen på ca. 124 mill. kroner. For 2014 er tilskuddet slått sammen med andre tilskudd, og den endelige fordelingen av midlene vil fastsettes av Kirkerådet.

Mer informasjon

- www.kirken.no

MANGFOLD OG MINORITETER

Støtteordningen Mangfold og inkludering

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Tilskuddsordningen gir støtte til prosjekter med fokus på mangfold, holdninger og deltakelse. Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, fritidsklubber, ungdomshus eller lokale ungdomsmiljø kan søke om støtte. Formålet er å bidra til økt kunnskap om mangfold, holdninger og deltakelse samt å utvikle og videreformidle nye metoder og aktiviteter for inkludering. For 2014 er det satt av 2 mill. kroner til tilskuddsordningen. Støtteordningen forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) og har tre søknadsfrister i året: 1. mars, 1. juni og 1. september.

Mer informasjon

- www.lnu.no

Støtte til frivillige organisasjoners holdnings- skapende/forebyggende arbeid mot tvangs- ekteskap og kjønnslemlestelse

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 821, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
9 753	10 000	10 000

Målet med ordningen er å stimulere frivillige organisasjoner til å forebygge tvangsekteskap og kjønnslemlestelse gjennom arbeid for endring i holdninger og praksis i aktuelle miljøer. Gjennom dette vil en øke sjansene for at de unge kan ta selvstendige valg når det gjelder ektefelle, og å hindre kjønnslemlestelse av barn som bor i Norge.

Det blir gitt støtte til holdningsskapende og forebyggende arbeid og dette inkluderer informasjonstiltak, nettverksbygging og andre former for dialog og kontakt rettet mot unge med innvandrerbakgrunn og foreldrene deres. Dette er et tiltak i *Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016)*. Tilskuddet forvaltes av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Mer informasjon

- www.imdi.no
- *Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016)* Q-1207

Oppvekstvilkår for samiske barn og unge

Kunnskapsdepartementet,

Kommunal- og moderniseringsdepartementet og

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Regjeringen ønsker å styrke samiske språk ved å legge til rette for økt bruk av samisk i det offentlige rom, øke antallet samiske språkbrukere, øke mengden av offentlig informasjon på samisk språk, og øke informasjonen om samiske forhold til befolkningen i Norge. Dette er spesielt viktig for å gi samiske barn og unge en trygg oppvekst.

Over Kommunal- og moderniseringsdepartementet budsjett for 2014, kap. 561 post 72 Samisk språk, informasjon mv., gis det midler til oppfølging av tiltak i *Handlingsplan for samiske språk*. Fylkesmannen i Nordland har en spesiell rolle i oppfølgingen av tiltak for sør- og lulesamisk språk.

Over kap. 561 post 50 gis det tilskudd til Samisk Høgskole til *Samiske veivisere* og *Senter for samisk i opplæringen*. Til Senter for samisk i opplæringen er det overført 1 mill. kroner fra kap. 561 post 72 Samisk språk, informasjon mv. Senter for samisk i opplæringen mottar også finansiering over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Kap. 561 post 51 nyttes til drift av *Divvun* ved universitetet i Tromsø. Divvun lager og drifter blant annet et rettskrivningsverktøy for nord-, lule-, og sørsamisk språk. Dette er et verktøy som vil gjøre samisk språk mer tilgjengelig for samiske barn og unge. Divvun og Giellatekno, senter for samisk språkteknologi ved universitetet i Tromsø, fikk i 2012 Gollegiella-prisen for sitt arbeid med samiske språk.

Sametinget har flere tiltak som har betydning for samiske barn og unges oppvekst. Det kan for eksempel være tiltak på opplæringsfeltet, læringsressurser på nett, nettverksamlinger for samiske grendeskoler, styrking og utvikling av barnehager, ivaretagelse av samisk barn under barnevernets omsorg m.m.

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 30:

MINORITETER OG URBEBOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) får bevilgning over Sametingets budsjett. SUPU ønsker å styrke samiske unges medbestemmelse og innflytelse på Sametingets politikk, og har kontaktmøter med Sametinget samt en årlig ungdomskonferanse. *Barents Regionale Ungdomsråd (BRYC)* har representanter fra urfolksungdom. Sametingene i Norge, Sverige og Finland har egne ungdomsråd, som bl.a. avholder fellessamiske ungdomskonferanser. Det er etablert et felles samisk ungdomsråd knyttet til Samisk parlamentarisk råd, som er et samarbeidsorgan for same-tingene i Norge, Sverige og Finland. Samiske ungdomsorganisasjoner er berettiget til tilskudd av midler som er bevilget til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene.

Mer informasjon

- *Samisk oppvekst – om tilbud til samiske barn og ungdom*, veiledningsbrosjyre Q-1066 B + S
- *Handlingsplan for samiske språk*, A-0024 B
- www.samediggi.no / www.sametinget.no
- www.barneombudet.no
- www.same.net
- www.samiskhs.no/
- www.lohkanguovddas.no
- www.infounorra.no

Barn og ungdom fra nasjonale minoriteter

Kunnskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og Inkluderingsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Nasjonale minoriteter i Norge omfatter jøder, kvener, rom, romani/tatere og skogfinner. Gjennom ratifisering av Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter har Norge forpliktet seg til å legge til rette for at personer som tilhører nasjonale minoriteter kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare sin identitet.

Kunnskapsdepartementet gir et tilskudd over kap. 231 post 63 til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritets-språklige barn i førskolealder. Minoritetsspråklige barn som tilhører nasjonale minoriteter omfattes av ordningen, jf. rundskriv F-01/2011 om statstilskudd på barnehage-området.

Prosjektet «Taterkultur i barnehage og skole» er en fortsettelse av prosjektet; «Taterfolket fra barn til voksen». Innenfor barnehagesektoren er det i gang arbeid der taterne selv deltar i barnehager med opplæring, lek og aktiviteter. Høgskolen i Sør-Trøndelag har hatt ansvar for å utarbeide en nettside www.tater-romani.info. Nettsiden inneholder informasjon om taternes/romanifolkets historie, språk og kultur, samt gir tips til lærere/skoler bl.a. om rettigheter knyttet til reising. Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) har overtatt ansvaret for nettsiden. På skolenivå arbeides det med opplegg på et par skoler, og det er kontakt med et museum om arbeidet. Utdanningsdirektoratet arbeider med videreføring/videreutvikling av prosjektet slik at det kan omfatte alle nasjonale minoriteter. Det tas sikte på å utvikle undervisningsmateriell med kobling til læreplanverket og rammeplanen. Videre er det ønske om å vektlegge variasjoner innad i gruppene. Både museer som har samlinger om nasjonale minoriteter og minoritetenes organisasjoner vil bli trukket inn i arbeidet.

Mer informasjon

- Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)
- www.hio.no/nafo
- www.utdanningsdirektoratet
- www.tater-romani.info

4.2 IDRETT, FYSISK AKTIVITET, FRILUFTSLIV OG MILJØENGASJEMENT

Barn og ungdom er de viktigste målgruppene i den statlige idrettspolitikken. Staten skal gjennom sin virkemiddelbruk legge til rette for at alle som ønsker det skal ha mulighet til å delta i idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet. Det er først og fremst gjennom tilskudd til ulike anlegg for idrett og egenorganisert fysisk aktivitet (herunder friluftsliv), at det legges til rette for at flest mulig barn og ungdom kan være aktive i organisert idrett og gjennom egenorganisert fysisk aktivitet. Gjennom støtte til den frivillige medlemsbaserte idretten kan idrettsorganisasjonene opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud.

Idrett og fysisk aktivitet er en kilde til glede, overskudd, fysisk og psykisk mestring. Idrett handler også om deltakelse i sosiale fellesskap. Nærmiljø med tilgang på grønne arealer og trygge områder for ulike typer aktiviteter er en forutsetning for lek og fysisk utfoldelse, sosialt samvær og god helse. Barn og unge må få oppleve naturglede, få kunnskap om og respekt for naturen. Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøvernengasjement, bedre helse og behovet for en bærekraftig utvikling.

Fysisk aktivitet i et folkehelseperspektiv

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 719 post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
33 459	34 575	35 385

Det er et mål å øke andelen barn og unge som er moderat fysisk aktive i minst 60 minutter per dag, samt bidra til å motvirke sosiale forskjeller i aktivitetsvaner og helse. Tiltak i handlingsplanen for fysisk aktivitet 2005-2009 er videreført, og tiltak i Meld. St. 34 (2012-2013) Folkehelsemeldingen følges opp. Det er blant annet etablert et Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet ved Høgskolen i Bergen i samarbeid med Kunnskapsdepartementet.

Tilskuddsordningen til frivillige organisasjoner som arbeider med fysisk aktivitet videreføres i statsbudsjett for 2014. Ordningen forvaltes av Helsedirektoratet. Formålet med

tilskuddsordningen er å fremme fysisk aktivitet blant fysisk inaktive grupper i befolkningen og særlig blant barn og unge som faller utenfor de ordinære organiserte aktivitetstilbudene, herunder mennesker med nedsatt funksjonsevne. Utjevning av sosiale forskjeller i aktivitetsvaner og helse er sentralt i arbeidet. Tilskuddsmidler til lokale lag og foreninger vil bli kanalisert via landets fylkeskommuner. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité tildeles etter søknad tilskudd til satsing på forebyggende helsearbeid gjennom fysisk aktivitet i regi av norsk idrett innenfor rammen av Stortingets føringer og formålet med posten. Midlene skal fremme tilrettelegging av lokale idrettsaktiviteter og -tilbud for å aktivisere fysisk inaktive. Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) og Friluftsrådenes Landsforbund tildeles etter søknad tilskudd til friluftslivstiltak. Midlene skal gå til friluftaktiviteter for barn og unge i regi av lokale lag og foreninger, og det legges vekt på å inkludere minoritetsgrupper.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

IDRETT OG FYSISK AKTIVITET

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2012:	Tildelt 2013:	Prognose 2014:
566 000	580 000	*

* Tildelingen for 2014 vil fastsettes i desember 2013.

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) får hvert år statlig tilskudd fra spillemidlene. De overordnede målene med det samlede tilskuddet til NIF er å:

- Bidra til å opprettholde og utvikle NIF som en frivillig, medlemsbasert organisasjon.
- Bidra til å opprettholde og utvikle et godt aktivitets-tilbud gjennom den organiserte idretten.
- Bidra til å bevare og sikre NIF som en åpen og inkluderende organisasjon og til at idrettslagene framstår som arenaer for meningsdannelse og verdifulle rammer for sosialt fellesskap.

En del av spillemidlene til NIF går direkte til aktivitetstiltak for barn og ungdom (6-19 år). De overordnede målene med denne delen av tilskuddet er å bidra til et godt tilbud for barn og ungdom innenfor den frivillige, medlemsbaserte idretten og bidra til gode rammebetingelser for de lokale idrettslagene.

Tilskudd til lokale idrettslag og foreninger

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2012:	Tildelt 2013:	Prognose 2014:
156 000	164 000	*

* Tildelingen for 2014 vil fastsettes i april 2014 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Målet for tilskuddsordningen er å bidra til aktivitet og deltakelse i medlemsbaserte foreninger som driver med idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom (6-19 år). Det er lagenes primæraktiviteter som skal støttes, og det er et mål å understøtte den frivillige innsatsen i lagene. Idrettsrådene står for fordelingen av midlene i sin kommune. Midlene skal i sin helhet tilfalle lagene, og ikke nyttes til administrasjon av ordningen. Frivillige medlemsbaserte lokallag som har idrett som hovedaktivitet kan motta tilskudd gjennom tilskuddsordningen. Det enkelte idrettsråd skal påse at midlene benyttes til aktivitet for barn og ungdom.

Idrettsanlegg i kommunene

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2012:	Tildelt 2013:	Prognose 2014:
697 535	740 385	*

* Tildelingen for 2014 vil fastsettes i april 2014 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Tilskudd til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg i kommunene skal bidra til en infrastruktur som gir befolkningen mulighet til å drive både egenorganisert aktivitet og aktivitet i regi av den frivillige, medlemsbaserte idretten.

Kommuner, fylkeskommuner, idrettslag/organisasjonsledd i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og andre sammenslutninger kan søke om spillemidler til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg som er åpne for allmenn, idrettslig aktivitet. Anlegg for barn og ungdom (6-19 år), samt anlegg med stort brukspotensial, vil bli prioritert. For å bli tildelt spillemidler, må anleggene inngå i en kommunal plan. Tilskudd til nærmiljøanlegg inngår i denne tilskuddsordningen.

Mer informasjon

- Om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2012, V-0732

Rentekompensasjon – skole- og svømmeanlegg

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kunnskapsdepartementet

kap. 582, post 60, (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
478 981	439 700	487 300

Målet med rentekompensasjonsordningen for skole- og svømmeanlegg er å sikre at alle elever i grunnskolen og videregående skole får gode læringsforhold. Ordningen skal stimulere kommuner og fylkeskommuner til å bygge nye skoleanlegg, samt rehabilitering og ruste opp eksisterende anlegg. Ordningen omfatter offentlige svømmeanlegg som skolen bruker i sin undervisning. I 2009 ble det innført en ny åtteårig rentekompensasjonsordning for rehabilitering av skoleanlegg. Det tas sikte på en investeringsramme med en målsetning om en ramme på 15 mrd. kroner som innføres over en åtteårsperiode. For 2014 foreslås en investeringsramme på 1 mrd. kroner. Kunnskapsdepartementet har fagansvaret for ordningen. Tilskuddsordningen forvaltes av Husbanken.

Nærmiljøanlegg

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2012:	Tildelt 2013:	Prognose 2014:
60 000	58 000	*

* Tildelingen for 2014 vil fastsettes i april 2014 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Nærmiljøanlegg er enkle anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsakelig beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder. De 58 mill. kroner som er avsatt til nærmiljøordningen er midler fra tilskuddsordningen Idrettsanlegg i kommunene. Nærmiljøanlegg skal være allment tilgjengelige og beregnet på egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom (6-19 år).

Mer informasjon

- Bestemmelser om tilskudd av spillemidlene til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2012, V-0732

Tilskudd til inkludering i idrettslag

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2012:	Tildelt 2013:	Prognose 2014:
8 500	9 500	*

* Tildelingen for 2014 vil fastsettes i desember 2013.

Det overordnede målet med tilskuddsordningen er å inkludere nye grupper inn i lagenes ordinære aktivitetstilbud, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for å delta i organisert idrettsaktivitet. Tilskuddet skal benyttes til tiltak rettet mot barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år) med innvandrerbakgrunn – med særlig vekt på jenter, og barn og ungdom fra familier med lav betalingsevne. Midlene som avsettes til dette formålet fordeles gjennom Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. Tilskudd skal gå til prosjekter og tiltak i regi av idrettslag i utsatte bydeler i de største byene, herunder utsatte områder i randkommuner til Oslo hvor en relativt stor andel av befolkningen har innvandrerbakgrunn. Det er et krav at tiltakene skal innebære fysisk aktivitet for deltakerne.

FRILUFTSLIV OG MILJØ

Tilskudd til friluftaktivitet

Klima- og miljødepartementet

kap. 1427, post 74, (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
19 043	21 693	29 290

Tilskudd til friluftaktivitet forvaltes av Miljødirektoratet. En del av bevilgningen blir fordelt av fylkeskommunene. Målet med tilskuddsordningen er å medvirke til stimulerings-tiltak og holdningsskapende arbeid for friluftsliv, med sikte på økt deltakelse i friluftslivsaktiviteter og bedre folkehelse. Ordningen er særlig rettet mot barn og unge, personer med nedsatt funksjonsevne og personer med innvandrerbakgrunn. Midlene skal fremme glede og mestring gjennom tilbud om fysisk aktivitet i natur. Tiltak som fremmer innlandsfiske som fritidsaktivitet og tiltak som synliggjør kulturminner som opplevelsesverdi i friluftsliv er prioritert. Målgruppe for ordningen er lokale lag og organisasjoner med friluftsliv som arbeidsområde.

Mer informasjon

- www.fnf-nett.no
- www.miljodirektoratet.no

Friluftstiltak for barn og ungdom

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner)

Tildelt 2012:	Tildelt 2013:	Prognose 2014:
12 500	14 000	*

* Tildelingen for 2014 vil fastsettes i april 2014 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til fysisk aktivitet i form av friluftsliv for barn og ungdom (6-19 år). Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) og Friluftsrådenes Landsforbund (FL) mottar midler fra spillemidlene til Friluftstiltak for barn og ungdom. Aktivitetsstøtten skal brukes til iverksetting og gjennomføring av tiltak og prosjekter som har til hensikt å øke omfanget av friluftslivsaktiviteter blant barn og ungdom. Prosjektene skal gi grunnlag for at barn og ungdom blir stimulert og motivert til fysisk aktivitet gjennom friluftaktiviteter.

Mer informasjon

- www.frifo.no
- www.friluftsrad.no

Svømmeopplæring for nyankomne

Regjeringen bevilget 1,5 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2013 til svømmeopplæring for nyankomne elever. Målet med tilskuddet er å stimulere kommunene til å gi en sårbar gruppe elever svømmeopplæring slik at risikoen for ulykker reduseres. Tilskuddsordningen er etablert nå i 2013 og tilskuddsmidler blir fordelt gjennom fylkemennene i Oslo og Akershus, Rogaland, Sør-Trøndelag og Troms.

Den naturlige skolesekken

Kunnskapsdepartementet og Klima- og miljødepartementet

Kunnskapsdepartementet og Klima- og miljødepartementet har etablert Den naturlige skolesekken, et prosjekt for satsing på natur, miljø og bærekraftig utvikling i grunnopplæringen. Den naturlige skolesekken (DNS) inviterer til undervisnings- og arbeidsmåter som innebærer at elever og lærere oppsøker miljøer utenfor klasserommet og bruker disse miljøene regelmessig som læringsarena. Nettstedet er en ressursbank for lærere.

DNS legger til rette for at lokale og nasjonale kompetansemiljøer kan være samarbeidspartnere for skolen. Samarbeid mellom skole og eksterne aktører som frivillige lag og organisasjoner, kommunal forvaltning, museer, nasjonalparksentre, vitensentre og andre lokale bedrifter, kan bidra til at elever kan være en ressurs i arbeidet for bærekraftig utvikling. DNS er et samarbeid mellom Klima- og miljødepartementet ved Miljødirektoratet, og Kunnskapsdepartementet ved Utdanningsdirektoratet. Naturfagsenteret har redaktøransvaret for natursekken.no. DNS nytter Kart i skolen og Nettverk for miljølære i arbeidet.

Nettverk for miljølære er en viktig ressurs i dette arbeidet. Ansvaret for oppfølging av nettverk for miljølære er lagt til Utdanningsdirektoratet. Gjennom nettverk for miljølære kan skoler bidra til å ta vare på miljøet, blant annet ved å overvåke vannkvaliteten, kartlegge og sikre trivelige snarveier, rydde rekreasjonsområder, overvåke energibruken og innklimaet i skolen, praktisere energisparing m.m.

Miljøambassadørene er unge miljøengasjerte foredragsholdere som besøker skoler på vegne av miljøforvaltningen og holder engasjerende foredrag på ungdomsskoler og videregående skoler over hele landet. .

Miljøstatus, www.miljostatus.no, er et verktøy som tilbyr skolene oppdatert miljøinformasjon, med kartløsning som også er tilgjengelig på mobile plattformer. Miljødirektoratet har redaksjonsansvar.

Mer informasjon

- www.natursekken.no
- www.miljolare.no
- www.miljostatus.no

Miljølæreprosjektet Lære med skogen

Landbruks- og matdepartementet

Lære med skogen er et undervisningsprogram som henvender seg til undervisningsinstitusjoner fra barnehage til høgskoler, med vekt på grunnskolene over hele landet. Programmet skal skape forståelse og interesse for skognaturen og dens mangfold. Videre skal *Lære med skogen* bidra til friluftsliv, rekreasjon og naturopplevelser, samt formidle kunnskap om skognæringenes bruk av fornybare ressurser. Undervisningsprogrammet *Lære med skogen* er utviklet av Skogkursi nært samarbeid med Landbruks- og matdepartementet, Det norske Skogselskap og skog- og trenæringen.

Mer informasjon

- www.skoleskogen.no

Det norske Skogselskap – aktiviteter rettet mot barn og unge

Landbruks- og matdepartementet

Gjennom organisasjonsstøtte til Det norske Skogselskap bidrar Landbruks- og matdepartementet til informasjonsaktivitet rettet mot barn og unge om bærekraftig forvaltning av skogen, skogens mangesidige betydning og skog som

grunnlag for verdiskaping. Skogselskapet arrangerer blant annet skoleskogdager for bameskolen, som består av en tur i skogen med både lek og læring.

Mer informasjon

- www.skogselskapet.no

Statskog – aktiviteter rettet mot barn og unge

Landbruks- og matdepartementet

Gjennom sin støtte til forvaltningsdrift av Statskog, gir Landbruks- og matdepartementet føringer for å sørge for at skogskapet også skal ha tiltak rettet mot barn og unge. Statskog gjennomfører derfor hvert år aktiviteter for å stimulere til et aktivt friluftsliv hos denne målgruppen. Som et ledd i dette har Statskog i noen år gitt alle under 20 år mulighet til å fiske gratis på statens grunn.

Mer informasjon

- www.statskog.no

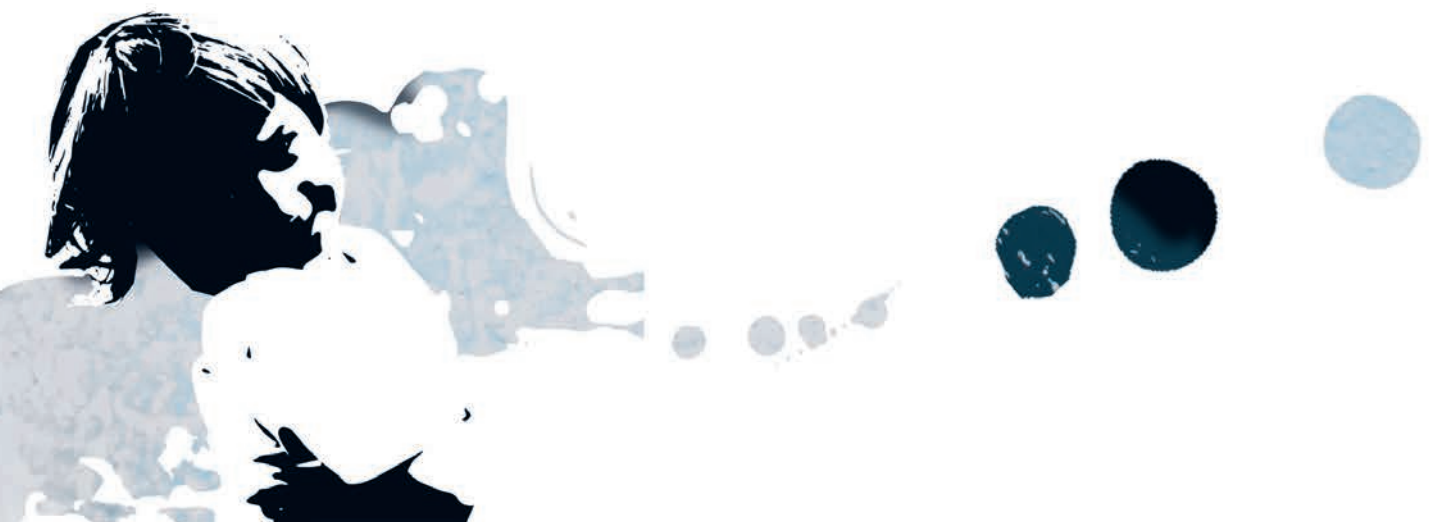
Nettverk for miljølære

Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet og Klima- og miljødepartementet med flere, har opprettet nettverk for miljølære – et møtested for skoler, forvaltning, forskning og andre samfunnsinteresser. Ansvaret for oppfølging av nettverk for miljølære er lagt til Utdanningsdirektoratet. Gjennom å bruke nettverk for miljølære aktivt, kan skolen hjelpe kommunen med å ta vare på miljøet, blant annet ved å overvåke vannkvaliteten, kartlegge og sikre trivelige snarveier, rydde rekreasjonsområder, overvåke energibruken og inneklimate i skolen, praktisere energisparing m.m. 2005–2014 er FNs tiår for opplæring for bærekraftig utvikling.

Mer informasjon

- www.natursekken.no
- www.miljolare.no
- <http://kartiskolen.no>

MARU
NE KATE
WILLI
MS

5

Nærmiljø og inkludering

Alle barn og unge skal ha tilgang til åpne og inkluderende møteplasser hvor utfoldelse, kreativitet og aktivitet står sentralt. Alle skal ha like muligheter til å bidra og til å delta i fellesskapet. Tilhørighet er viktig for å forebygge problemer knyttet til rus, kriminalitet og rekruttering til ekstreme miljø. Regjeringen vil i 2014 utarbeide en ny handlingsplan for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Storbyene står overfor andre og større utfordringer enn andre deler av landet, blant annet når det gjelder fattigdom, rus og kriminalitet. Regjeringen er opptatt av å bedre oppvekst- og levekår for barn og unge i større byer. Det rettes en særlig innsats inn mot utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø.

5.1 ET SOSIALT OG INKLUDERENDE OPPVEKSTMILJØ

Regjeringen ser det som viktig å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. En samlet innsats mot vold, mobbing, rus og rasisme er en forutsetning i dette arbeidet. Storbyene har særskilte utfordringer knyttet til integrering og inkludering av barn og unge med innvandrerbakgrunn. Gjennom etablering av *Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom* i 2014 ønsker regjeringen å bidra til at flere barn og ungdom skal få delta på sosiale aktiviteter og arenaer uavhengig av foreldrenes inntekt.

INKLUDERING AV UTSATT UNGDOM

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 857, post 60 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
63 069	64 333	22 456*

* Deler av midlene er flyttet over på kap 857 post 61

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet forvalter tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, som omfatter 23 bykommuner (Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Ålesund, Larvik, Arendal, Tønsberg, Porsgrunn, Haugesund, Moss, Gjøvik, Halden og Hamar) samt åtte prioriterte bydeler i Oslo.

Tilskuddsordningen er et virkemiddel for å bidra til å bedre oppvekst- og levekår i de større byene gjennom å etablere og utvikle åpne og inkluderende møteplasser for utsatte barne- og ungdomsgrupper i alderen 10-20-år.

Mer informasjon

- Støtte til barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn – søknad om støtte for 2014, Rundskriv Q-10/2013
- www.bufdir.no

Tiltak for å nå ungdom i risikozonen

Arbeids- og sosialdepartementet

Som et ledd i innsatsen mot fattigdom er det igangsatt utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikozoner. Målgruppen er ungdom i alderen 15–25 år som står i fare for eller har falt ut av videregående opplæring, utvikler kriminell adferd og tester ut rusmidler. Formålet med satsingen er tjenesteutvikling etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen og å utvikle feltet lokalt gjennom modellforsøk og utviklings- og kompetansetiltak. Fokus er å videreutvikle virkemidler, kjeding av tiltak gjennom samarbeid mellom NAV-kontor og videregående opplæring, oppfølgingstjenesten og kommunale aktører. I tiltaksporteføljen inngår 13 kommuner samt tre interkommunale prosjekter. Utviklingsarbeidet videreføres i 2014.

Et viktig utviklingsområde er samordning av tjenester og tiltak mellom NAV-kontor, videregående opplæring, Oppfølgingstjenesten og andre kommunale tjenester. Erfaringene fra Ny GIV Oppfølgingsprosjektet viser behov for tett oppfølging av ungdom som ofte har sammensatte behov. Arbeids- og velferdsdirektoratet har med bakgrunn i disse erfaringene etablert forsøk med NAV-veiledere i videregående skoler i Stavanger, Tromsø og Jessheim.

Nordlandsprosjektet, Ungdom i svevet, ble avsluttet som prosjekt i 2010. Prosjektet høstet gode erfaringer. Fylkesmennene skal i samarbeid med NAV fylke formidle og videre-

føre erfaringene ut til de lokale NAV-kontorene, kommunene og fylkeskommunen. Fylkesmannen i Nordland og Universitetet i Nordland har en særlig pådriver- og veilederrolle.

Mer informasjon

- www.fylkesmannen.no/ungdomisvevet
- www.nav.no/

Rett til godt fysisk og psykososialt skolemiljø

Kunnskapsdepartementet

Opplæringslovens kapittel 9a gir alle elever en individuell rett til godt fysisk og psykososialt miljø på skolen. Gjennom lovendringer med virkning fra 1. august 2013, har denne loven nå blitt skjerpet. Det er innført delt bevisbyrde i saker om psykososialt skolemiljø, og det er vedtatt å utvide forældelsesfristen fra tre til fem år i straffesaker som handler om det psykososiale arbeidsmiljøet. For å oppfylle elevenes rett til godt læringsmiljø skal skolene også drive et aktivt, kontinuerlig og systematisk arbeid med læringsmiljøet, både generelt overfor elevgruppen og spesielt overfor den enkelte eleven. Elevene skal engasjeres i planleggingen og gjennomføringen av skolens systematiske skolemiljøarbeid, og denne retten til medvirkning gjelder alle elevene ved skolen – ikke bare representanter i elevråd og skolemiljøutvalg. Elevrådet, foreldrerådet, samarbeidsutvalget, skoleutvalget og skolemiljøutvalget har uttalerett i alle saker som gjelder skolemiljøet, og skolen plikter å holde disse råd og utvalg løpende orientert om alle forhold som er av vesentlig betydning for skolemiljøet. Utdanningsdirektoratets brosjyre *Elevenes skolemiljø* redegjør for elevens rett til godt skolemiljø.

Kunnskapsdepartementet tildeler ressurser til Barneombudet slik at ombudet også kan arbeide med saker som gjelder elever sitt psykososiale skolemiljø.

Mer informasjon

- www.udir.no
- www.lovdata.no

Elevundersøkelsen og Lærlingundersøkelsen

Kunnskapsdepartementet

Elevundersøkelsen og Lærlingundersøkelsen er nettbaserte brukerundersøkelser der elever og lærlinger i videregående opplæring gis anledning til å si sin mening om forhold som er viktige for å lære og trives på skolen og i lærebedriftene. Resultatene blir benyttet som en hjelp til å analysere og utvikle læringsmiljøet både på lokalt og nasjonalt nivå. Elevundersøkelsen er obligatorisk for skoleeier og skoleleder å gjennomføre i grunnskolen på 7. og 10. trinn og på Vg1. Elevene kan velge om de vil svare. Fra 2014 vil Lærlingundersøkelsen være obligatorisk. Ved hjelp av Elev- og Lærlingundersøkelsen skal skolene og fylkeskommunene kunne kartlegge eventuelle forhold i opplæringen som ikke fungerer etter hensikten.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no

Bedre læringsmiljø

Kunnskapsdepartementet

Det overordnede målet med satsingen *Bedre læringsmiljø (2009–2014)*, er at alle elever skal oppleve et godt og inkluderende læringsmiljø. Utvikling av klasseledelse, relasjonskompetanse og hvordan man kan forebygge krenkende atferd som trakassering, rasisme og ekskludering, er sentralt. Videre skal satsingen bidra til at alle kommuner, fylkeskommuner og skoleledere har et forsvarlig system som sikrer elevenes rettigheter etter opplæringsloven kapittel 9a. Denne satsningen blir videreført gjennom 2014. I tillegg vil rundt 5000 lærere på ungdomstrinnet få skolebasert kompetanseutvikling i regning, lesing, skriving og bedre klasseledelse gjennom skoleåret 2013/2014. Rundt 70 prosent av skolene som deltar har bedre klasseledelse som en del av sitt opplæringstilbud, et område som står stadig mer sentralt i satsningen *Bedre læringsmiljø*. *Bedre læringsmiljø* omfatter også veiledning om oppfølging av

regelverket, veiledning om beredskap og krisehåndtering, idé- og ressursbank for fysisk aktivitet, rådgivningstjeneste for skoleanlegg og materiell for samarbeid mellom hjem og skole. Det er i en årrekke gitt støtte til forskningsbaserte programmer som skal bidra til bedre læringsmiljø. Støtten vil bli videreført i 2014.

Mer informasjon

- www.uttanningsdirektoratet.no

Innsats mot mobbing

Kunnskapsdepartementet

Manifest mot mobbing (2011–2014) er et forpliktende samarbeid mellom regjeringen, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Foreldreutvalget for barnehager, Utdanningsforbundet, KS, Fagforbundet, Skolenes landsforbund og Norsk skolelederforbund. Gjennom manifestet forplikter partene seg til å arbeide for gode og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø for barn og unge, med nulltoleranse for mobbing. Alle landets ordførere er invitert til å signere på egne kommunale manifest, hvor de forplikter kommunen til å arbeide mot mobbing. Partene vil også lansere årlige kampanjer.

I 2014 er *digital mobbing* tema for denne kampanjen. Samarbeid på alle arenaer der barn og unge oppholder seg er avgjørende for å sikre et godt oppvekstmiljø. Nærmere 400 av landets kommuner har nå signert egne lokale mobbe-manifest.

Mer informasjon

- www.fug.no
- www.uttanningsdirektoratet.no
- www.ks.no
- www.uttanningsforbundet.no
- www.fagforbundet.no

5.2 INNSATS MOT RUSMIDDELPROBLEMER

Innsatsen mot rusmiddelproblemer må skje på mange arenaer og på flere nivå. Den handler både om å forebygge at rusmiddelproblemer oppstår, og gi god behandling og oppfølging til personer med rusmiddelproblemer. Viktige innsatser er blant annet informasjonsarbeid, lokale forebyggingstiltak og tilskudd til frivillig rusmiddel-forebyggende arbeid. Innsatsen på rusfeltet reflekterer dette mangfoldet.

Meld. St. 30 (2011–2012) Se meg!

Stortingsmeldingen er den første stortingsmeldingen om en helhetlig rusmiddelpolitikk, og omhandler alkohol, narkotika, vanedannende legemidler og doping som samfunnsproblem. I stortingsmeldingen angis de politiske målene for en helhetlig rusmiddelpolitikk; fra virksom forebygging, tidlig innsats og hjelp til dem som har omfattende rusproblemer, til en politikk som ivaretar pårørende og tredjepart som rammes av skader av rusmiddelbruk. Målet er å redusere negative konsekvenser av rusmiddelbruk for enkeltpersoner, for tredjepart og for samfunnet og bidra til flere friske leveår for befolkningen. Selv om mye er oppnådd, blant annet gjennom opptappingsplanen for rusfeltet, så gjenstår det utfordringer som vil bli møtt med en forsterket innsats. En rekke tiltak vil bli videreført og nye iverksatt innenfor følgende fem innsatsområder:

- Forebygging og tidlig innsats
- Samhandling – tjenester som jobber sammen
- Økt kompetanse og bedre kvalitet
- Hjelp til tungt avhengige – redusere overdosedødsfall
- Innsats for pårørende og mot passiv drikking

Regjeringen har i statsbudsjettet for 2014 foreslått å styrke innsatsen på rusfeltet med ytterligere 40 mill. kroner i tråd med Meld. St.30 (2011–2012) Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk. I tillegg er det en målsetting å øke antall plasser med om lag 200 totalt i de fire helseregionene.

Det er fortsatt behov for å videreføre og styrke den langsiktige innsatsen som er etablert gjennom opptappingsplanen for rusfeltet. Det vises til vedlegg 2 i Meld. St. 30 (2011–2012) Se meg!, for en helhetlig omtale av resultat og virkemidler i opptappingsplanen (2007-2012).

Helse- og omsorgsdepartementet har gitt tilskudd til Oslo kommune til etablering av et eget akutttilbud til unge med rusmiddelproblemer i Oslo og bedre samordning av oppfølgingstjenester.

Tidlig intervensjon på rusfeltet

Helse- og omsorgsdepartementet

Veilederen *Fra bekymring til handling* skal hjelpe offentlig ansatte til å gripe inn tidligere ved mistanke om rusproblemer. Veilederen henvender seg til medarbeidere i barnehage, skole, SFO, helsetjenesten, politiet, barnevern, familievern, NAV, fritidsklubber, krisesentre og i tjenesteapparatet for øvrig.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.sirus.no
- www.forebygging.no
- *Forebyggende innsats for barn og unge*, rundskriv Q-16/2007

Opplysningsarbeid om skadevirkninger av bruk av alkohol

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718, post 21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
97 113	96 498	86 875

Bevilgningen dekker forebyggende rustiltak, herunder blant annet tiltak knyttet til alkohollovens virkemidler, informasjon og holdningsskapende arbeid, tidlig intervensjon, fylkesmennenes oppgaver og drift av forebygging.no. Oppmerksomheten og kompetansen om dopingbruk skal økes og forankres i det generelle forebyggende arbeidet.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.forebygging.no

Rusmiddelforebyggende arbeid i opplæringen

Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet

I alt forebyggende arbeid er det vesentlig å arbeide systematisk og langsiktig. Det er også viktig at alle på skolen involveres i arbeidet og at ledelsen tar et spesielt ansvar. For å få til dette er planmessig arbeid, godt læringsmiljø og skole-hjem-samarbeid sentrale nøkkelford.

Forebyggende og helsefremmende tiltak i skolen skal være kunnskapsbaserte, og arbeidet må ses i sammenheng med Opptappingsplanen for rusfeltet, der et av tiltakene er å videreutvikle det rusmiddelforebyggende arbeidet i skolen. Målet er å sikre en samlet og mest mulig ensartet tilnærming til skolens rusmiddelforebyggende arbeid. Helse- og omsorgsdepartementet har i samarbeid med Utdanningsdirektoratet publisert en veileder og et støttemateriell om rusforebygging i skolen. Veilederen *Fra bekymring til handling – En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet* ble publisert i 2010 og revidert i 2012. Støttematerialet *Rusmiddel-forebyggende arbeid i skole – forslag til læringsaktiviteter* ble publisert i august 2012.

Stimuleringstilskudd til videre- og etterutdanning

Helse- og omsorgsdepartementet

Kap. 763, post 61 (i 1000 kroner)

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
410 193	86 029	447 068

Formålet med ordningen er å stimulere kommuner, kriminalomsorg og politiet til å videre- og/eller etterutdanne sine ansatte i rusproblematikk. Det ble bevilget 10 mill. kroner i 2012 og 25 mill. kroner i 2013. Bevilgningen dekker blant annet tiltak innen videreutdanning innen tidlig intervensjon.

LOKALT RUSFOREBYGGENDE ARBEID

Tilskudd til rusmiddelforebyggende arbeid i kommunene

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718, post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
15 462	15 957	16 484

Bevilgningen dekker blant annet tiltak som skal stimulere til bruk av rusforebyggingskoordinatorer i kommunene, herunder stimuleringsarbeid knyttet til rusmiddelpolitiske planer. Bevilgningen dekker også tilskudd til etablering og videreføring av kommunale rus- og kriminalitetsforebyggende koordinatorer i samarbeid med Kriminalitetsforebyggende råd (Kråd).

Mer informasjon

- www.kommunetorget.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.forebygging.no

Tilskudd til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
101 908	105 271	113 605

Formålet med bevilgningen er å styrke arbeidet i frivillige organisasjoner som arbeider for å redusere forbruk av rusmidler og skader forårsaket av rusmidler. Tilskuddsordningene skal stimulere til engasjement og ruspolitisk

aktivitet både på nasjonalt og lokalt nivå gjennom støtte til drift, prosjekter og aktiviteter av nasjonal karakter som har rusforebygging som primært mål. Ordningene skal fremme kunnskapsbaserte strategier og demokratisk organisasjonsarbeid med frivillig innsats og lokalt engasjement. Tilskuddsordningene forvaltes av Helsedirektoratet.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

De regionale kompetansesentrene – rus

Helse- og omsorgsdepartementet

Kompetansesentrene har en viktig oppgave i å bistå kommunene i det forebyggende arbeidet gjennom å gi råd og bistand om hvordan kommunene kan møte utfordringene i forbindelse med ungdommers bruk av rusmidler. De kan ta initiativ overfor kommuner gjennom å foreslå aktuelle tiltak og bistå skolene i holdningsskapende arbeid. De regionale kompetansesentrene har også store oppgaver knyttet til å bidra til kompetanseheving og utviklingsarbeid i de kommunale sosial- og helsetjenestene og i tverrfaglig spesialisert behandling. Det samarbeides blant annet med Helsedirektoratet, fylkesmennene, høyskolene og de regionale helseforetakene.

Mer informasjon

- www.forebygging.no
- www.rustiltak.no
- www.tiltak.no
- www.kommunetorget.no

5.3 INNSATS MOT KRIMINALITET

Innsatsen mot kriminalitet i arbeidet med barn og unge har to perspektiver. Det ene er barn og unge som ofre for kriminalitet. Her satses det både på å forebygge hendelser, men også å sikre at barn som blir ofre for kriminalitet får god hjelp og oppfølging. Det andre perspektivet er å forebygge at barn og unge selv begår kriminalitet. Tidlig innsats er et grunnleggende premiss i det forebyggende arbeidet. Det er et mål at inngripen skal skje tidlig og reaksjon komme raskt for i størst mulig grad å forhindre en uheldig utvikling. For at hjelpen til barn og unge som er i faresonen for å begå kriminalitet skal være god nok, må ulike offentlige aktører inngå i et forpliktende samarbeid om å finne de løsningene som fungerer best i hvert enkelt tilfelle. Når kriminalitet har funnet sted må unge lovbrutere få god og tilpasset oppfølging når de kommer i kontakt med straffesakskjeden. Blant annet er det viktig med alternative og alderstilpassede strafferettslige reaksjoner, som tydeliggjør konsekvensene av kriminelle handlinger og legger til rette for en tilbakeføring til samfunnet.

HANDLINGSPLAN FOR FOREBYGGING AV KRIMINALITET

Justis- og beredskapsdepartementet

Regjeringen fremhever i Sundvolden-plattformen at i kampen mot kriminalitet, er aktivt forebyggende arbeid og tidlig innsats svært viktig. Dette arbeidet må involvere lokalsamfunn, frivillige organisasjoner, idrettslag, skolen og kommunen, i tillegg til politiet og kriminalomsorgen. Det må utvikles modeller som i større grad stimulerer kommuner og lokalsamfunn til å prioritere forebyggende arbeid.

Handlingsplan for forebygging av kriminalitet (2013-2016) ble lansert i september 2013. Handlingsplanen er utarbeidet av Justis- og beredskapsdepartementet med bidrag fra flere andre departementer. Hovedvekten er lagt på forebygging av kriminalitet begått av barn og unge.

Handlingsplanen inneholder 31 tiltak og vektlegger tidlig innsats, kunnskapsformidling og samarbeid i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Den inneholder også et eget kapittel om strafferettslige reaksjoner på mindreåriges lovbrudd i et kriminalitetsforebyggende perspektiv.

Kriminalitet i tidlig alder sammenfaller som oftest med en rekke andre risikofaktorer. Samordnet innsats på tvers av samfunnssektorer vil derfor være nødvendig for å stanse eller snu en uheldig utvikling. Det er et mål å tydeliggjøre sammenhengen mellom innsats på ulike samfunnsområder og sikre en helhetlig tilnærming gjennom forpliktende tiltak.

Mer informasjon

- *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet (2013-2016)*, G-0430B

HANDLINGSPLAN MOT RADIKALISERING OG VOLDELIG EKSTREMISME

Justis- og beredskapsdepartementet

Det følger av Sundvolden-plattformen at regjeringen vil jobbe aktivt for å forebygge rekruttering til kriminelle miljøer og voldelige ekstremistiske grupperinger. Regjeringen vil i 2014 utarbeide en ny handlingsplan for å forebygge radikalisering og rekruttering av unge til ekstremisme. Det

skal nedsettes en arbeidsgruppe på tvers av fagområder. Denne får i oppdrag å hente innspill fra kompetansemiljøer og til slutt komme med forslag til tiltak til hvordan man best kan forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Ett av hovedelementene i arbeidet vil være tidlig innsats og å videreutvikle samarbeidet på tvers av sektorer.

Den nye handlingsplanen skal avløse den eksisterende handlingsplanen Felles trygghet – felles ansvar, som tar for seg forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme på et tidlig stadium. Det forebyggende arbeidet kan ikke gjøres av politiet alene, målet er å fange opp ungdom før det blir en sak for politiet, og dermed må et bredt spekter av aktører bidra.

Oversikt over status på planens 30 tiltak er publisert på departementets nettsider samt på nettsiden www.radikalisering.no. Sistnevnte er en nettside som skal bidra med kunnskap om radikaliserings og voldelig ekstremisme og gi informasjon om hva man kan gjøre dersom man er bekymret for at noen er i ferd med å bli radikalisert. Nettsiden er nyttig for ansatte i kommuner, skoler, barnevern eller politi, og for andre som jobber med ungdom, foreldre og de unge selv.

Mer informasjon

- *Felles trygghet – felles ansvar*, handlingsplan G-0420B
- www.radikalisering.no

SAMORDNING AV LOKALE RUS- OG KRIMINALITETSFOREBYGGENDE TILTAK - SLT

Justis- og beredskapsdepartementet

Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) er en modell for å samordne tiltak rettet mot rus og kriminalitet blant barn og unge. Det er i underkant av 200 kommuner som har etablert et SLT-samarbeid. Justis- og beredskapsdepartementet deler hvert år ut stimuleringsmidler til etablering og videreføring av SLT-arbeid i kommunene. Fra 2010 har dette vært gjort i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet. Til sammen til-

deles tilskudd på 13 mill. kroner til dette formålet. Ansvaret for behandlingen av søknadene er delegert Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) og Helsedirektoratet.

Mer informasjon

- www.krad.no

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 40:

BEHANDLING I SAKER OM STRAFF

Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvd en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

BARN OG UNGE I RETTSSYSTEMET
Soning og varetekt av barn under 18 år

Det er et mål at barn under 18 år ikke skal plasseres i fengsel. For å nå dette målet har regjeringen fremhevet viktigheten av forebygging gjennom tidlig innsats fra både politi, barnevern, skole, foreldre og ungdomsarbeidere som for eksempel oppdager atferdsendringer blant unge.

Det vil likevel fortsatt være tilfeller der alternative reaksjonsformer til fengsel ikke er tilstrekkelig. For å imøtekomme de unges særskilte behov under frihetsberøvelse, og for å ivareta Norges forpliktelser for at barn og unge ikke skal sitte i fengsel sammen med eldre domfelte og varetektsinnsatte, er det etablert en særskilt ungdomsenhet for unge lovbytere mellom 15 og 18 år i midlertidige lokaler i Bergen. Enheten er underlagt kriminalomsorgen. Etablering av en tilsvarende enhet på Østlandet er til vurdering. Det er etablert et tverretattlig team med kompetanse innen psykisk helsevern, opplæring og barnevern som skal påse en flerfaglig tilnærming til innsatte barns behov og sikre at relevante forvaltningsmyndigheter følger opp den innsatte både under og etter straffegjennomføring. Hovedmålet er å sikre unge kriminelle muligheten til å forberede seg på en kriminalitets-

fri hverdag etter at straffen er sonet, og fjerne risikoen for at soningstilværelsen i praksis blir en opplæringsanstalt for ny kriminalitet. Etablering av ungdomsenheter med tverretattlig team er et prøveprosjekt som skal evalueres.

I påvente av en enhet på Østlandet, er det etablert et straks-tiltak i Oslo fengsel som er styrket med tre miljøterapeutstillinger og en psykologstilling som primært skal ha ansvar for barn under 18 år.

I 2013 var det i gjennomsnitt i underkant av fem unge mellom 15 og 18 år i fengsel. Dette en nedgang fra 2012, hvor gjennomsnittet for denne aldersgruppen var 11 personer. Pr. 1. januar 2014 var det fire unge i fengsel.

Samfunnsstraff
Justis- og beredskapsdepartementet

Samfunnsstraffen er en straffereaksjon som kan være egnet for unge lovbytere. Innholdet i samfunnsstraffen skreddersys for den enkelte, og kan bestå i samfunnsnyttig tjeneste, individuelle samtaler, behandling, megling i konfliktråd og andre relevante tiltak. Samfunnsstraffen åpner for rask reaksjon med tydelige konsekvenser i form av innsettelse i fengsel ved brudd på vilkår, eksempelvis ved manglende

oppmøte til gjennomføring. Kontakten med kriminalomsorgen kan være et viktig skritt for å kartlegge hvilke faktorer som utløste den unges kriminalitet. Denne informasjonen kan legges til grunn for innholdet i straffen, for å forebygge gjentakelse. Samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og det offentlige er viktig for å skaffe til veie tilpassede tiltak. Det er en målsetting å øke bruken av andre tiltak enn samfunnsnyttig tjeneste, som megling i konfliktråd og tilrettede programmer.

Konfliktråd

Justis- og beredskapsdepartementet

Konfliktrådene utgjør en viktig del av rettspleien. De tilbyr megling i straffesaker, i saker med gjerningspersoner under 15 år og i rene sivile saker, som nabo- eller familietvister. Tilbudet er gratis og tilgjengelig for hele befolkningen. Møter i regi av konfliktrådet skal bidra til å fremme dialog, økt forståelse, gjenoppretting og mulig forsoning. Det har vært arbeidet for å øke antallet saker i konfliktrådene, særlig overfor unge lovbyggere. Tidlig innsats overfor denne gruppen vil bidra til å forebygge ny kriminalitet. En arbeidsgruppe har vurdert endringer i blant annet konfliktrådsloven for å øke bruken av konfliktråd i strafferettspleien, og for å sørge for at regelverket åpner for utvikling av nye metoder og arbeidsformer. Arbeidsgruppen leverte sin rapport *Økt bruk av konfliktråd* i september 2011. Den foreslår blant annet en ny strafferettslig reaksjon forankret i konfliktrådet særlig rettet mot unge lovbyggere. Departementet arbeider nå med en lovproposisjon for å eventuelt følge opp forslagene.

Mer informasjon

- www.konfliktraadet.no

Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker

Justis- og beredskapsdepartementet

Det er viktig å avdekke vold og overgrep mot barn. Avhørene må skje raskt og være tilpasset barna slik at de føler seg trygge og forteller om hva de har blitt utsatt for. En

arbeidsgruppe har gjennomgått regelverket om dommeravhør og observasjon av barn og psykisk utviklingshemmede og leverte rapporten «Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker» i oktober 2012. Gruppen foreslår blant annet at politiet skal få ansvaret for avhør av barn og psykisk utviklingshemmede, og at avhørene nesten utelukkende skal gjennomføres uten involvering fra domstolen. Avhørene bør som hovedregel skje i barnehusene, ifølge arbeidsgruppen. Det åpnes også for å gjøre flere avhør av samme fornærmede. Departementet arbeider med oppfølgingen av rapporten.

Mer informasjon

- www.konfliktraadet.no

Ungdomsstraff

Justis- og beredskapsdepartementet

En ny straffart – ungdomsstraff – ble vedtatt av Stortinget i desember 2011 og planlegges iverksatt i 2014. Ungdomsstraffen vil idømmes av domstolen og skal være et alternativ til fengsel der unge mellom 15 og 18 år har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Reaksjonen skal bygge på prinsippene for gjenopprettende prosess og skal gjennomføres i konfliktrådene. Ungdomsstraffen skal inneholde tiltak hvor sosial kontroll erstatter fengselets fysiske kontroll. I hovedtrekk består reaksjonen av et ungdomsstormøte tilrettelagt av en ungdomskordinator, utforming av en forpliktende ungdomsplan og oppfølgingen av denne. Ungdomskordinatoren har ansvaret for gjennomføringen av ungdomsplanen i samarbeid med et eget oppfølgingsteam. Bruk av ungdomsstormøte og oppfølgingsteam muliggjør deltakelse fra offentlige instanser på lokalt nivå som kan bidra til god oppfølging av både gjerningsperson og offer. Konfliktrådet i Sør-Trøndelag og Konfliktrådet i Telemark har deltatt i et pilotprosjekt hvor en ordning med ungdomsstormøte og ungdomsplan er prøvd ut. Pilotene har gitt verdifull erfaring som kan brukes ved ikraftsetting av reaksjonen ungdomsstraff.

Mer informasjon

- www.konfliktraadet.no

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)*Justis- og beredskapsdepartementet*

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) er et rådgivende organ for regjeringen i spørsmål vedrørende forebygging av kriminalitet. Rådet er administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, men er faglig uavhengig. Av rådets mandat fremgår at det skal bidra til en samordning av forebyggende tiltak i kriminalpolitikken, gjennom god kontakt med både offentlig forvaltning og private organisasjoner.

Rådets hovedinnsats skal være rettet mot barn og unge, og de primære oppgavene er veiledning om kriminalitetsforebyggende strategier, støtte til forebyggende arbeid sentralt og lokalt, konkrete oppgaver på oppdrag fra departementene og bidrag til å øke bevisstheten om nytten av forebygging på alle nivåer i samfunnet.

Mer informasjon

- www.krad.no

5.4 INNSATS FOR Å FREMME LIKESTILLING OG HINDRE DISKRIMINERING

Diskriminering er et brudd på menneskerettighetene som rammer både den enkelte og samfunnet. Regjeringen jobber for et ikke diskriminerende samfunn for alle, uavhengig av kjønn, seksuell orientering, alder, funksjonsevne, etnisitet og religion mv.

Regjeringen ønsker å styrke likestillingen og skape et bedre diskrimineringsvern for alle. Regjeringen vil derfor fremme forslag om en universell likestillings- og antidiskrimineringslov. Vold i nære relasjoner, utdanning, arbeidsliv og integrering er viktige innsatsområder i et likestillingsperspektiv.

LIKESTILLING 2014 – HANDLINGSPLAN FOR LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Likestilling 2014 – handlingsplan for likestilling mellom kjønnene ble lansert i november 2011 og er den første handlingsplanen for likestilling på alle samfunnsområder som har blitt lagt frem på 20 år. Planen gjelder for perioden 2011-2014. Planen dekker hele samfunnet, og har likestillingsmål og tiltak for alt fra barnehage og utdanning, økonomisk makt, til helse, frihet fra vold, tvang og overgrep og hvordan motvirke kjønnsstereotyper. Planen skisserer blant annet

mål som frihet til reelle valg, å redusere kroppspress mot gutter og jenter, å sikre barn trygghet rundt kropp og seksualitet, frihet fra seksuell trakassering i skolen og bedre tilrettelegging for at både fedre og mødre kan kombinere arbeidsliv og familieliv. Planen inneholder totalt 86 tiltak, forankret i 10 departementer

Det er utarbeidet en midtveisrapport for status i oppfølging av handlingsplanen. Gjennomgangen viser at de fleste tiltak er i gang eller gjennomført.

Mer informasjon

- *Likestilling 2014 – regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene*, Q-1187 B

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

Artikkel 2:

INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eien-
dom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

HANDLINGSPLAN FOR Å FREMME LIKESTILLING OG HINDRE ETNISK DISKRIMINERING

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009-2012) ble forlenget ut 2013. Innsatsen i handlingsplanen ble rettet mot å bekjempe den diskriminering som særlig innvandrere og deres barn, samer og nasjonale minoriteter kan oppleve på grunn av etnisitet, religion mv. Planen omhandler blant annet områder hvor barn og unge kan være utsatt for diskriminering som for eksempel i barnehage, skole og boligmarkedet og diskriminering ved utesteder. Tiltakene i planen er forankret i åtte departement.

Handlingsplanen skal blant annet bidra til en god implementering av aktivitets- og rapporteringspliktene i diskrimineringslovgivningen. Videre skal den øke kunnskapen om art, omfang og årsaker til diskriminering for å kunne sette i verk mer treffsikre tiltak. Planen inneholder også tiltak for å øke kunnskapen om den diskriminering som barn og unge utsettes for. NOVA har undersøkt hva som finnes av forskning om etnisk diskriminering av barn og unge. Gjennomgangen fra NOVA viser at barn og unge i Norge opplever etnisk diskriminering. Forskingen så langt kan ikke si noe om hvor mange det gjelder eller hvem som er hardest rammet. En evaluering av planen ble lagt fram av Norsk Institutt for by- og regionforskning sommeren 2013.

Mer informasjon

- *Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering*, Q-1155 B
- *Evaluering av handlingsplanen for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering* (www.bld.dep.no)

BEDRE LIVSKVALITET BLANT LESBISKE, HOMOFILE, BIFILE OG TRANSPERSONER

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Ressurssenteret for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner ble opprettet i 2011 og er knyttet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Bufdir. Bufdir skal sørge for at barne- og familievernnet får økt fagkompetanse og et bedre tilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Direktoratet gir også tilskudd til en rekke prosjekter og tiltak som kan gi bedre livskvalitet blant lhbt-personer.

Mer informasjon

- www.bufetat.no
- www.llh.no
- www.skeivungdom.no

6

Helse og sosiale forhold

Psykisk helse har lenge blitt nedprioritert i helsetjenesten. Det er behov for å styrke dette området, både innen forebygging og lavterskeltiltak, og innenfor spesialisthelsetjenesten. Forebyggende tiltak, som styrking av skoleverkets tiltak mot mobbing og utenforskap, er viktig for den psykiske folkehelsen.

Barn er sårbare og har et særlig behov for beskyttelse og omsorg. Regjeringen vil bidra til å etablere et tettere samarbeid mellom barnevern, helsestasjoner, barnehage, skole, politi og NAV for å unngå at barn blir kasteballer mellom offentlige etater. Regjeringen vil også bidra til et bedre og mer forpliktende samarbeid mellom barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien. God tilgjengelighet til steder hvor barn og unge oppholder seg, som barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud er en forutsetning for deltakelse og likestilling for mange barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen ønsker å bedre lavterskel og forebyggende tilbud til unge, som skolehelsetjeneste og helsestasjoner.

Bekjempelse av fattigdom blant barn er viktig for å sikre barns velferd på kort sikt, og for å forebygge fattigdom på lengre sikt. Regjeringen vil jobbe for at Norge skal være et land med små forskjeller og minimal fattigdom. Blant annet vil regjeringen gjøre det mulig for flere barn å delta på viktige sosiale arenaer.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

Artikkel 24:

HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

6.1 HELSEFREMMEDE OG FOREBYGGENDE ARBEID

Et effektivt folkehelsearbeid utøves i alle samfunnssektorer og ved felles innsats på tvers av sektorene. Under ett omtales denne innsatsen som helsefremmende og forebyggende virksomhet. Med folkehelse menes befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen. Det er betydelige helseforskjeller mellom sosioøkonomiske grupper som blant annet skyldes forskjeller i helseatferd og levestandard. Selv om helsetilstanden i den norske befolkningen er god, er det utfordringer relatert til helseatferd og sykdom. Gode resultater i målrettet folkehelsearbeid, herunder fysisk aktivitet, tobakk, ernæring, ulykker mv. krever systematisk innsats og langsiktige strategier. Samarbeid på tvers av sektorer, kunnskap om og overvåking av helsetilstanden i kommunene, er forutsetninger for å skape et best mulig oppvekstmiljø for barn og unge. Dette innebærer blant annet ansvar for å opparbeide seg kunnskap om helseutfordringer og hvordan helsesvikt kan forebygges gjennom helsefremmende og forebyggende tiltak.

FOLKEHELSEARBEID

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 762, post 60 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
26 352	57 225	62 113

* Posten inneholder ikke kun midler til helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er en tjeneste for gravide og barn og unge mellom 0 og 20 år. En god helsestasjons- og skolehelsetjeneste er nødvendig for å nå mål knyttet til barn og unges psykiske helse og for bedret ernæring og økt fysisk aktivitet blant barn og unge. Tjenesten er også helt sentral for å forebygge og avdekke vold og overgrep, forebygge mobbing og redusere frafall i skolen. Tjenesten når ut til alle og har høy oppslutning. Tjenestene finansieres i all hovedsak gjennom kommunenes frie inntekter. Det er i statsbudsjettet for 2014 foreslått 180 mill. kroner til styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten. beløpet inngår i kommunenes frie inntekter og vil bli fordelt til alle norske kommuner basert på antall innbyggere 0-19 år, dog slik at alle kommuner er sikret en styrking på minst 100 000 kroner til tiltaket. Videre er det foreslått å endre

tilskuddsordningen på 20 mill. over kap. 762, post 60. Det er foreslått at 16 mill. rettes inn mot styrking av skolehelsetjenesten i videregående skole, med vekt på særlige levekårsutfordringer. Videre er det foreslått at 4 mill. kroner prioriteres til en områdesatsning i Oslo indre øst, til styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Mer informasjon

- *Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, www.lovdato.no
- *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, veileder til forskrift IS-1154
- *Forskrift om stønad fra folketrygden til dekning av utgifter til jordmorhjelp*, rundskriv I-7/2004
- *Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn*, Nasjonale faglige retningslinjer IS-1235
- *Håndtering av legemidler i barnehage, skole og skolefritidsordning*, rundskriv I-5/2008 www.helsedirektoratet.no
- *Nasjonale faglige retningslinjer for primærhelsetjenesten – Forebygging, utredning og behandling av overvekt og fedme hos barn og unge* IS-1734
- *Helsedirektoratets Utviklingsstrategi for helsestasjons- og skolehelsetjenesten* IS-1798
- *Nasjonale faglige retningslinjer for veiing og måling i helsestasjons- og skolehelsetjenesten* IS-1736

Tannhelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

Fylkeskommunen skal gjennom den offentlige tannhelsetjenesten både organisere forebyggende tiltak for hele befolkningen og gi et regelmessig og oppsøkende tilbud til barn og ungdom mellom 0–20 år. Det er fremdeles en del barn som har betydelige tannhelseproblemer. En av utfordringene for tannhelsetjenesten er å identifisere barn og unge med risiko for å utvikle tannsykdommer. Ifølge tannhelsetjenesteloven skal forebyggende tiltak prioriteres fremfor behandling. Den offentlige tannhelsetjenesten trenger hjelp fra andre typer personell for å kunne fange opp barn og unge med tannhelseproblemer og de som kan ha en større risiko for å få det. Viktige samarbeidspartnere er foreldre, skoler, barnehager, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, interesseorganisasjoner, PP-tjenesten, habiliterings-tjenesten, sosialtjenesten og det lokale barnevernet mfl. Helsedirektoratet har bidratt til at det er etablert gode rutiner i den fylkeskommunale tannhelsetjenesten slik at mistanke om omsorgssvikt rapporteres til rette myndighet. Helse- og omsorgsdepartementet har startet arbeidet med revisjon av lov om tannhelsetjenesten.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- *Tilgjengelighet, kompetanse og sosial utjevning – framtidens tannhelsetjenester*, St.meld. nr 35 (2006–2007)
- *Tenner for livet – Helsefremmende og forebyggende arbeid*, veileder IS-2659

Kompetansenettverk legemidler til barn

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 751, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
5 mill. kroner	6 mill. kroner	6 mill. kroner

Nettverket, som er plassert ved barneklubben på Haukland universitetssykehus, har en styringsgruppe bestående av leder, sekretær og representanter fra de øvrige helseregionene og primærhelsetjenesten. Gjennom samarbeid med legemiddelutvalg ved landets 20 barneavdelinger fungerer nettverket som et nasjonalt, tverrfaglig kompetansenettverk. Pasientsikkerhet, kompetanseheving, kunnskapsformidling samt vitenskapelig kompetanse og kunnskapsoppsum-

mering er de prioriterte arbeidsfeltene for nettverket. For 2013 ble bevilgningen økt med 1 mill. kroner for at nettverket skulle opprette et sekretariat for et forskningsnettverk for legemidler til bruk hos barn.

Mer informasjon

- www.helse-bergen.no

Miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Forskrift for miljørettet helsevern for skoler og barnehager stiller som et overordnet krav at barnehager og skoler skal være helsemessig tilfredsstillende. Barnehager og skoler skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold og drives slik at skader og ulykker forebygges. Både barn og foreldre har rett til å få informasjon om miljø- og helseforhold på skolen eller i barnehagen og til å klage på godkjenning av skoler og barnehager. Barn og unge har også rett til medinnflytelse på eget «arbeidsmiljø».

Mer informasjon

- *Forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.*, www.lovdata.no
 - *Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, www.lovdata.no
 - *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, veileder til forskrift, veileder IS-1154
 - *Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn*, Nasjonale faglige retningslinjer IS-1235
 - *Psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene*, veileder IS-1405
- www.helsedirektoratet.no/ernaering

Tobakksfrie barn og unge

Helse- og omsorgsdepartementet

Andelen unge røykere har gått kraftig ned de siste årene, i aldersgruppen 16-24 år røyker nå 7 prosent daglig og 34 prosent av og til. Andelen unge som bruker snus har derimot økt kraftig. Blant unge menn (16-24 år) bruker 25 prosent snus daglig og 14 prosent av og til, blant unge kvinner bruker 14 prosent snus daglig og 8 prosent av og til.

Våren 2013 ble en ny nasjonal tobakksstrategi for perioden 2013–2016, lagt fram. Strategien har som visjon at Norge på sikt skal bli et tobakksfritt samfunn og oppstiller mål og innsatsområder rettet mot at unge ikke skal begynne å bruke tobakk, at det skal tilbys hjelp til de som ønsker å slutte og at befolkningen og samfunnet skal beskyttes mot tobakkskader.

Helsedirektoratet kjører massemediekampanjer mot tobakk for å informere om helsefarene. I tillegg er det fastsatt høye avgifter på tobakk. Tobaksskadeloven er et viktig verktøy for å regulere salg og bruk av tobakk i Norge. Det er blant annet fastsatt forbud mot røyking på offentlige steder og i offentlige transportmidler, et forbud mot at tobakk skal kunne vises frem i butikkene og påbud om at tobakksproduktene må bære en helseadvarsel.

I 2013 ble det også vedtatt et forbud mot bruk av tobakk i skoletiden for elever til og med videregående skole, at alle barnehager og skoler skal være tobakksfrie både inne og utendørs, en normativ bestemmelse om at barn har rett til et røykfritt miljø og at alle inngangspartier til helseinstitusjoner og offentlige virksomheter skal være røykfrie. Disse bestemmelsene gjelder fra 1. juli 2014. I tillegg skal det i 2015 innføres en bevillingsordning for salg av tobakk hvor kommunene får ansvar for å kontrollere at det ikke selges tobakk til mindreårige.

FRI er et tobaksskadeforebyggende undervisningsprogram rettet mot elever i ungdomsskolen. Programmet er en videreføring av programmet VÆR røykFRI som har

dokumentert effekt. I klasser som deltok i programmet røykte eller snuste betydelig færre elever sammenlignet med elever som fikk annen tobakksundervisning.

Mer informasjon

- www.fristedet.no
- www.helsedirektoratet.no

Tiltak for bedre kosthold

Helse- og omsorgsdepartementet

Kostholdet påvirker helsen vår hele livet og er av avgjørende betydning for vekst og utvikling i fosterliv, spedbarnsalder og barne- og ungdomsårene. I tillegg påvirker kostholdet allerede fra tidlig i livet helsen som voksne og risikoen for å utvikle kroniske sykdommer. Mat og måltid er en viktig sosial og kulturell faktor og det vi spiser kan påvirkes av religiøs og ideologisk overbevisning. Alle som arbeider med barn og unge i en eller annen form bør være bevisst på mat, måltider og kostholdets betydning for helse og trivsel. Kostholdsarbeidet i Norge har vært forankret i Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen (2007–2011). Kostholdsarbeidet videreføres særlig gjennom oppfølging av Meld St. 34 (2012-2013) Folkehelsemeldingen, God helse-felles ansvar, men også gjennom styringsdokumenter på andre sektors ansvansområder. Sentrale tiltak rettet mot barn og unge er blant annet:

- frukt- og grøntordning til elever i grunnskolen
- nye retningslinjer for skolemåltidet i 2014
- mor-barn vennlig initiativ - ammekyndige helsestasjoner
- ny Nasjonal faglig retningslinje for spedbarnsernæring i 2014
- tilbud om gratis kokebok "Kokebok for alle" til elever i mat og helsefaget
- oppfølging og evaluering av matvarebransjens selvreguleringssystem for markedsføring av usunn mat og drikke rettet mot barn
- landsdekkende tilbud om gratis vitamin D-tilskudd til spedbarn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.

- “Fiskesprell” – tiltak med mål å øke inntaket av fisk og sjømat blant barn og unge. Fiskesprell er forankret i fylkene og tilbyr kurs for barnehagepersonell, SFO-personell, lærere i mat og helse, lærer- og førskolestudenter med mer. Evaluering viser at barnehager som har gått på kurs serverer med fisk enn før.

Mer informasjon

- *Oppskrift for et sunnere kosthold*, handlingsplan I-1121 B
- www.fiskesprell.no
- www.matportalen.no
- www.helsedirektoratet.no/folkehelse/ernæring
- www.rikshospitalet.no/ammesenteret

Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet utgir retningslinjer for mat og måltider i barnehagen. Retningslinjene er basert på helsemyndighetenes gjeldende anbefalinger for ernæring, og retter seg mot barnehageeier, barnehagepersonell, foresatte og andre interesserte. Det er utviklet pedagogisk støttemateriell til retningslinjene og kartlegging av mat og måltid i barnehagen 2011 viste at 90 prosent av styrerne kjente til «Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen», mens tilsvarende andel blant de pedagogiske lederne var 70 prosent. Dette er en stor forbedring siden 2005. Når det gjelder mattilbudet ble det også observert forbedringer siden forrige kartlegging i 2005. Kartleggingen peker i retning av at kompetanse, kjennskap til nasjonale retningslinjer, bruk av mat og måltid som pedagogisk virkemiddel, samt forankring av mat og måltid i den enkelte barnehage kan bidra til et sunnere mattilbud i barnehagen.

Retningslinjer for skolemåltidet

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet utgir retningslinjer for skolemåltidet i grunnskole og videregående skole. Retningslinjene gjelder også for skolefritidsordningen. Retningslinjene skal fremme helse, trivsel og læring. De bygger på at elevene har med seg matpakke, og at skolene tilbyr melk, frukt eller grønnsaker og mat til dem som ikke har med seg matpakke hjemmefra. Retningslinjene forutsetter at elevene er sikret minst 20 minutters spisepause og at elever i første til fjerde trinn har fullt tilsyn i matpausen. Retningslinjene skal revideres i 2014.

Frukt og grønnsaker i skolen

Kunnskapsdepartementet

Departementet oppheverplikten kommuner og private skoler, med rett til statstilskudd, i dag har til å gi elevene ved ungdomskoler og kombinerte barne- og ungdomskoler gratis frukt og grønnsaker. Skolene gis dermed frihet til å avgjøre om de vil ha en skolefruktordning og hvordan en slik ordning eventuelt skal innrettes.

FOREBYGGING AV UØNSKET SVANGERSKAP OG ABORT

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 762, post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
26 109	26 675	26 309

Handlingsplan for forebygging av uønsket svangerskap og abort (2010–2015) har som hovedmål at abortraten i aldersgruppen 15–49 år skal reduseres. Målet er at tjenester med tilbud om rådgivning og veiledning, samt tjenester med tilbud om konsultasjon for prevensjon, abort og seksuelt overførbare infeksjoner (SOI) og testing og behandling av SOI/klamydia skal være lett tilgjengelige. Landsdekkende informasjons- og rådgivningstiltak for ungdom videreføres.

Mer informasjon

- www.suss.no
- www.klara-klok.no
- *Innføring av fast bidragssats for dekning av utgifter til hormonell prevensjon til unge kvinner i alderen 16 til og med 19 år*, rundskriv I-1/2006
- *Forebygging av uønsket svangerskap og abort 2010–2015* – strategier for bedre seksuell helse IS-1813

TRAFIKKSIKKERHET

Trafikksikkerhet er en viktig del av et trygt og godt oppvekst- og nærmiljø for barn og unge. Trafikksikkerhetstiltak på vegnettet kommer alle aldersgrupper til gode. I tillegg rettes mange tiltak særskilt inn mot barn og unge.

Trygg Trafikk

Samferdselsdepartementet

kap. 1300, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
28 100	28 850	29 800

Trygg Trafikk er en ideell organisasjon som arbeider for å oppnå best mulig trafikksikkerhet for alle trafikantgrupper med et særlig fokus på barn og unge. Organisasjonen er et kompetansesenter for trafikkopplæring i barnehage, skole og i lærerutdanningen, og har hovedansvar for å utvikle materiell til trafikkopplæring i skoleverket. Trygg Trafikk er også pådriver og veileder overfor barnehage- og skoleiere, pedagoger og foreldre.

Mer informasjon

- www.tryggtrafikk.no

Syklistenes landsforening

Samferdselsdepartementet

kap. 1300, post 71:

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 500	1 500	1 500

Syklistenes landsforening arbeider for å fremme sikrere og bedre tilrettelagt sykkeltrafikk. Satsing på sykkel er et prioritert område for regjeringen, og det er et mål å øke andelen som sykler. Tilskuddet fra departementet skal bidra til å utvikle organisasjonens kompetanse i spørsmål om samferdsel, miljø og sikkerhet, slik at den best mulig kan fremme bruk av sykkel som transportmiddel. Syklistenes landsforening har blant annet gitt ut heftet *La barna sykle* med råd og tips om hvordan barn kan lære seg å sykle.

Mer informasjon

- www.slf.no

Sikring av barn i bil

Statens vegvesen, Politiet og Trygg Trafikk har laget en egen brosjyre om sikring av barn i bil. Det er også utarbeidet en informasjonsfilm på nett.

- www.vegvesen.no

Skoleveg

Samferdselsdepartementet

Forholdene må legges til rette for at barn kan ferdes trygt på veg til og fra skolen. Dette gir barna viktig trafikktraining, samtidig som det har helse- og miljømessige fordeler. I statsbudsjettet for 2014 er det prioritert om lag 441 mill. kroner til målrettede tiltak for å tilrettelegge for gående og syklende. Midlene vil i hovedsak bli benyttet til tiltak for å etablere sammenhengende gang- og sykkelvegnett i byer og tettsteder, samt utbygging av gang- og sykkelveger langs skoleveger.

Det er utarbeidet retningslinjer for fartsgrenser i byer og tettsteder, som innebærer økt bruk av fartsgrensene 30 og 40 km/t. Statens vegvesen og politiet gjennomfører trafikkkontroller langs skoleveg, særlig i forbindelse med skolestart. Vegdirektoratet har utarbeidet veilederen *Trafikkløsninger i skolens nærområde*. Trygg Trafikk har utviklet en veileder til foreldre og saksbehandlere i kommunen for vurdering av skoleveger.

1. juli 2013 trådte en ny forskrift om sikrere skoleskyss i kraft. Forskriften pålegger fylkeskommuner og kommuner å dimensjonere skoleskysstilbudet slik at skyssberettigede elever får tilgang til sitteplass med bilbelte. Forskriften fikk virkning for skoleåret 2013/2014.

I forbindelse med den nye forskriften har Trygg Trafikk i samarbeid med NHO Transport revidert «Sikker skoleskyss», et hefte med nyttige tips, råd og informasjon om hvordan skoleskyssen kan bli sikrere og hyggeligere for alle.

Ungdomsulykker i trafikken

Samferdselsdepartementet

Ungdom er sterkt overrepresentert i ulykkesstatistikken for vegtrafikkulykker, og Samferdselsdepartementet har styrket innsatsen for å redusere ungdomsulykkene. Statens vegvesen utarbeider ny nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet 2014-2017 i samarbeid med en rekke andre aktører. Her er ungdom et viktig satsningsområde. Statens vegvesen har også hovedansvar for trafikksikkerhetsarbeid i forbindelse med føreropplæringen og for kampanjer og informasjonsarbeid rettet mot ungdom.

En gruppe der en forventer å finne ungdommer med risikoatferd er i miljøer der bilkjøring er en viktig del av ungdomskulturen. Det er en rekke ulike pågående aktiviteter som retter seg mot risikoutsatt ungdom. Eksempler på dette er «Rett på målgruppen», «Kjør for livet» og «Real life auto». Statens vegvesen, Trygg Trafikk og politiet vil videreføre innsatsen rettet mot risikoutsatt ungdom, gjennom en kombinasjon av opplæringsprogrammer/kommunikasjon, kjøretøyteknologi og kontrollinnsats.

De fleste ungdommer har ikke spesielt risikofremmende atferd. Det er utviklet ulike arenaer for kommunikasjon og opplæring rettet mot ungdom. Eksempler på dette er «Sei i frå», «Jentenes trafikkaksjon» og «TRAFOen». Statens vegvesen har hovedansvar for gjennomføring av en rekke trafikksikkerhetstiltak rettet mot føreropplæring for ungdom. Tiltakene skal nå ungdom både på fritidsarenaer og i skolen. Bruk av nettsamfunn og nye kommunikasjonsmedier er i denne sammenheng viktige informasjonskanaler.

Mer informasjon

- www.vegvesen.no

Trafikkopplæring i Kunnskapsløftet*Kunnskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet*

Kunnskapsløftet har kompetansemål i trafikk etter 4., 7. og 10. trinn. Dette gir grunnlag for et løft i trafikkopplæringen og gode muligheter for kontinuerlig og god trafikkopplæring. Trygg Trafikk tilbyr nettressurser tilpasset kompetansemålene med eksempler på lokale læreplaner, undervisningsopplegg og innhold til foreldremøter. Organisasjonen driver også kursrettet virksomhet med formål om å moti-

vere til trafikkopplæring og styrke trafikkkompetansen i lærerutdanning og skole. Elever på 8. og 9. årstrinn kan tilbys valgfaget trafikk fra og med skoleåret 2013/2014. Trafikalt grunnkurs kan være en del av valgfaget trafikk. I skoleåret 2013/2014 er det ikke anledning til å tilby trafikalt grunnkurs for elever på 8. og 9. årstrinn.

Mer informasjon

- www.trafikkogskole.no
- www.utdanningsdirektoratet.no

6.2 INNSATS OVERFOR UTSATTE BARN, UNGDOM OG FAMILIER

Å gi barn omsorg og trygge rammer for oppveksten er i første rekke foreldrenes ansvar. Ikke alle har foreldre som mestrer denne oppgaven godt nok. De mest utsatte barna trenger hjelp fra barnevernet og/eller andre hjelpeinstanser over kortere eller lengre perioder. Barnevernet skal være en garanti for at alle barn og unge sikres omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. Samtidig må barnas og foreldrenes rettssikkerhet ivaretas. Regjeringen vil videreutvikle arbeidet med å bedre tiltaksapparatet for barn og unge som utsettes for ulike typer omsorgssvikt eller selv viser alvorlige atferdsproblemer. Det samme gjelder innsatsen for å bekjempe ulike former for vold og overgrep mot både barn og voksne. Styrket tverretattlig samarbeid mellom barneverntjenesten og andre tjenester er en forutsetning for å bedre tilbudene til utsatte barn, unge og familier. Enslige mindreårige asylsøkere har kommet til landet uten foreldre eller andre med foreldreansvar, og må ivaretas av offentlige myndigheter.

Regjeringen vil jobbe for at Norge skal være et land med små forskjeller og minimal fattigdom. De viktigste tiltakene for å bekjempe fattigdom er en god skole som utjevner sosiale forskjeller og et åpent arbeidsliv med plass til alle. Likevel vil det finnes mennesker som står utenfor viktige sosiale arenaer på grunn av dårlig økonomi eller dårlige levekår. Regjeringen ønsker å gjøre det mulig for flere barn å delta på viktige sosiale arenaer, uavhengig av foreldrenes inntekt.

Det ble i 2013 vedtatt endringer i barnevernloven som styrker barnas posisjon. Blant annet innføres det nå et forsvarlighetskrav i barnevernloven. Barn i barnevernet vil få en lovfestet rett til medvirkning og til å ha en tillitsperson. I tillegg styrkes tilsynet med barn i fosterhjem.

STATLIG FORVALTNING AV BARNEVERNET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet kap. 855 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
5 682 929	5 557 187	5 957 630

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) består av fem regionale barnevernmyndigheter og en sentral barnevernmyndighet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet). De regionale barnevernmyndighetene skal bistå barneverntjenesten i kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet, bistå kommunene med rekruttering og formidling av fosterhjem og har ansvaret for at fosterhjemmene får opplæring og veiledning. Etaten har også ansvar for etablering og drift av institusjoner og for godkjenning av private og kommunale institusjoner som benyttes etter barnevernloven. Etatens hovedmål for den statlige forvaltningen av barnevernet er å gi barn og unge vern og omsorg som bidrar til at de mestrer sine liv og utvikler sine evner. Prioriterte oppgaver i 2014 er å gi barn og unge et individuelt tilpasset tilbud i hele landet og gi tiltak og tjenester som har høy rettssikkerhet, som er kunnskapsbaserte og av god kvalitet og som ivaretar brukermedvirkning. Etaten skal også gi et godt tilbud til enslige mindreårige asylsøkere.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

TILTAK I BARNE- OG UNGDOMSVERNET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet kap. 854 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 439 710	1 776 247	1 836 730

Tilsyn i barnevernet

Barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Tilsyn er en viktig rettssikkerhetsgaranti for barn i barnevernet. Fra 1. februar 2014 erstattes dagens tilsynsførerordning med et tydelig ansvar for kommunene til å føre tilsyn med barn i fosterhjem. Fylkesmennene har ansvaret for å føre tilsyn med lovligheten av kommunens oppfyllelse av plikter etter barne-loven og har også ansvaret for å føre tilsyn med barn og unge i institusjoner. Fra 1. januar 2014 utvides fylkesmenne-nes tilsynshjemler til også å omfatte alle statlige tjenester og tiltak etter barnevernloven, ikke bare institusjonene. Det kan dermed føres tilsyn med hele tiltakskjeden i barnevernet. Statens helsetilsyn (Helsetilsynet) har ansvaret for det overordnede faglige tilsynet med barnevernet.

Mer informasjon

- www.fylkesmannen.no
- www.helsetilsynet.no

Styrket kapasitet i kommunalt barnevern

Arbeidsmengden i kommunalt barnevern har økt betydelig mer enn antallet ansatte det siste tiåret. For å sikre en styrking av barneverntjenesten, øremerket regjeringen i 2011 - 240 mill. kroner, i 2012 ytterligere 50 mill. kroner og i 2013 205 mill. kroner til kommunalt barnevern. Dette har ført til 740 nye stillinger, samt en rekke kompetansehevende tiltak i det kommunale barnevernet. De 740 stillingene videreføres også i 2014. I tillegg styrker regjeringen det kommunale barnevernet med ytterligere 100 mill. kroner, slik at den samlede øremerkingen blir om lag 600 mill. kroner. Dette vil gi ytterligere 150 nye stillinger i kommunale barneverntjenester og ettårige midler til kompetanse- og samhandlingstiltak. Fylkesmannsembetene som kjenner kommunene godt skal fordele midler til stillinger og kompetanse- og samhandlingstiltak etter søknad fra kommunene.

Mer informasjon

- Q-31/2013 *Retningslinjer for satsing på kommunalt barnevern 2014*

Akuttberedskap

Mange av landets større kommuner er knyttet til en kommunal eller interkommunal barnevernvakt. Barnevernvaktene arbeider med akutte barnevernssaker utenom barneverntjenestens ordinær kontortid. I juni 2009 ble det etablert en landsdekkende alarmtelefon for barn som et pilotprosjekt. Prosjektet ble evaluert i 2011 og departementet besluttet da å gjøre en slik virksomhet til et varig tilbud. Den framtidige organiseringen av tilbudet ble nærmere vurdert i 2013, og departementet vil videreføre ordningen med at Kristiansand kommune har driftsansvaret for Alarmtelefonen for barn og unge. Telefonen er åpen alle dager i året utenom det kommunale barnevernets åpningstider på hverdager. Målgruppene for telefonen er i første rekke barn som utsettes for ulike former for omsorgssvikt, overgrep og vold.

Mer informasjon:

- www.barnevernvakt.no
- www.116111.no (alarmtelefonen tlf: 116 111)

Tiltak for ungdom over 18 år

I følge barnevernloven § 1–3 kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak inntil barnet har fylt 23 år, dersom den unge samtykker. Barneverntjenesten skal, i god tid før ungdommen fyller 18 år og i samarbeid med ungdommen, utarbeide en tiltaksplan for vedkommende. Ungdommene kan klage til fylkesmannen hvis de ikke får den hjelpen de ønsker. Kommunene har plikt til å gjøre oppmerksom på klageretten dersom det gis avslag på søknad om tiltak. Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak, og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste. Dette understreker at hovedregelen og utgangspunktet er at tiltak skal videreføres etter at ungdom fyller 18 år.

Mer informasjon

- *Rundskriv om tiltak etter barnevernsloven for ungdom over 18 år*, Q–34/2011
- *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*, Q–1101
- DVD: *En verdig start på voksenlivet og Problembarna*, kan bestilles på post@barnevernsbarna.no

Kommunale fosterhjem, statlige familiehjem, beredskapshjem og institusjoner

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Regjeringen vil styrke tilbudet for barn i fosterhjem. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har ansvaret for rekruttering og formidling av fosterhjem, samt opplæring og generell veiledning av fosterforeldre. Kommunene har ansvaret for plassering og oppfølging av det enkelte barn i hjemmet. Det statlige regionale barnevernet skal kunne formidle tilpassede hjem ved behov.

I *Retningslinjer for statlig regional barnevernmyndighets ansvar for veiledning og opplæring av fosterforeldre etter plassering* framgår det at alle fosterforeldre skal få tilbud om generell veiledning i form av veiledningsgrupper, og de skal tilbys PRIDE (Parents, Resources, Information, Development, Education) videreopplæringskurs. I tillegg skal det finnes en vakttelefonordning for alle fosterforeldre som har behov for veiledning i en akutt krisesituasjon utenfor ordinær arbeidstid. Noen barn som er plassert utenfor hjemmet trenger en annen type oppfølging og systematisk endringsarbeid enn det et fosterhjem kan gi. Barneverninstitusjoner blir derfor for en kortere eller lengre periode hjemmet til barn og unge som verken kan bo hjemme, i fosterhjem eller i egen bopel. Barneverninstitusjonene i Norge blir drevet av det offentlige, ideelle organisasjoner og andre private aktører. Bufetat har tilbud om institusjonsplasser og godkjenner også private og kommunale barneverninstitusjoner. Barnevernloven og kvalitetsforskriften stiller krav til kvalitet i alle barneverninstitusjoner. For å sikre forsvarlig drift skal hver institusjon ha en definert målgruppe og en formulert målsetting for sin faglige virksomhet. Bufetat skal følge opp kvalitetsutviklings arbeidet knyttet til ulike målgrupper og metoder i barneverninstitusjonene. Det vil i også i 2014 bli lagt vekt på å utvikle et mer differensiert institusjonstilbud.

Mer informasjon

- www.fosterhjem.no
- www.bufetat.no

Styrket kunnskaps- og kompetanseutvikling

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barnevernet skal gi hjelp og støtte til barn og unge. Et sentralt mål er å gi hjelp som bidrar til varige og positive endringer i livene deres. Barnevernstiltakenes virkning bør derfor kunne dokumenteres gjennom forskning. Departementet satser fortsatt på å utvikle et barnevern som bygger på kunnskap fra forskning. En langsiktig forsknings- og utviklingsstrategi skal ligge til grunn for satsningen. Et eksempel på satsingen mot et mer kunnskapsbasert barnevern, er bidrag fra Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis (Atferdssenteret). Senteret arbeider for å utvikle, vedlikeholde og spre kunnskap, kompetanse og metoder for å forebygge og behandle atferdsproblemer. Senteret satser også på kompetansespredning til første- og andrelinjetjenesten.

Det er igangsatt en rekke prosjekter som det vil bli arbeidet videre med i 2014, blant annet:

Forskningsskunnskap om hjelpetiltak i barnevernet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har fra 2012 gitt støtte til et forskningsprogram om hjelpetiltak som skal vare fram til våren 2015. Viktige temaer er hvem som mottar hjelpetiltak, hva som skal oppnås med hjelpetiltakene, hvordan tiltakene er utformet og blir gjennomført, og hvilke virkninger hjelpetiltakene har. Forskningen gjennomføres av Regionalt kunnskapssenter for barn og unge - Vest og NOVA.

Kompetanseutvikling i barnevernet

Departementet har som mål å styrke kompetansen i det statlige barnevernet og i det kommunale barnevernet. Både Riksrevisjonens undersøkelse av det kommunale barnevernet og Statens helsetilsyns oppsummering av det landsomfattende tilsynet med kommunalt barnevern viser at det er behov for bedre styring og ledelse i barnevernet. Videreutdanningen i flerkulturelt arbeid ved fire læresteder fortsetter i 2014. Det skal også videreutdanningstilbudet om barnevernfaglig veiledning. I tillegg skal en barnevernlederutdanning og en opplæringsmodul for institusjons-

ledere utvikles i 2014. Det vil også bli igangsatt en særskilt opplæring i kommunene om barnevernets håndtering av meldinger og undersøkelser. Videre skal 12 mill kroner skal brukes til etablering av en barnevernlederutdanning på masternivå og til fylkesvise fagsamlinger for ansatte i barneverntjenestene.

Barn i barnevernet og skolegang

Brukerhøringer, tilsyn fra fylkesmennene og Riksrevisjonen har pekt på at skole- og opplæringstilbudet for barn i barnevernet er mangelfullt. Norsk og internasjonal forskning viser at barn i barnevernet har lavere utdanning enn andre barn. På denne bakgrunn har regjeringen bevilget 10 millioner kroner i 2014 til å styrke skole- og opplærings-situasjonen for barn i barnevernet.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Barnesakkyndig kommisjon

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barnesakkyndig kommisjon har som oppgave å sikre en god faglig standard på rapporter fra sakkyndige i barnevernsaker. Barnesakkyndig kommisjon er hjemlet i § 2–5 i barnevernloven. Alle sakkyndige rapporter skal gjennomgås, enten de er bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, domstolene eller private parter. Hensikten med kommisjonen er å sikre barns og foreldres rettssikkerhet, samt å bidra til å styrke befolkningens tillit til barnevernet og barnevernets avgjørelser

Mer informasjon

- www.justissekretariatene.no
- *Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernssaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda eller domstolen*, Q-1158 B

Rundskriv, rutinehåndbøker og veiledere til bruk i den kommunale barneverntjenesten:

- *Barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær*, veileder Q-1121 B
- *Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger*, Q-1094 B
- *Barnevernet – til barnets beste*, Q-0801 B
- *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten*, rundskriv Q-24/2005
- *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*, Q-1101
- *Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem*, Q-1102
- *Tilsynsførere i fosterhjem*, veileder Q-1103
- *Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten*, veileder Q-1104
- *Internkontroll i barneverntjenesten i kommunene*, veileder Q-1105
- *Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*, veileder Q-1162
- *Snakk med meg – om å snakke med barn i barnevernet*, veileder Q-1156
- *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon*, veileder Q-1157

TILTAK MOT FATTIGDOM

Arbeids- og sosialdepartementet

Som et ledd i innsatsen mot fattigdom gis det tilskudd til tiltak i kommunene for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge. Målgruppen for tiltak er barn, unge og barnefamilier som er i kontakt med de sosiale tjenestene i NAV-kontoret. Ungdom i alderen 18-24 år kan også vurderes som målgruppe i de lokale tiltakene. Formålet er å styrke det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene, utvikle nye tiltak overfor målgruppen, utvikle tiltak og virkemidler som styrker det helhetlige oppfølgings- og veiledningsarbeidet overfor lavinntektsfamilier, og å bedre koordinering av tiltak og samarbeid og samhandling med andre tjenesteområder. Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter tilskuddsordningen.

Tilskudd skal brukes til å bedre barn og unges muligheter til å delta på sosiale arenaer og aktiviteter i lokalsamfunnet. Aktiviteter som er iverksatt i kommunene til dette formål er i hovedsak:

- Fritidsaktiviteter til barn og ungdom: tilskudd til dekning av kontingenter, fritidsutstyr, turer, turneringer i ulike foreninger og andre aktiviteter
- Aktiviteter knyttet til skolegang: tilskudd til dekning av turer og arrangementer i skolens regi, leksehjelp, aktivitetstilbud etter skoletid og åpen skole i sommerferien.
- Alternative aktiviteter til ungdommer som dropper ut av videregående skole: tett oppfølging og praksisplasser.

Kommuner/NAV-kontor har også mottatt midler til utvikling av lokale handlingsplaner, og til utvikling av helhetlig oppfølgingsprogram med sikte på å få foreldrene ut i arbeid samtidig som barna får nødvendig oppfølging.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i samarbeid med Helsedirektoratet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Fylkesmannen gitt støtte til større satsinger som Sjumilssteget i Troms og Talenter for framtida i Telemark.

For å understøtte barns muligheter til aktivitet og deltakelse økes tilskuddet for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og barnefamilier som er i kontakt med de sosiale tjenestene i NAV-kontoret med 20 mill. kroner til samlet 45 mill. kroner i 2014. Det skal legges vekt på tiltak som bidrar til aktivitet og deltakelse blant utsatte barn og unge, herunder individuelle aktivitetstilskudd og etablering av utstyrsbanker.

Mer informasjon

- www.nav.no

Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kap. 857, post 61 (i 1000 kroner)

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
0	0	111 000

Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom er en ny tilskuddsordning i 2014. Dette er midler som skal bedre mulighetene for at flere barn og ungdom skal få delta på sosiale aktiviteter og arenaer uavhengig av foreldrenes inntekt. Midlene skal blant annet gå til ferieaktiviteter og kultur- og fritidsaktiviteter for barn og unge berørt av fattigdomsproblemer.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet forvalter den nye tilskuddsordningen og den reguleres av et eget rundskriv (Q-41/2013). Både offentlige og private instanser i alle landets kommuner kan søke om støtte til ferie- og fritidstiltak.

I 2014 er tilskuddsordningen på 105 mill. kroner. De resterende 6 mill. kronene er øremerket andre tiltak rettet mot barn av rusmisbrukere.

Mer informasjon

- www.bufdir.no
- *Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom – søknad om støtte for 2014*, Rundskriv, Q-41/2013

Kultur- og organisasjonsdeltakelse for barn og unge i familier med lav inntekt

Kulturdepartementet

kap. 315, post 78 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
0	0	5 000

Det innføres i 2014 en ny ordning for å redusere sosiale forskjeller i kultur- og organisasjonsdeltakelse blant barn og unge. Målgruppen er barn og unge i familier med lav inntekt. Aktiviteter som foregår i frivillige organisasjoner innen

idrett, kunst og kultur er blant de viktigste fritidsaktivitetene for barn og unge. Slike organisasjoner tilbyr viktige arenaer for fysisk, kulturell og sosial utfoldelse. Midlene vil bli lyst ut og aktuelle søkere vil bl.a. være frivillige organisasjoner.

Barn i familier som mottar økonomisk sosialhjelp

Arbeids- og sosialdepartementet

Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen har som formål å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer. Med lovens formålsbestemmelse er det understreket at barns særlige behov skal tillegges vekt ved tildeling av tjenester. Kommunene skal legge stor vekt på at barn og unge i sosialt og økonomisk vanskeligstilte familier har rett til en mest mulig normal oppvekst. Det innebærer blant annet at de får mulighet til å delta i fritidsaktiviteter på linje med andre barn og at det ved tildeling og utmåling av stønad til livsopphold tas høyde for dette.

Det legges vekt på å øke kunnskapen om sosiale tjenester og hvordan bestemmelsene i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen kan anvendes og bidra til å forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge.

Mer informasjon

- *Handlingsplan mot fattigdom*. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2006–2007) Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- *Handlingsplan mot fattigdom – status 2008 og styrket innsats 2009*. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2008–2009) Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Prop. 1 S (2013–2014) for Arbeids- og sosialdepartementet
- Lov av 18. desember 2009 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen
- *Rundskriv Hovednr. 35 - Lov om sosiale tjenester i NAV*
- *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2013*, Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2013/32
- www.nav.no

Stønad til enslig mor eller far

Arbeids- og sosialdepartementet

kap. 2620 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
3 794 309	3 638 300	2 381 000

Formålet med stønadsordningene er å sikre inntekt i en overgangsperiode for personer som har aleneomsorg for barn, og midlertidig hjelp til selvhjelp slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Det kan ytes overgangsstønad, utdanningsstønad, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid. Overgangsstønad er inntektsprøvd. Fra 1.1.2014 foreslås stønaden å øke fra 2 G til 2,25 G, og at avkortningen av stønad mot inntekt økes fra 40 pst til 45 pst. Disse endringene gjøres for å kompensere for skattlegging av stønaden som lønnsinntekt fra 1. april 2014. Overgangsstønad kan som hovedregel gis fra opptil to måneder før fødselen, og fram til barnet fyller åtte år. Det kan som hovedregel ikke gis overgangsstønad i mer enn sammenlagt tre år. Det er begrenset varighet på nye perioder med overgangsstønad for enslige forsørgere som tidligere har mottatt en full periode, dvs. tre hele år, med overgangsstønad. Det er også krav om uforskyldt ledighet for rett til overgangsstønad når enslig mor eller far har hatt arbeid umiddelbart før hun eller han ble aleneforsørger.

Mer informasjon

- www.nav.no

Tiltak for barn som pårørende

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 781 post 79 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
20 000	21 500	8 200*

* 23,8 mill. kroner er flyttet til kap. 732 post 72-75.

Regjeringen vil følge opp og gi hjelp til barn som pårørende når foreldrene har alvorlig sykdom. Formålet er å gi tidligere hjelp til barna, styrke veiledning og kompetanseheving i tjenestene, gi langsiktig oppfølging av barna, øke forskningsaktiviteten og spre erfaringer. Det legges vekt på tiltak som kommer barna direkte til gode.

Endringer i helsepersonelloven og spesialisthelsetjenesteloven om oppfølging av barn som pårørende fra 2010 har styrket barnas rettstilling og gjør at mindreårige barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige, alvorlig somatisk syke eller skadde pasienter får bedre oppfølging når foreldrene mottar helsehjelp. Helsepersonell har fått plikt til å bidra til å ivareta mindreårige barn som pårørende, og helseinstitusjoner skal i nødvendig utstrekning ha barneansvarlig personell med ansvar for å fremme og koordinere helsepersonells oppfølging av barna. I løpet av 2010 og våren 2011 har alle helseinstitusjoner som behandler alvorlig syke voksne pasienter utnevnt barneansvarlig personell.

Sørlandet sykehus HF leder Barns Beste – Nasjonalt kompetansenettverk for barn som pårørende. Kompetansenettverket har blant annet utarbeidet opplæringsprogram for barneansvarlige og etablert forskernettverk og nettverk for brukerorganisasjoner. Helse Nord-Trøndelag HF og Vestre Viken HF har etablert flerårige forsøk med lavterskeltilbud for langsiktig oppfølging av gravide mødre/foreldre med rus og/eller psykiske problemer og barnet fra fødsel til skolealder. Forsøkene er gjort permanente fra 2013. To nye tilsvarende tiltak ble opprettet i 2013. I 2011 ble det opprettet et nytt femårig strategisk forskningsområde under Norges forskningsråd om barn som pårørende.

Mer informasjon

- www.barnsbeste.no
- www.helsedirektoratet.no

Individuelle planer for barn med behov for langvarige helse- og omsorgstjenester

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn som har behov for koordinerte helse- og omsorgstjenester over lang tid, samt alle barn innen det psykiske helsevernet, har rett til å få utarbeidet en individuell plan. En individuell plan skal være en helhetlig plan for å sikre brukermedvirkning og at de ulike tjenestene samordnes. Både kommunen og spesialisthelsetjenesten har plikt til å sørge for at individuell plan utarbeides. Erfaring viser at bruk av individuell plan styrker samarbeid mellom ulike deler av hjelpeapparatet.

Mer informasjon

- helsedirektoratet.no
- *Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator* (www.lovdata.no)
- *Individuell plan – veileder til forskriften*, IS-1253
- *Individuell plan*, Brosjyre, IS-1292 (finnes på flere språk)
- *Gjør det så enkelt som mulig – tipshefte om individuell plan*, IS-1544

MINDREÅRIGE ASYLSØKERE OG FLYKTNINGBARN

Barn og ungdom i asylmottak

Justis- og beredskapsdepartementet

Flere bestemmelser i utlendingsloven presiserer det sentrale prinsippet i barnekonvensjonen om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

Meld. St. 27 (2011–2012) *Barn på flukt* omhandler situasjonen både for enslige, mindreårige asylsøkere og for barn som forlater hjemlandet og søker asyl sammen med sine foreldre eller andre omsorgspersoner. Meldingen ble behandlet i Stortinget høsten 2012 og fikk bred tilslutning, jf. Innst. 57 S (2012–2013).

Per 31. juni 2013 bodde det 3 550 barn og unge i norske asylmottak. Mottakene skal være tilrettelagt etter barnas behov og livssituasjon. Barn som kommer alene får en an-

nen type oppfølging enn barn som kommer sammen med foresatte. Alle barn fra to år og til grunnskolealder som bor i mottak får et aktivitetstilbud, enten i ordinære barnehager eller i barnebase på mottaket. Dette skal gi alle barn under skolepliktig alder et daglig aktivitetstilbud. Tilskudd til barnehagetilbud til 4 og 5 år gamle asylsøkerbarn inngår som en del av vertskommunetilskuddet for statlige asylmottak, som Justis- og beredskapsdepartementet forvalter. Tilskuddet dekker både drift og foreldrebetaling. Barn i skolepliktig alder har rett og plikt til grunnskoleundervisning når de skal være i Norge i tre måneder eller lenger.

Asylmottak er et midlertidig botilbud. Tilbudet er ikke ment for langvarig opphold, og dette er særlig viktig når det gjelder barn. I dag er det en betydelig utfordring knyttet til effektivisering av endelige vedtak på søknader om beskyttelse. Beboere i mottak med endelig vedtak skal enten forlate landet eller bosettes. Regjeringen vil styrke innsatsen for raskere retur og bosetting, jf. Sundvolden-plattformen. Raskere effektivisering vil bidra til færre barn med lang botid i mottak.

Siden 2006 er det gitt midler til aktivitetstilbud for barn og unge i mottak. Fra 2012 er disse forvaltet over en egen tilskuddspost som forvaltes av Utlendingsdirektoratet. Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til at barn i statlige mottak får en meningsfull hverdag og en så normalisert barndom som mulig innenfor rammene av et asylmottak. Det er et mål at barna skal være i fysisk aktivitet, og at de skal tilegne seg ferdigheter gjennom forskjellige aktiviteter. Det er bevilget om lag 14 mill. kroner til aktivitetsmidler for barn i mottak i 2014. Midlene tildeles nasjonale og regionale søkere, herunder asylmottak, frivillige organisasjoner og ikke-kommersielle aktører (privatpersoner). Erfaring fra tidligere år viser at tiltaket har virket brobyggende gjennom å legge til rette for felles aktiviteter for barn i asylmottak og lokale barn, samtidig som det har bidratt til å knytte bånd mellom barna i mottakene. Tilbakemeldingene har vært at barn har vist mestringsglede og stort engasjement. Tilskuddsordningen skal evalueres i løpet av stortingsperioden. Barn mellom 6 og 17 år som bor i asylmottak fikk hevet ytelse til livsopphold fra januar 2013.

Mer informasjon

- www.udi.no

Barns situasjon i asylsaksbehandlingen

Justis- og beredskapsdepartementet

Gjennom Meld. St. 27 (2011–2012) *Barn på flukt* varslet regjeringen Stoltenberg II tiltak for å styrke barns situasjon i asylsaksbehandlingen i Utlendingsnemnda (UNE). UNE avga 17. juni 2013 en rapport til departementet, hvor det ble redegjort for at UNE har brukt stortingsmeldingen aktivt i saksbehandlingen, som supplement til lov, forskrift og andre rettskilder. Avgjørelser fra det siste året viser at det i større grad er tydeliggjort hvilke forhold som har hatt betydning for utfallet. I saker hvor barns tilknytning avveid mot innvandringsregulerende hensyn har hatt betydning for utfallet, har UNE etter fremleggelsen av stortingsmeldingen gitt oppholdstillatelse til forholdsvis flere barnefamilier av hensyn til bl.a. barns tilknytning til landet. Et gjennomgående trekk ved omgjøringssakene som UNE avgjorde etter at meldingen var fremlagt, og som endte med avslag, var utfordringer ved fastsettelse av identitet og manglende samarbeid om identitet og retur fra foreldrenes side.

Enslige mindreårige asylsøkere

Justis- og beredskapsdepartementet og

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 856 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
256 516	197 703	200 139

Fra 2008 overtok barnevernet omsorgen for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. I 2009 opplevde vi rekordhøye ankomsttall i denne gruppen, men fra 2010 har vi imidlertid hatt en nedgang på 65 prosent enslige mindreårige totalt. Omsorgsreformen med overføring av ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet, skal evalueres i 2014.

Tross nedgangen i ankomster, er det et etterslep i bosettingsarbeidet. Fortsatt sitter barn med positivt vedtak i omsorgssentrene i påvente av kommune plass lengre enn ønskelig. Målsettingen er at enslige mindreårige skal bosettes innen 3 måneder etter at positivt vedtak er fattet. Det har vært en positiv utvikling i denne måloppnåelsen for både for barn under 15 år og barn mellom 15 og 18 år, men fortsatt er kun 56 prosent enslige mindreårige som bosettes fra omsorgssentre innenfor denne tidsrammen. Barna mellom 15 og 18 år som bosettes fra mottak lykkes man derimot å bosette 78 prosent innen målsettingen på 3 måneder. Ved utgangen av september 2013 ble det bosatt til sammen 286 enslige mindreårige totalt.

I 2010 trådte en ny utlendingslov i kraft. Barns rettsposisjon er styrket gjennom det nye regelverket. Flere bestemmelser presiserer nå det sentrale prinsippet i barnekonvensjonen om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Det er likevel viktig å merke seg at dette er kun ett av flere hensyn. Våren 2012 la regjeringen frem en ny melding til Stortinget om barn på flukt. Hvordan hensynet til barnets beste skal forstås i utlendingssaker, presiseres i meldingen. Som en del av oppfølgingen av stortingsmeldingen skal det gjennomføres en levekårsundersøkelse av barn i mottak og omsorgssentre. Målet er at undersøkelsen skal kunne gjenntas med jevne mellomrom slik at en over tid kan samle inn og sammenligne informasjon om levekårsindikatorer innenfor blant annet skole, barnehage, barnevern, helse, fysiske forhold og sosiale aktiviteter.

Mer informasjon

- www.udi.no
- www.bufetat.no/barnevern/ema/
- *Barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner*, Rundskriv Q-06/2010

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 22:

FLYKTNINGBARN

Barn som søker flyktningstatus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre..

Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger og statsrefusjon av kommunenes utgifter til barneverntiltak
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
kap. 821, post 61 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
344 014	314 268	448 165

kap. 854, post 65 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 070 052	1 100 000	1 023 534

Målet med de to økonomiske ordningene er å bidra til at enslige mindreårige blir bosatt så raskt som mulig i gode og individuelt tilpassede bo- og omsorgstilbud. Bevilgningen under post 61 (tidligere under kap. 854, post 64) skal dekke det særskilte tilskuddet som utbetales til kommuner som bosetter enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) utbetaler tilskuddet etter fullmakt fra departementet. Post 65 omfatter bevilgningen statsrefusjon for kommunenes utgifter til barneverntiltak. Kommunene betaler en egenandel som er satt til 16 050 kroner per barn per måned i 2014. Staten refunderer 80 prosent av kommunenes utgifter ut over dette. Kommunene finansierer selv den resterende andelen på 20 prosent. Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for å administrere refusjonsordningen.

Andre grupper barn som omfattes av de to økonomiske ordningene er:

- Barn som blir etterlatt i Norge av sine foreldre etter endelig avslag på søknad om asyl
- Barn som kommer til Norge som turister og hvor foreldrene reiser fra Norge uten å ta med seg barna
- Barn av enslig forelder som søker asyl, dersom forelder dør i Norge før asylsøknaden er avklart
- Barn som kan være ofre for menneskehandel
- Barn som har fått oppholdstillatelse, men hvor foreldrene ikke har fått oppholdstillatelse

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ga i 2011 ut en håndbok til kommunene om bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.

Mer informasjon

- www.imdi.no
- www.bufetat.no
- Rundskriv 2/13 *Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*

Pilotprosjekt direkteplassering av enslige mindreårige
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har gjennomført et to-årig pilotprosjekt med direkteplassering av enslige mindreårige asylsøkere i utvalgte kommuner, slik at enslige barn og unge kan bli bosatt like etter at de kommer til landet, uten lange opphold i mottak, eller på omsorgssenter. Sluttevalueringen peker på at det er rom for bedringer i bosettingsarbeidet for denne gruppen, men at disse kan skje innen dagens modell for bosetting.

6.3 ARBEID MOT VOLD, OVERGREP OG UTNYTTING AV BARN OG UNGE

Å arbeide mot vold og overgrep er et prioritert område for regjeringen. Det må jobbes målrettet for å forebygge at det skjer, og sørge for best mulig hjelp til dem som likevel blir utsatt. Barn og unge er særlig sårbare. Noe av det viktigste som har vært gjort er å etablere et landsdekkende tilbud med Barnehus. Det ble gjennomført en evaluering av barnehusene i 2012. Evalueringen viser blant annet at barn og unge opplever seg svært godt ivaretatt

Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Å bedre livssituasjonen til og oppfølgingen av barn og ungdom som utsettes for vold, overgrep og utnyttning, inklusive barn som opplever vold i nære relasjoner, er et viktig mål for regjeringen. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet utga i september 2013 *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*. Strategien inneholder 42 tiltak som gjelder forebygging, avdekking, hjelpe- og behandlingstilbud, samarbeid mellom hjelpeinstanser, kunnskaps- og kompetansebygging. Strategien omtaler de mange ulike formene for vold og seksuelle overgrep som barn og ungdom kan bli utsatt for, både i egen familie og på ulike arenaer utenfor hjemmet. Eksempler på tiltak er en ordning hvor kommuner kan søke om midler til foreldrestøttende tiltak, styrking av behandlingstilbudet til utsatte barn og unge - og behandlingstilbudet til unge voldsutøvere.

Det skal settes i gang et samarbeidsprosjekt mellom Alternativ til vold (ATV) og Bufdir/familieverntjenestene.

Samarbeidet skal blant annet bygge på erfaringene fra et seksårig prosjekt som ATV gjennomførte sammen med Senter for krisepsykologi. Departementet vil i tillegg styrke familieverntjenestenes arbeid med voldsutsatte barn for 2014. Det vil blant annet innebære økt satsing på samtalegrupper og andre behandlingstilbud til utsatte barn.

Voldsoffererstatning

Justis- og beredskapsdepartementet

Barn og unge som har blitt utsatt for vold kan få voldsoffererstatning fra staten. Det kan også barn som har vært vitne til vold mot en nærstående person. Disse kan få reaksjoner av samme art som barn som selv utsettes for vold. Videre vil barn og unge som har bistått volds ofre, for eksempel i redningsarbeidet 22. juli 2011, kunne få voldsoffererstatning. Det er innført en særskilt foreldelsesregel for barn og unge. Etter denne vil det alltid være tilstrekkelig at søknad om erstatning fremsettes til Kontoret for voldsoffererstatning før skadelidte fyller 21 år.

Mer informasjon

- www.voldsoffererstatning.no

Krisesentertilbud og støttesentre mot incest

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Gjennom lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova), som trådte i kraft 1. januar 2010, er krisesentertilbudet for barn styrket. I loven presiseres det at barn er egne brukere av krisesentertilbudet. Loven pålegger kommunene å sikre barn, kvinner og menn som er ofre for vold eller trusler om vold i nære relasjoner et godt og helhetlig krisesentertilbud.

I 2012 overnattet 1763 barn på et krisesenter, en oppgang fra 1725 i 2011. Litt over halvparten av barna var fra 0 til 5 år. 38 av de 47 krisesentertilbudene til kvinner og 31 av de 40 tilbudene til menn hadde i 2012 egne ansatte som primært jobbet med barn. Resultatene for krisesentertilbud til kvinner viser at det jevnt over har vært små endringer sammenlignet med 2011, men det har vært en økning i antall senter som har oppfølging av barn som tidligere har hatt opphold. Sammenlignet med 2010 har det vært en økning i antall senter som har tilbud til barn på flere områder. Dette kan tyde på et økt fokus på barns behov, og at krisesenterloven har hatt en effekt i retning av en bedre tilpasning av tilbudene for barn. Når det gjelder krisesentertilbudet til menn, viser sammenligningen med 2011 spesielt en økning i antall tilbud som har oppfølging av barn som tidligere har bodd på senteret, fritidsaktiviteter for barn (enten i regi av krisesentertilbudet eller frivillige organisasjoner) og andre tilbud til barn.

Landets 22 støttesentre mot incest og seksuelle overgrep gir råd, støtte og veiledning til personer som tidligere har vært utsatt for incest eller seksuelle overgrep og pårørende til utsatte barn. Sentrene tilbyr blant annet deltakelse i selvhjelpsgrupper og er et viktig supplement til det offentlige hjelpeapparatet. Sentrene er lavterskeltilbud uten krav til henvisning. Noen sentre driver også undervisnings- og informasjonsvirksomhet i barnehager og skoler. I 2012 var 15 prosent av brukerne under 18 år.

Mer informasjon

- www.bufdir.no
- www.krisesenter.com
- www.norskkrisesenterforbund.no

- www.fmsso.no
- *Retningslinjer for statstilskudd til incestsentre og voldtektssentre, rundskriv Q-22/2012*

Statens barnehus

Justis- og beredskapsdepartementet

Arbeidet med å beskytte barn har høy prioritet. Regjeringen vil sørge for en bedre koordinering av hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold, eller er vitne til slikt. Statens barnehus er et tilbud som skal gi helhetlig hjelp og omsorg til barn som har vært utsatt for overgrep. Huset skal være utstyrt for gjennomføring av dommeravhør og medisinske undersøkelser av barn som har vært utsatt for overgrep. I tillegg skal det være rom for samtale og terapi. Statens barnehus er også viktige for å styrke kompetansen til dem som arbeider med barn. Det er et mål å bedre samarbeidet mellom etater i forbindelse med overgrepssaker samt gi råd og veiledning til foreldre og andre pårør-ende. Statens barnehus er per oktober 2013 etablert i Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Oslo, Stavanger og Ålesund, i tillegg til de sist etablerte barnehusene i Bodø og Sandefjord i september 2013.

Mer informasjon

- www.politi.no

Bedre beskyttelse av barn som bruker Internett

Justis- og beredskapsdepartementet

Politipatruljering på nett: Satsingen for å forebygge internettrelaterte overgrep mot barn blir videreført også i 2014. Nettet skal ikke være noe «lovløst» område. Som et ledd i dette arbeidet, «patruljerer» politiet på nettet (også kalt «politistasjon på nett») og kartlegger og følger opp lovbrudd som relaterer seg til seksuelle overgrep. Det er videre lagt til rette for at internettbrukere skal kunne rapportere direkte til politiet ved bruk av en lett identifiserbar knapp på nettsiden - *Rød knapp*.

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 34:

SEKSUELL UTNYTTING

Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

Interpols billedatabase over misbrukte barn: Norge har tidligere bidratt økonomisk til Interpols arbeid for å forebygge og bekjempe seksuelle overgrep mot barn, herunder bidra til å identifisere barn som har vært utsatt for slike overgrep, med sikte på at de kan få hjelp. Dette har gitt norsk politi tilgang til en database som inneholder store mengder bilder av ofre for overgrep, noe som gjør politiets arbeid enklere. Parallelt med at man lettere kan avsløre overgripere, kan man identifisere ofre for overgrep og hindre distribusjon av bilder og videoer.

Tipslinje ved Kripos: Kripos har en tipslinje der det kan gis opplysninger om seksuelle overgrep og bilder som viser slike overgrep mot barn. Kripos behandler tips og vurderer om innholdet strider mot bestemmelsene i straffeloven. Det er innført en ordning med Rød knapp slik at barn og unge som kommer inn på nettsteder med antatt ulovlig materiale med et enkelt tastetrykk kan sende melding til politiet.

Mer informasjon

- www.politi.no
- www.tips.kripos.no

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER

Justis- og beredskapsdepartementet

Vold mot kvinner og barn i nære relasjoner er svært alvorlig kriminalitet, og et stort og omfattende samfunnsproblem. Regjeringen vil derfor arbeide for å øke kompetansen i politiet og rettsvesenet om vold i nære relasjoner og tilfeldig vold mot mennesker fra utsatte grupper, jf. Sundvolden-plattformen.

Stortingsmeldingen om forbygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner, Meld. St. 15 (2012-2013), gir en samlet fremstilling av tiltak som allerede er gjennomført, identifiserer utfordringer og beskriver linjene i det videre arbeid for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner. Meldingen er fulgt opp gjennom en handlingsplan for perioden 2014-2017. Tiltakene omfatter blant annet en styrking av forskning på området, samt utprøving av et samlokalisert tilbud til voksne utsatt for vold i nære relasjoner.

Mer informasjon

- «Et liv uten vold» *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014- 2017*, handlingsplan G-0431 B

TVANGSEKTESKAP OG KJØNNSEMLESTELSE

Innsats mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016) inneholder til sammen 22 tiltak.

Målet er at ved utgangen av 2016 skal innsatsen i denne handlingsplanen være godt forankret både i offentlig sektor og i arbeidet til de frivillige organisasjonene. Arbeidet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet skal være en integrert del av berørte instansers tjenesteyting. Innsatsen skal ses i sammenheng med og supplere arbeidet mot vold i nære relasjoner, og innsatsen mot vold og seksuelle overgrep mot barn.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har i 2013 hatt 28 minoritetsrådgivere på ungdomsskoler og videregående skoler som blant annet hjelper ungdom som blir utsatt for press og tvang i forbindelse med ekteskapsinngåelse. IMDi har også hatt 4 integreringsrådgivere for å bidra til å styrke behandlingen av familiesaker og øke kompetansen på tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ved aktuelle utenriksstasjoner. Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse består av representanter fra UDI, Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet og IMDi.

Bo- og støttetilbudet til unge under og over 18 år som er utsatt for tvangsekteskap videreføres. Det blir også den nasjonale kompetansefunksjonen rettet mot kjønnslemlestelse etablert ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Det er opprettet 6 regionale koordinatorstillinger ved IMDis regionskontor for å styrke det regionale arbeidet mot tvangsgifte og kjønnslemlesting.

Den økonomiske innsatsen på dette området videreføres på samme nivå som tidligere.

Mer informasjon

- www.tvangsekteskap.no
- www.imdi.no
- www.bufetat.no
- *Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger i unges frihet (2013-2016)*, Q-1207

TILTAK MOT MENNESKEHANDEL

Justis- og beredskapsdepartementet

Det fremgår av Sundvolden-plattformen at regjeringens mål er å styrke arbeidet mot menneskehandel og overgrep mot barn, herunder spredning av overgrepshier av barn.

Barn som er ofre for menneskehandel har særskilte behov for beskyttelse og bistand, og de skal sikres tilrettelagt oppfølging.

I handlingsplan *Sammen mot menneskehandel (2011-2014)* er det lagt særlig vekt på å hindre menneskehandel med barn:

- Det skal sikres bedre samordning og klarere ansvarslinjer i oppfølging av enslige mindreårige asylsøkere/mindreårige uten tilknytning til Norge som påtreffes i rusmiljøer
- Innsatsen fortsetter for å forebygge og oppklare at barn forsvinner fra asylmottak eller barnevernets omsorgs-sentre
- Omsorgstilbudet for barn utsatt for menneskehandel skal videreutvikles
- Norge skal delta aktivt i det regionale og internasjonale arbeidet for å beskytte barn mot menneskehandel
- Det skal innhentes forskningsbasert kunnskap om mindreårige ofre for menneskehandel

1. august 2012 trådte en ny bestemmelse i barnevernloven i kraft. Bestemmelsen åpner for midlertidig plassering av barn uten samtykke på institusjon i tilfeller der det er fare for at barnet utnyttes til menneskehandel.

Mer informasjon

- *Sammen mot menneskehandel (2011-2014)*, Publikasjonskode G-0421 B
- www.politi.no
- Prp. 43 L (2011-2012), Endringer i barnevernloven

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 35:

BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG

Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.

6.4 STYRKING AV PSYKISK HELSEARBEID

Å styrke psykisk helsevern og det kommunale psykiske helsearbeidet for barn og unge er et mål for regjeringen. Om lag 5 prosent av barn og unge i Norge får behandling i det psykiske helsevesenet for barn og unge (BUP). Hjelp til barn og unge med psykiske lidelser skal primært gis fra poliklinikker og gjennom ambulant virksomhet. Det er i dag om lag 2700 årsverk til tiltak og tjenester til barn og unge med psykiske lidelser og vansker i kommunene. Samarbeid mellom spesialisthelsetjeneste og kommunalt psykisk helsearbeid, og mellom behandlingsapparatet og viktige aktører i barnets eller den unges liv vil alltid være viktig.

KOMMUNALE TJENESTER

Helse- og omsorgsdepartementet

Opptrappingsplanen for psykisk helse forutsatte en omfattende utbygging, kapasitetsøkning og effektivisering av spesialisthelsetjenesten, psykisk helsevern. For barn og unge innebærer dette en helhetlig tenkning og et bredt spekter av tiltak på tvers av sektorgrenser og forvaltningsnivåer. Målet med tjenestetilbudet er å fremme uavhengighet, selvstendighet og evne til å mestre eget liv. Regjeringen har i sitt budsjett for 2014 lagt opp til en styrking av bevilgningen til statlige stimuleringstiltak over kap. 764 *Psykisk helse*, sammenlignet med budsjettet for 2013. Bevilgningen dekker en rekke viktige formål som bidrar til utvikling og kompetanseheving i de kommunale tjenestene til barn og unge med psykiske problemer og lidelser.

En helhetlig satsing på barn- og ungefeltet, med bedret lavterskeltilbud og forebyggende tjenester for barn og unge, som helsestasjons- og skolehelsetjenesten, er et viktig ledd i regjeringens satsing på å gjøre psykisk helse til en integrert del av folkehelsepolitikken. En viktig sak for regjeringen har vært å reversere forrige regjeringens foreslåtte kutt i ordningen *Psykisk helse i skolen*. Skolen er i en særstilling som helsefremmende og forebyggende arena, og få om noen andre steder setter oss i stand til å treffe hele barne- og ungdomspopulasjonen. Samtidig er det behov for et løft for å bekjempe tabuer og styrke det forebyggende arbeidet mot selvmord og selvskading. Regjeringen vil også bidra til et bedre og mer forpliktende samarbeid mellom barnevernet og psykisk helsetjenester til barn og unge i både kommune og spesialisthelsetjeneste.

Rekrutteringen av psykologer til kommunene representerer også en styrking av arbeidet med barn og unge. Et klart flertall av psykologene som har blitt rekruttert inn gjennom tilskuddsordningen så langt arbeider med barn og unge. Målsetningen er at psykologene skal arbeide helsefremmende og forebyggende, og at de skal kunne trekkes inn i arbeid også utenfor helse- og omsorgssektoren.

Fylkesmennenes rådgivere innen kommunalt psykisk helsearbeid vil videreføre sitt arbeid med å følge opp sektoren. Ordningen med lønnstilskudd til kommunene for å stimulere høyskoleutdannet personell til å ta tverrfaglig videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge er viktig både for psykisk helse- og rusarbeidet.

TILTAK FOR KOMPETANSEHEVING OM PSYKISK HELSE

Helse- og omsorgsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har samarbeidet om sammenslåing av regionsentre for barn og unges psykisk helse og barnevernets utviklingssentre. Sentrene i vest, midt og nord er nå slått sammen. Sammenslåingen har styrket den tverrfaglige kompetansen i tjenestene, og bedret det tverrsektorielle samarbeidet. Målet er felles regionale forsknings-, kompetanse- og utviklingssenter som ivaretar temaer knyttet til barn og unges utvikling og deres tjenestebehov i den enkelte region. Sentrene skal bidra til å utvikle, kvalitetssikre og forvalte vitenskaplig og praksisnær tverrfaglig kunnskap og kompetanse innen alle sentrale områder i arbeid med barn og unges psykiske helse og barnevern, samt bidra til at slik kompetanse er tilgjengelig.

Regionsentrene står for en betydelig utdannings- og forskningsaktivitet som er av avgjørende betydning for den videre utviklingen av det psykiske helsetilbudet til barn og unge. Regionsentrene lager nå nye utdanningstilbud spesielt rettet mot ansatte i kommunen i tråd med kommunenes kompetansebehov.

Brukermedvirkning er tema i utdanningene til regionssentrene. *KOR* (klient og resultatstyrt praksis) er tatt i bruk som verktøy for å styrke brukerinvolveringen innen psykisk helse og barne- og familievern. Sentrenes forskningsprosjekter inkluderer brukerperspektivet ved at både barn og foreldre blir hørt direkte og systematisk om sine erfaringer med helsetjenesten. Utvikling av kompetanse på brukermedvirkning skal prioriteres.

Mer informasjon

- www.rbup.no
- www.helse.uni.no

Ventetidsgaranti for barn og unge med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet

Helse- og omsorgsdepartementet

Ventetidsgaranti i spesialisthelsetjenesten for barn og unge under 23 år med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet innebærer at ingen skal vente mer enn 10 virkedager på vurdering av rett til nødvendig helsehjelp. Dersom slik rett blir gitt, skal ingen vente mer enn maksimalt 90 dager (65 virkedager) før behandling blir iverksatt.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Psykisk helsevern for barn og unge – veileder for poliklinikker

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet har utarbeidet en veileder for poliklinikker i psykisk helsevern for barn og unge. I henhold til veilederen bør det legges til rette for at unge med tilbud i poliklinikker i psykisk helsevern for barn og unge, også etter fylte 18 år, kan beholde sin behandler i de tilfeller der det er etablert et tillitsforhold, og de unge selv ønsker det. Dette tilbudet bør kunne gis inntil fylte 23 år.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

INNSATS MOT SELVMORD

Helse- og omsorgsdepartementet

Det registreres årlig om lag 550 selvmord i Norge, et tall som har holdt seg noenlunde stabilt de siste 20 årene. Siden befolkningen har økt mye i samme tidsrom, innebærer det at selvmordsraten er betydelig redusert. Samtidig er selvmord og selvskading store samfunnsutfordringer som i tillegg til å berøre enkeltmennesker også griper inn i mange arenaer og sektorer. Det prioriterte målet er å fortsette arbeidet med å få ned selvmordsratene samt å redusere selvskading som, i tillegg til å være en vesentlig utfordring i ungdomspopulasjonen, ofte er en viktig indikator for selvmordsatferd. Helsedirektoratet arbeider derfor med en handlingsplan for forebygging av selvmord og selvskading. Arbeidet er forsinket, men det tas sikte på at den publiseres så raskt som mulig. Viktigst for regjeringen er det likevel at planen er faglig solid og peker ut retningen for fremtidig forebyggende arbeid på området.

Veilederen Etter selvmordet, Veileder om ivaretagelse av etterlatte ved selvmord, ble lansert i 2012. Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har fått midler og oppdrag med å bistå kommunene i deres arbeid med å implementere veilederen.

RVTSene har egne selvmordsforebyggende team som skal bistå tjenesteapparatet med undervisning, veiledning og konsultasjon i sin region; til undervisningsprogrammet VIVAT, som er et tilbud for førstelinjen som gir grunnleggende kompetanse i risikovurdering av selvmord. Programmet ble i 2008 etablert som en permanent organisasjon med landsdekkende funksjon forankret ved RVTS Nord. VIVAT samarbeider med landets øvrige RVTSer. Implementeringen av nasjonale retningslinjer for selvmordsforebygging i psykisk helsevern (2008) har fortsatt.

Nasjonalt senter for selvmordsforskning og -forebygging (NSSF) skal utvikle, vedlikeholde og spre ny kunnskap om forekomsten av, og årsaks og risikofaktorer for, suicidal adferd for å redusere antall selvmord og selvmordsforsøk i Norge. Foreningen for etterlatte ved selvmord (LEVE) får midler av Helsedirektoratet og har fokus på støtte, omsorg og informasjon til etterlatte etter selvmord.

Mer informasjon

- www.selvmordsforebygging.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.fhi.no

6.5 BARN OG UNGDOM MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

På oppdrag fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet utarbeidet Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet med innspill fra berørte direktorat i 2013 en omfattende rapport om levekår for mennesker med utviklingshemming (Bufdir Rapport 1-2013: *Slik har jeg det i dag – Rapport om levekår for mennesker med utviklingshemming*). Rapporten har vært brukt som grunnlag for Meld.St. 45 (2012-2013): *Frihet og likeverd – Om mennesker med utviklingshemming*. Videre har departementet utviklet et informasjons- og utviklingsprogram for perioden 2010-2013: *Mennesker med utviklingshemming skal heller ikke diskrimineres*.

Tiltak for å bedre situasjonen for familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Det er etablert lærings- og mestringssentre ved en rekke sykehus. Ved flere av sentrene er det etablert tilbud til familier som har barn med nedsatt funksjonsevne. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har fra 2010 overtatt driften av nettstedet familienettet.no. Kurstilbudet *Hva med oss?* er et landsdekkende tiltak for samlivsveiledning for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne.

Mer informasjon

- www.mestring.no
- www.familienettet.no

Tjenester til personer med utviklingshemming

Helse- og omsorgsdepartementet

For å styrke fagutviklingen og kompetansen i helse- og omsorgstjenestene til personer med utviklingshemming foreslås det i Prop. 1 S (2013 – 2014) Helse- og omsorgsdepartementets særlige kompetansetiltak. Detskal blant annet utvikles Mitt livs ABC etter modell av Demensomsorgens ABC. Videre skal kompetansesituasjonen og etiske problemstillinger i helse- og omsorgstjenestene til utviklingshemmede skal utredes. Helse- og omsorgsdepartementet også gitt Helsedirektoratet i oppdrag å utrede forholdet mellom lovens utdanningskrav og kompetansesituasjonen i tjenestene til utviklingshemmede.

Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom

Arbeids- og sosialdepartementet

kap. 2650, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
508 984	550 000	565 000

Arbeidstakere som må være hjemme fra arbeidet på grunn av omsorg for sykt barn har rett til omsorgspenger i opptil 10 dager i året. Omsorgspenger ytes til og med det året barnet fyller 12 år og beregnes som sykepenger. Hvis man har mer enn to barn, ytes omsorgspenger i opptil 15 dager per år. Dersom barnet er kronisk sykt eller funksjonshemmet, gjelder retten til omsorgspenger til og med det året barnet fyller 18 år og antall dager utvides med 10 dager for hvert barn hvor dette medfører markert høyere risiko for fravær. Enslige forsørgere har rett til dobbelt antall dager. Det ytes pleiepenger til den som har omsorg for barn under 12 år som er eller har vært innlagt i helseinstitusjon eller er behandlet poliklinisk i sykehus, dersom barnet trenger kontinuerlig tilsyn og pleie.

Yrkesaktive foreldre med omsorg for barn under 18 år som har en livstruende eller annen svært alvorlig sykdom eller skade kan motta pleiepenger. Pleiepenger kan også ytes når barnet er innlagt eller har vært innlagt i helseinstitusjon. Bortsett fra i startfasen av sykdommen eller i ustabile perioder, ytes ikke pleiepenger ved varig sykdom hos barnet. Dersom varig sykdom hos barnet fører til særlig tyngende omsorgsoppgaver, kan foreldrene kreve at kommunen trefor vedtak etter bestemmelse i helse- og omsorgstjenesteloven, om at det settes i verk tiltak for å lette omsorgsbyrden. Ved pleie av barn med svært alvorlig fremadskridende sykdom kan foreldrene ha en kontinuerlig rett til pleiepenger fram til barnet fyller 18 år.

Mer informasjon

- www.nav.no

Tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Tilskuddet går til sommerleire for barn med særskilt store hjelpebehov, som arrangeres av funksjonshemmedes organisasjoner og til leire og idretts- og kulturarrangementer i regi av andre frivillige organisasjoner.

Mer informasjon

- www.buudir.no

**FNs
KONVENSJON
OM BARNETS
RETTIGHETER**

Artikkel 23:

FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

**GRUNN- OG HJELPESTØNAD,
HJELPEMIDLER**
Grunnstønad
Arbeids- og sosialdepartementet
kap. 2661, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 726 948	1 770 000	1 800 000

Grunnstønad kan gis til ekstraavgifter til blant annet drift av tekniske hjelpemidler, transport, hold av førerhund og fordyret kosthold ved diett.

Det foreligger ikke regnskapstall for hvor mye av utgiftene over kap. 2661, post 70 Grunnstønad som går til barn og unge under 18 år. I beregningene av regnskapstall og budsjett for post 70, er det forutsatt at antall mottakere under 18 år som andel av samlet antall mottakere, samsvarer med utbetalingene til aldersgruppen som andel av samlede utbetalinger på posten. Med denne beregningen til grunn er det budsjettet med at 200 mill. kroner over kap. 2661, post 70 i 2014 går til barn og unge under 18 år.

Hjelpestønad
Arbeids- og sosialdepartementet
kap. 2661, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
1 705 066	1 740 000	1 690 000

Hjelpestønad gis kun når det foreligger et privat pleieforhold. Forhøyet hjelpestønad kan gis til barn under 18 år som har vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det som dekkes av ordinær hjelpestønad.

Det foreligger ikke regnskapstall for hvor mye av utgiftene over kap. 2661, post 71 Hjelpestønad som går til barn og unge under 18 år. Det er stort sett bare personer i aldersgruppen under 18 år som kan motta forhøyet sats. Dette innebærer at hjelpestønadsutbetalingene til barn og unge er større enn deres andel av mottakerne av hjelpestønad skulle tilsi. Med en slik beregning lagt til grunn er det budsjettet med at 718 mill. kroner til kap. 2661, post 71 i 2013 går til barn og unge under 18 år.

Mer informasjon

- www.nav.no

Hjelpemidler – bedring av funksjonsevnen

Arbeids- og sosialdepartementet

Personer som på grunn av sykdom, skade, eller lyte har vesentlig og varig innskrenket alminnelig funksjonsevne, kan ha rett til stønad til hjelpemidler. Til barn og unge under 26 år kan det ytes stønad til hjelpemidler til trening, stimulering, lek og sport for å bedre funksjonsevnen.

Arbeids- og velferdsetaten har et landsdekkende kompetansesenter på hjelpemiddel- og tilretteleggingsområdet. NAV Kompetansesenter for tilrettelegging og deltagelse gir blant annet støtte til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Kompetansesenteret gir veiledning til familier og hjelpeapparatet der barnet har kommunikasjons- og bevegelsesvansker på grunn av hjerneskade eller kombinerte syns- og hørselshemninger.

Barn og unges deltakelse på ulike arenaer er viktig for oppvekst, lek og læring. Det gjelder ikke minst for barn med funksjonsnedsettelse som kan ha behov for hjelpemidler og tilrettelegging for å finne seg til rette både hjemme, i barnehage, skole og fritid.

Kommunale tjenester

Helse- og omsorgsdepartementet

Personlig assistanse (herunder praktisk bistand, opplæring og støttekontakt), avlastning, brukerstyrt personlig assistanse, omsorgslønn og hjemmesykepleie er en del av kommunenes hjelpetilbud til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Helsedirektoratet har satt i verk arbeid for å utvikle en brukervennlig plattform som kan styrke kompetansen om barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier til både tjenesteytere og brukere. Satsingen inngår i Kompetanseløftet 2015.

Det er lagt fram et program for en aktiv og framtidsrettet pårørendepolitikk for perioden 2014–2020. Programmet skal bidra til at pårørende blir verdsatt og synliggjort, og gi økt likestilling og mer fleksibilitet. Pårørendeprogrammet

skal anerkjenne og støtte pårørende med krevende omsorgsoppgaver, bedre samspillet mellom den offentlige og den uformelle omsorgen, samt legge til rette for å opprettholde pårørendeomsorgen på dagens nivå og gjøre det enklere å kombinere yrkesaktivitet med omsorg.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Habilitering

Helse- og omsorgsdepartementet

Habilitering skal bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne får muligheter til deltagelse i samfunnet på egne premisser. Kommunen har et primæransvar for rehabiliterings- og habiliteringstilbudet til den enkelte. Spesialisthelsetjenesten skal yte spesialiserte helsetjenester og gi råd og veiledning til kommunene. Helsedirektoratet utga i 2009 *Handlingsplan for habilitering av barn og unge* som skal bidra til å styrke helse- og omsorgstjenestens innsats overfor barn, unge og unge voksne med funksjonsnedsettelse. Direktoratet følger opp planen. Likeverdighet i tilbudet er sentralt, og handlingsplanen omfatter tiltak både i kommunen og spesialisthelsetjenesten.

Mer informasjon

- *Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator* – www.lovdata.no
- *Habilitering av barn og unge*, handlingsplan IS-1692
- *Veileder i habilitering av barn og unge*, IS-2614
- *Knutepunkt for koordinering – koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering i fem kommuner*, IS- 1841,
- www.helsedirektoratet.no

Individuell plan

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til individuell plan. Det vises til nærmere omtale under kap. 6.2.

7

Etablering, bolig og arbeid

Målet i boligpolitikken er at alle skal bo godt og trygt. Boligen er et grunnleggende velferdsgode. Et tilfredsstillende boforhold er en forutsetning for gode levekår. De fleste i Norge bor godt. De som ikke selv er i stand til å skaffe seg en bolig eller opprettholde en tilfredsstillende bosituasjon skal få hjelp fra det offentlige. Det er kommunene som har ansvar for den praktiske gjennomføringen av boligpolitikken lokalt. Husbanken er det viktigste statlige organ for gjennomføring av boligpolitikken. Husbanken skal støtte kommunene faglig og økonomisk i deres arbeid med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Husbanken forvalter økonomiske virkemidler som bostøtte, tilskudd og lån. Innenfor Husbankens låne- og tilskuddsordninger prioriteres vanskeligstilte slik at de kan etablere seg og beholde boligen sin. I 2013 var lånerammen i Husbanken 25 mrd. kroner.

Regjeringen arbeider med en ny, bred og langsiktig nasjonal strategi for boligsosialt arbeid som skal gjelde fra 2014. Strategien skal samle og målrette den offentlige innsatsen innenfor det boligsosiale arbeidet. Vanskeligstilte barnefamilier og unge er prioriterte målgrupper i det boligsosiale arbeidet. Fem departement deltar i arbeidet som ledes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, de øvrige involverte departement er Arbeids- og sosialdepartementet, Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet.

ENTREPRENØRSKAP OG ETABLERING

Ungt Entreprenørskap

Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Ungt Entreprenørskap er en fri og uavhengig organisasjon som arbeider aktivt sammen med skoler og utdanningsinstitusjoner for å bidra til at alle elever og studenter får et tilbud om opplæring i entreprenørskap. Tilskuddet til Ungt Entreprenørskap (UE) skal bidra til å nå målet om å styrke kvaliteten på og omfanget av entreprenørskapsopplæring på alle nivåer og fagområder i utdanningssystemet. Aktivitetene UE tilbyr skal bidra til å utvikle barn og ungdoms kreativitet, skaperglede og tro på seg selv, gi forståelse for betydningen av verdiskaping og nyskaping i næringslivet og styrke samhandlingen mellom næringsliv og skole. De mest utbredte aktivitetene er gründercamp, elevbedrift for og ungdomsbedrift. I 2012 deltok over 188 100 elever og studenter i ulike aktiviteter i regi av Ungt Entreprenørskap. UE var til stede i 352 kommuner i landet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet øremerker også i 2014 1 mill. kroner av budsjettildelingen til å øke UEs aktivitet i Nord-Norge. Målet med bevilgningen er å stimulere til økt verdiskaping på land i Nord-Norge.

Mer informasjon

- www.ungdomsbedrift.no
- www.norge.no
- www.ue.no

Ung Gründer (inkludert mentorordning for unge)

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Innovasjon Norge (IN) administrerer ordningen. Målgruppen er unge mellom 18 og 35 år. I 2011 ble det lansert en mentorordning for unge. Tilbudet er nå etablert i alle fylker. I tillegg vil Ung Gründer gjennomføre og støtte enkelte nasjonale arrangementer som bidrar til å sette entreprenørskap på dagsorden blant unge. IN legger opp til å videreføre innsatsen i 2014 på om lag det samme nivået som tidligere år. IN jobber også med å gjøre tjenester og programmer mer tilgjengelige for unge.

Rekruttering til utdanning og yrke i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1150, post 50 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
26 000	28 000	26 000

Landbruks- og matdepartementet jobber for å fremme rekrutteringen til landbruket. Kunnskap og kompetanse er en nøkkelfaktor for landbrukets framtidige konkurranseevne, og det er behov for å bedre rekrutteringen til mange yrker innen grønn sektor. Den samlede satsingen for å fremme rekruttering til landbruket innebærer økt tilskudd til generasjonsskifte til personer under 35 år. Ungdom prioriteres ved kjøp av nyetableringskvote for melk.

Mer informasjon

- Prop. 164 S (2012-2013) *Jordbruksoppgjøret 2013*

Slipp oss til – ungdom inn i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
250	250	250

Slipp oss til — ungdom inn i landbruket er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Natur og Ungdom og Norges Bygdeungdomslag. Prosjektet arbeider for å skape økt bosetting på bygdene med utgangspunkt i ledige gårdsbruk og småbruk. Dette gjør de gjennom å få ledige bruk ut på salg, og ved å drifte nettsiden gardsbruk.no. Landbruks- og matdepartementet støtter prosjektet gjennom organisasjonsstøtte.

Mer informasjon

- www.gardsbruk.no

Praktikantordningen i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

Innenfor rammen til bygdeutviklingsmidler i fylkene kan fylkesmannen sette av midler til en praktikantordning. Hovedmålsettingen med praktikantordningen er å fremme rekruttering, slik at man når landbrukspolitiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet. Hovedmålgruppen er ungdom som ellers ville ha hatt vansker med å skaffe seg praksis for videre arbeid eller utdanning innen landbruket. Nedre aldersgrense er 16 år.

Mer informasjon

- www.slf.dep.no

Velg skog

Landbruks- og matdepartementet

Velg skog er skognæringens kompetanse- og rekrutteringsprosjekt. Rekrutteringen til utdanninger innen skognæringen er for lav i forhold til behovet. Det er derfor nødvendig å øke søkerantallet til aktuelle utdanningsinstitusjoner gjennom aktive og målrettede tiltak. Prosjektansvarlige organisasjoner for det nasjonale prosjektet er Skoglauget, NHO Mat og Landbruk/SL og Landbruks- og matdepartementet.

BOLIGETABLERING

Studentboliger

Kunnskapsdepartementet

kap. 270, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
259 132	250 223	358 981

Tilskudd til studentboligbygging skal sikre at det bygges studentboliger og medvirke til å sikre en rimelig boligsituasjon for studenter. Studentboliger skal være et supplement til det private boligmarkedet. Husbanken forvalter tilskuddsordningen på vegne av departementet, samt gir samskipnadene råd og veiledning i forhold til studentboligprosjektene. I de siste årene er det gitt tilsagn om tilskudd til bygging av over 1000 hybelenheter i året. Det ble i 2013 gitt 100 mill kr ekstra til studentboligbygging i RNB. Kunnskapsdepartementet legger opp til å fordele tilsagn om tilskudd til om lag 1 300 hybelenheter også i 2014.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Tilskudd til etablering i egen bolig

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap. 581, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
433 255*	354 300	366 000

* 2012 var tilskudd til etablering i egen bolig og tilskudd til tilpasning av bolig samlet i en felles tilskuddspost. Tilskudd til etablering ble skilt ut som egen tilskuddspost fra 2013.

Tilskudd til etablering i egen bolig skal bidra til målet om etablering i eid bolig. Tilskuddet tildeles kommunene etter folketall, sammensetning av befolkningen og bruk av startlån. Kommuner med store boligsosiale utfordringer blir prioritert. Tilskuddet tildeles fra kommunene til enkeltpersoner etter streng økonomisk behovsprøving. De fleste som får tilskudd til etablering er førstegangsetablere, vanskeligstilte og personer med nedsatt funksjonsevne. Tilskuddet gis ofte i kombinasjon med startlån. I 2012 fikk 83 prosent etableringstilskudd sammen med startlån. Totalt ble det i 2012 gitt 318,8 mill. kr i tilskudd til etablering i 1 242 saker.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Tilskudd til utleieboliger

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap. 581, post 76 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
469 802	433 800	495 300

Tilskudd til utleieboliger skal bidra til å nå målet om å skaffe egnede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Tilskuddet til utleieboliger skal gis til kommuner, stiftelser og andre aktører som etablerer utleieboliger for vanskelig-

stilte. Det ble totalt gitt tilskudd til 1001 utleieboliger i 2012. Mange av boligene er til familier med barn. I 2012 innvilget Husbanken tilskudd til 312 boliger til flyktninger. Tiltaket er viktig for å redusere ventetiden i mottak. I første halvår 2013 er det gitt tilsagn om tilskudd for 144,8 mill. kroner til totalt 285 utleieboliger for vanskeligstilte.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Tilskudd til Tilpasning

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap. 581, post 79 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
*	172 500	178 500

* Tilskudd til tilpasning var ikke egen tilskuddspost i 2012, men felles post med tilskudd til etablering.

Tilskudd til tilpasning skal bidra til å sikre egnede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Vanskeligstilte i denne sammenheng er personer med nedsatt funksjonsevne. Tilskuddet skal brukes til ulike formål og tiltak som en nødvendige for at personer med funksjonsnedsettelse kan bli boende i boligen. Den enkelte husstands behov skal vurderes individuelt. Det skal legges vekt på at tilpasningsbehovet er av varig karakter. Tilskuddet gis først og fremst til eide boliger, men kan også gis til utleieboliger. Det kan søkes om støtte til enkle tiltak som å fjerne terskler for å bedre tilkomsten til boligen, men også til større ombygginger for å tilrettelegge boligen i forhold til søkers funksjonsnedsettelse. Familier med barn med nedsatt funksjonsevne er en høyt prioritert gruppe ved tildeling av tilskudd. I 2012 ble det gitt 1 095 tilskudd til tilpasning på til sammen 56,6 mill. kroner. I løpet av første halvår 2013 har 252 kommuner fått midler til tilpasning for videretildeling.

Startlån

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Startlån er en låneordning for personer som har langvarige vansker med å skaffe seg eller holde på en egnet bolig. Husbanken gir lån til kommuner for videre utlån av startlån til enkeltpersoner. Lånet skal være et finansierings-tilbud for boligtiltak som vanligvis ikke gis lån i ordinære kredittinstitusjoner. Det er kommunene som tildeler lånet. Retningslinjer og praksis kan variere noe fra kommune til kommune. Startlån gis til kjøp, utbedring, oppføring og refinansiering av bolig. Lånet kan finansiere hele boligkjøpet eller være topplån der andre gir grunnfinansiering. I 2012 lånte kommunene 7,5 mrd. kroner i startlån av Husbanken. Dette er en økning på 1,3 mrd. kroner fra 2011. Det ble totalt gitt 12 512 startlån i 2012.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Innsats mot bostedsløshet blant unge

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Bostedsløse defineres som personer som mangler tak over hodet kommende natt (uteliggere), er henvist til akutt eller midlertidig boalternativ (inkludert hos venner, kjente eller slektninger) eller som er i institusjon eller under kriminalomsorgen og skal utskrives/løslates innen to måneder og ikke har egen eid eller leid bolig. Arbeidet med å forebygge bostedsløshet skal ta utgangspunkt i sårbare situasjoner for den enkelte. Unge bostedsløse står ofte uten utdanning og arbeid, og mange har psykiske problemer og rusproblemer. Den siste kartleggingen ble gjennomført i 2012. Denne viser at rundt 1500 personer mellom 18 og 25 år var registrert som bostedsløse. Dette er en fjerdedel av alle registrerte bostedsløse i Norge. Kartleggingen viste videre at 50 prosent har vært bostedsløs i mer enn seks måneder eventuelt over flere år. Litt under halvparten er avhengig av rusmidler og 40 prosent har en synlig eller kjent psykisk sykdom. En fjerde-

del av bostedsløs ungdom har et udekket behov for oppfølging i bolig. Fem prosent av unge bostedsløse har gått ut av barnevernets omsorg de siste seks månedene. Kommuner med 10 000 – 39 999 innbyggere har det høyeste antall unge bostedsløse under 25 år. Dette antallet er høyere enn i de fire storbyene til sammen. Ungdom i overgang fra barnevernstiltak og andre vanskeligstilte ungdommer skal få hjelp til å skaffe seg boliger med nødvendig oppfølging. Husbanken skal støtte opp om kommunene og deres samarbeidspartnere gjennom faglig støtte og økonomiske virkemidler. Ungdom og barnefamilier er et av Husbankens innsatsområder i arbeidet med å forebygge og bekjempe bostedsløshet. Husbanken samarbeider tett med andre velferdsdirektorater på dette området.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

ALLE SKAL GIS MULIGHET TIL Å KOMME I ARBEID

Unge i aldersgruppen 20-24 år hadde ved utgangen av august 2013 en registrert ledighet på 4,4 prosent. Dette er en reduksjon på 7 prosent i forhold til samme tid året før. Ledigheten for personer under 20 år har også sunket, og er fortsatt lavere enn for arbeidsstyrken i alt. Aldersgruppene 20-24 år og 25-29 år har høyere ledighet enn andre aldersgrupper. Den registrerte ledigheten for arbeidsstyrken i alt har også hatt en nedgang på 7 prosent sammenlignet med samme tid i 2012, og var ved utgangen av august 2013 på 2,8 prosent.

Arbeids- og velferdsetatens garantier og tilbud

Arbeids- og sosialdepartementet

Hovedtilbudet til ungdom under 20 år er videregående opplæring i fylkeskommunal regi. Arbeids- og velferdsetatens viktigste rolle overfor ungdom er å få til en rask overgang til arbeidslivet, ved å bistå i overgangen mellom skole og arbeid.

Ungdomsgarantien skal sikre tilbud om arbeidsmarkeds-tiltak for ungdom under 20 år som står uten skoleplass eller arbeid. Denne videreføres i 2014. Ungdom under 20 år som kommer i kontakt med Arbeids- og velferdsforvaltningen har ofte ikke fullført videregående opplæring. Denne gruppen følges derfor ofte opp i samarbeid med utdanningsmyndighetene.

Arbeidsledige unge i alderen 20-24 år, som ikke har nedsatt arbeidsevne, har garanti om å få utarbeidet en aktivitetsplan innen en måned etter at de har fått et oppfølgingsvedtak fra Arbeids- og velferdsetaten. Oppfølgingsvedtaket gjøres etter en vurdering av hvilket behov den enkelte har for bistnad for å kunne komme i arbeid. Aktivitetsplanen er individuell, og kan inneholde tiltak og virkemidler fra arbeids- og velferdsforvaltningen, men også tilbud innen skole, rus og helse dersom den enkelte har behov for det for å nå målet om arbeid.

Blant unge i alderen 20-24 år med nedsatt arbeidsevne skal 90 pst. til en hver tid ha en ferdig utarbeidet aktivitetsplan. Fra 1. januar 2014 utvides målgruppen for denne garantien fra 20-24 år til 20-29 år.

Oppfølgingstjenesten i fylkeskommunen koordinerer tiltak for å få ungdom som av ulike grunner faller ut av videregående skole, tilbake i opplæring. Samarbeidet mellom Oppfølgingstjenesten og NAV-kontoret er sentralt i arbeidet

med oppfølging av ungdom som ikke har fullført videregående opplæring. Arbeids- og velferdsetatens tilbud om tiltak og tjenester er basert på den enkeltes behov. Vurderingen av behov for tiltak skjer i samarbeid med ungdommen selv, eventuelt i samarbeid med oppfølgingstjenesten. Ungdom som ikke har fullført videregående opplæring, skal i størst mulig grad motiveres til å fullføre opplæringen.

Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil fortsette å arbeide for godt og varig samarbeid mellom Oppfølgingstjenesten og Arbeids- og velferdsforvaltningen for å sikre god oppfølging av unge utenfor utdanning og arbeidsliv.

Arbeidsrettede tiltak

Arbeids- og sosialdepartementet

Arbeids- og velferdsetaten har et bredt spekter av arbeidsrettede tiltak som skal bidra til å styrke den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet. Nedenfor følger en oversikt over de tiltakene som er mest brukt for ungdom.

Avklaring kan gis til personer med eller uten et eksisterende arbeidsforhold, som har behov for mer omfattende avklaringsbistand enn det NAV kan tilby. Arbeidssøkere kan få veiledning og bistand til å kartlegge hvilke muligheter de har til å skaffe seg arbeid, samt bistand til å prøve ut sin arbeidsevne.

Arbeidspraksis skal gi tilrettelagt arbeidstrening med oppfølging. Tiltaket skal bidra til å prøve ut den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet, gi arbeidserfaring og bidra til å styrke deltakernes muligheter til å komme i arbeid eller utdanning. Arbeidspraksis foregår enten i ordinær eller skjermet virksomhet.

Opplæring (AMO) organisert som arbeidsmarkedskurs er ofte korte, arbeidsrettede kurs, og skal bidra til å kvalifisere arbeidssøkere til ledige jobber. Målgruppen er arbeidssøkere som har behov for kvalifisering for å komme i jobb. Deltakere i opplæringstiltak skal være over 19 år.

Lønnstilskudd skal bidra til at utsatte grupper arbeidssøkere ansettes på ordinære lønns- og arbeidsvilkår. Dette skal oppnås ved å gi arbeidsgivere kompensasjon i form av tidsbegrenset lønnstilskudd dersom de ansetter personer i målgruppen på ordinære ansettelses- og arbeidsvilkår, med sikte på et varig arbeidsforhold. Det pågår også et forsøk med tidsbestemt lønnstilskudd for personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne.

Oppfølging kan gis til personer med eller uten et eksisterende arbeidsforhold, som har behov for mer omfattende formidlings- og oppfølgingsbistand enn det NAV kan tilby. Arbeidssøker kan få praktisk bistand og oppfølging både i jobbsøkingfasen og i startfasen av ordinært arbeid, og om nødvendig få hjelp med tilrettelegging av arbeidssituasjonen.

Tiltak for ungdom med nedsatt arbeidsevne: Personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for arbeidsrettet bistand, har i prinsippet tilgang til alle arbeidsrettede tiltak. Tiltakene arbeid med bistand og arbeidspraksis i skjermet virksomhet er aktuelle tiltak for ungdom med stort behov for personlig oppfølging.

Yrkesprøving: Yrkesprøving er en metode for vurdering og dokumentering av realkompetanse. Registrerte arbeidssøkere og nyankomne innvandrere uten rett til videregående opplæring vil få mulighet til yrkesprøving ved henvisning fra Arbeids- og velferdsetaten eller kommunen.

Mer informasjon

- www.nav.no

Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne

Arbeids- og sosialdepartementet

Mennesker med nedsatt funksjonsevne kan møte store utfordringer når de skal ut i arbeidslivet. Regjeringens jobbstrategi er en målrettet innsats for å få flere i jobb og færre på stønad. Strategien ble iverksatt i 2012 og videreføres i 2014. Strategiens målgruppe er unge under 30 år med nedsatt funksjonsevne. Gjennom jobbstrategien velger regjeringen å rette innsatsen mot fire barrierer som kan gjøre det vanskelig for personer med nedsatt funksjonsevne å komme i arbeid; diskrimineringsbarrieren, kostnadsbarrieren, produktivitetsbarrieren og informasjons- og holdningsbarrieren.

Viktige tiltak i 2014:

- Regjeringen foreslår at 900 tiltaksplasser som er knyttet til jobbstrategien videreføres i 2014. Dette kommer i tillegg til at det vil skje en generell prioritering av målgruppen innenfor det totale tiltakstilbudet.
- Regjeringen foreslår å gjøre ordningen med funksjonsassistanse i arbeidslivet til en permanent ordning fra 2014.
- Forsøk med tilretteleggingstilskudd for arbeidssøkere og bruk av individuell oppfølging ved hjelp av mentorer videreføres.

8

Internasjonalt samarbeid, kontakt og bistand

Dagens barn og unge må forholde seg til problemstillinger som strekker seg langt utover det lokale og nasjonale. Globaliseringen fører til at internasjonale temaer bringes nærmere, ikke minst gjennom utviklingen av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, noe som i særlig grad påvirker barn og unge.

Norges internasjonale engasjement skal bidra til å gi barn og unge bedre muligheter til å utvikle seg selv og å forbedre sine omgivelser. Det er viktig at barn og unge gis muligheter for å delta aktivt i arbeidet med å definere og utføre det som skal gjøres, og ikke bare være mottakere av assistanse. Økt kunnskap blant barn og unge om globale utfordringer og situasjonen i andre land, er en forutsetning for slik aktiv deltakelse.

Regjeringen styrker engasjementet for å nå FNs tusenårsmål innen 2015 om å halvere ekstrem fattigdom, tilby alle barn grunnutdanning og redusere barnedødeligheten. Tusenårsmålene er sterkt knyttet til barn og unges rettigheter og levekår, og Norge har tatt et særskilt ansvar for å bidra til oppfyllelsen av de helse-relaterte målene. Regjeringen vil i 2014 styrke satsingen på utdanning, og statsminister Erna Solberg vil lede FNs generalsekretær Ban Ki-moons pådrivergruppe for FNs tusenårsmål sammen med Rwandas president Paul Kagame. Pådrivergruppen skal bidra til å akselerere innsatsen for tusenårsmålene i innspurten mot 2015. Regjeringen støtter aktivt opp om FNs arbeid for barns rettigheter og beskyttelse av barn gjennom fattigdomsbekjempelse, politisk dialog og normativt arbeid. Arbeid på andre internasjonale arenaer vil også være sentralt.

8.1 INTERNASJONALT BARNE- OG UNGDOMSSAMARBEID

Det er viktig at barn og ungdom får erfaring fra internasjonalt samarbeid. Kunnskap og erfaringer fra forhold i andre land er nødvendig for å forstå og delta aktivt i et moderne samfunnsliv. Derfor er det nødvendig å legge til rette for at barn og ungdom får anledning til å delta i det internasjonale samarbeidet og at de får styrket sin forståelse for andre lands sosiale og økonomiske forhold, språk, kultur og tradisjoner. Ulike former for utvekslinger over landegrenser og andre former for internasjonalt samarbeid for barn og unge er viktige virkemidler for å oppnå disse målene. Barn og ungdom må være aktive deltakere i arbeidet med å definere og gjennomføre tiltakene på dette området.

INTERNASJONAL BARNEBORTFØRING

Justis- og beredskapsdepartementet

Internasjonal barne bortføring omfatter tilfellene der

- barn tas ut av landet i strid med foreldreansvaret til gjenværende forelder
- barn etter lovlig opphold i utlandet, for eksempel et ferieopphold, blir holdt igjen i landet eller
- barn som er under barnevernets omsorg blir tatt til utlandet av en eller begge foreldrene.

Det er viktig å ha et godt system for bistand og oppfølging for å få et bortført barn hjem, og arbeidet med barne bortføring har høy prioritet.

Det er mer enn 20 år siden Norge tiltrådte Haagkonvensjonen om internasjonal barne bortføring. I 2012 ble det nedsatt en ekstern arbeidsgruppe som vurderte kvaliteten på det norske regelverket og den samlede bistanden som ytes av norske myndigheter i internasjonale barne bortføringssaker. Rapporten ble levert 31. desember 2013 og inneholder forslag til forbedringer. Departementet tar sikte på å starte oppfølgingsarbeidet i 2014 og vil samtidig vurdere om ytterligere tiltak skal settes i verk for å bedre håndtering av barne bortføringssakene.

Mer informasjon

- www.barne bortføring.no

SAMARBEID I NORDEN OG NÆROMRÅDENE

Nordisk samarbeid

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Generell barne- og ungdomspolitik

Nordisk barne- og ungdomskomite (NORDBUK) er Nordisk Ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske barne- og ungdomspolitiske spørsmål. Nordisk Ministerråds strategi for barn og unge i Norden utgjør grunnlaget for den samlede aktiviteten ministerrådet har overfor barn og unge. Samarbeidsministrene (MR-SAM) har det overordnede ansvaret for å koordinere det nordiske samarbeidet på barne- og ungdomsområdet. Ansvaret for det konkrete faginnholdet ligger hos de respektive fagministerrådene. Samarbeidet på tvers av sektorene for å ivareta et barne- og ungdomsperspektiv i Ministerrådets arbeid er sentralt. NORDBUK vil i 2014 arbeide for at alle barn og unge skal ha gode oppvekst- og levekår og at deltakelse og innflytelse skal fremmes på like vilkår.

Mer informasjon

- www.norden.org

Østersjøregionen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Østersjørådet (CBSS) har 11 medlemsland: Norge, Sverige, Danmark, Finland, Estland, Litauen, Latvia, Russland, Polen, Tyskland og Island. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet deltar i *Expert group for cooperation on children at risk (EGCC)*. Formålet med samarbeidet er å dele kunnskap om politikk, tiltak, forskning og annen kunnskapsbasert produksjon, samt initiere egne prosjekt. Det er utarbeidet en plan for prioriteringer i arbeidet.

Disse er:

- Vern mot all seksuell utnytting av barn og alle former for seksuelle overgrep
- Sikre barns rettigheter ved migrasjon samt beskyttelse av barn utsatt for menneskehandel
- Tidlig intervensjon for å sikre barns rett til beskyttelse fra alle former for vold og overgrep
- Rettigheter for barn og unge på institusjon og i fosterhjem

Det er iverksatt en rekke prosjekter innenfor de prioriterte områdene. Barn som er utsatt for overgrep generelt, og menneskehandel spesielt, inngår som viktige tema i EGCC sitt arbeid. På dette området ble det blant annet initiert et samarbeid mellom Norge, Sverige, Polen og Litauen som involverte politi, barnevern, påtalemyndighet og frivillig sektor i de fire landene. Norge har utviklet et opplegg for tilsyn med institusjoner for barn og unge kalt *AudTrain - System Based Audit of Alternative Care For Children*. Dette videreføres som kursopplegg i enkelte av medlemslandene for å bedre kompetansen om betydningen av tilsyn og hvordan dette kan utføres. EGCC har i samarbeid med flere eksterne partnere også initiert et større prosjekt om risiko på nett kalt *ROBERT – Risktaking Online Behaviour Empowerment through Research and Training*.

Mer informasjon

- www.childcentre.info

Barentsregionen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Norge har hatt formannskapet i Barentsrådet i perioden 2011 – 2013. I 2013 var det 20 år siden Barentsrådet ble etablert med grunnlag i Kirkenes-erklæringen. I anledning 20-års jubileet ble en ny Kirkenes-erklæring undertegnet av medlemslandenes statsministre. *Barents Youth Coordination Office (BYCO)* viktige rolle for å fremme folk-til-folk-samarbeidet i Barentsregionen ble særlig trukket frem i den nye erklæringen.

Finland overtok formannskapet i Barentsrådet 29. oktober 2013. Det finske formannskapet vil arbeide for bærekraftig utvikling i Barentsregionen gjennom å prioritere områdene økonomisk samarbeid og transport, miljø og klimændringer, og ungdom. På det ungdomspolitiske feltet vil formannskapet arbeide for å styrke samarbeidet på områdene ungdomsdeltakelse og sosial inkludering, fremme like muligheter for utdanning og arbeid, og mobilitet på tvers av landegrenser.

Barentsrådets arbeidsgruppe på det ungdomspolitiske området har blant annet etablert et kontor for informasjon og veiledning BYCO i Murmansk. Kontorets hovedoppgave er å formidle kontakt mellom organisasjoner og ungdomsgrupper i regionen, informere om mulighetene til å finansiere felles prosjekter, aktiviteter og utvekslinger mellom landene, være behjelpelig med gjennomføringen av prosjekter og aktiviteter, spesielt med hensyn til visumsøknader. Departementets bevilgning til finansiering av flernasjonale tiltak og prosjekt på barne- og ungdomsområdet blir forvaltet av Barentssekretariatet. Ordningen blir videreført i 2014. Departementet deltar også i Barentsrådets arbeidsgruppe for helse- og sosiale saker og Barents Helseprogram. Programmet for utsatte barn og unge i Barentsregionen (Children and Youth at Risk in the Barents region - CYAR II) videreføres i 2014 i regi av Bufetat region Nord på vegne av departementet og Barentsrådets arbeidsgruppe for helse- og sosiale saker.

Mer informasjon

- www.barents.no

SAMARBEID I EU/EØS-OMRÅDET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

EUs barne- og ungdomspolitik

EU fører en aktiv ungdomspolitik for å bedre fremtiden til ungdom i Europa. Det er et uttalt mål å skape flere og bedre muligheter for unge og å fremme deltakelse, medvirkning og aktivt medborgerskap, sosial inkludering og solidaritet. Rammeverket for EUs ungdomspolitik (2010–2018) vektlegger en tverrsektoriell struktur og tar for seg områdene utdanning og opplæring, arbeid, kreativitet og entreprenørskap, deltaking, helse og idrett, frivillig arbeid og sosial inkludering.

Erasmus+, det nye programmet for utdanning, ungdom og idrett, som skal gå over syvårsperioden 2014 til 2020 skal samle de tidligere utdanningsprogrammene, ungdomsprogrammet og en ny idrettskomponent for å fremme et helhetlig perspektiv (livslang læring), der flere virkemidler, særlig rettet mot unge, sees under ett. Hovedmålet til programmet er å øke andelen som gjennomfører høyere utdanning, redusere antall som ikke fullfører videregående opplæring og redusere arbeidsledigheten blant ungdom. Formell og ikke-formell læring skal ses mer i sammenheng. Erasmus+ åpner for både utveksling og ulike samarbeidsprosjekter for elever, studenter, ungdom og barne- og ungdomsorganisasjoner. Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) vil forvalte hoveddelen av programmet, mens Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) vil forvalte ungdomsdelen av programmet.

Mer informasjon

- www.aktivungdom.eu
- www.europaportalen.no

Samarbeid gjennom Europarådet

Europarådet er et viktig samarbeidsforum på det barne- og ungdomspolitiske området. Ut fra de rammene som Ministerkomiteen har vedtatt, styres samarbeidet på ungdomsområdet av en felles komité med representasjon fra medlemslandenes fagdepartementer og representanter fra de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Dette samstyret (co-management) mellom frivillig og offentlig sektor er en unik konstruksjon av Europarådet. Særlig viktige instrumenter for utviklingen av ungdomspolitik i europeiske land er Europarådets to ungdomssentre, i Strasbourg og Budapest. De benyttes til kurs, konferanser og ledertrening for nasjonale og internasjonale frivillige ungdomsorganisasjoner. Det europeiske ungdomsfondet gir tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjonenes samarbeid. Europarådet har inngått et «partnerskap» med Europakommisjonen om enkelte forhold innenfor ungdomspolitikken. Det er særlig lagt vekt på å utvikle bedre kunnskap om ungdom og samarbeid om lederutvikling. Et annet viktig tiltak er etableringen av European Knowledge centre, en kunnskapsdatabase som omfatter de fleste landene som er medlem av Europarådet. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) bidrar i dette arbeidet.

Mer informasjon

- www.coe.int

INTERNASJONALT ORGANISASJONS- OG SOLIDARITETSARBEID

Operasjon dagsverk

Kunnskapsdepartementet

All opplæring skal ha et internasjonalt perspektiv. Operasjon Dagsverk (OD) arrangeres av Elevorganisasjonen. Hensikten med OD er å fremme global forståelse og solidaritet samt bidra til å heve kunnskapene om nord/sør problematikk. Hvert år jobber norske elever inn nærmere 30 millioner kroner for å gi ungdom i sør muligheten til utdanning. I forbindelse med Operasjon Dagsverk gjennomfører også mange ungdoms- og videregående skoler hver høst en Internasjonal uke. Internasjonal uke setter søkelyset på barn og ungdoms oppvekstvilkår i andre deler av verden, menneskerettigheter, miljø- og fattigdomsspørsmål.

Mer informasjon

- www.od.no

Fredskorpset – Fredskorpset Ung

Utenriksdepartementet

kap. 160, post 77 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett 2014:
139 494	160 000	160 000

Fredskorpset er et statlig forvaltningsorgan underlagt Utenriksdepartementet som legger til rette for gjensidig personellutveksling mellom virksomheter i Norge og Afrika, Asia og Latin-Amerika. Hensikten er å overføre kunnskap, erfaringer og ferdigheter til hverandre. Fredskorpset har en klar ungdomsprofil ved at deltagerne hovedsakelig skal være mellom 18–35 år. Det er en egen programlinje, Fredskorpset Ung, som er særskilt rettet inn mot ungdom i aldersgruppen 18–25 år.

Mer informasjon

- www.fredskorpset.no

8.2 UTDANNINGSSAMARBEID

Internasjonalt og nasjonalt er kunnskapsutvikling viktig for å sikre fremtidig velferd og livskvalitet. Sammenhengen mellom utdanning, forskning og utvikling er i mange tilfeller synonymt med samfunnsutvikling generelt. Internasjonalisering av utdanning er ikke bare et mål i seg selv, men også som et virkemiddel til å fremme kvalitet og relevans i norsk utdanning. Internasjonalt utdanningssamarbeid på alle nivåer er derfor viktig; det skal både videreutvikle faglig kvalitet og økt relevans for elever og studenter til å møte utfordringer i et flerkulturelt og internasjonalt orientert samfunns- og næringsliv. Både på grunnskolens øverste trinn og i videregående opplæring finnes ordninger gjennom utvekslingsorganisasjoner for enkeltelever og hele klasser. I tillegg har norske og studenter elever mulighet til å søke utvekslingsopphold gjennom EU og også gjennom andre nasjonale og nordiske aktører. Det er et uttalt mål at alle universitets- og høyskolestudenter som ønsker det, skal få anledning til å ta et studieopphold i utlandet som del av sin norske gradsutdanning.

NORDISK UTDANNINGSSAMARBEID

Kunnskapsdepartementet

Nordplus

Utdanningssektorens mobilitets- og nettverksprogram, Nordplus, er et viktig politisk instrument for å fremme det nordiske kultur-, språk- og verdifellskapet. Programmet omfatter også de baltiske landene, som deltar på like fot med de nordiske landene.

Mer informasjon

- www.norden.org/no
- www.siu.no/nor/

EUROPEISK UTDANNINGSSAMARBEID

Kunnskapsdepartementet

Europarådets prosjekt Demokrati og medborgerskap i grunnopplæringen (Education for Democratic Citizenship and Human Rights) retter seg mot å styrke kunnskaper, holdninger og ferdigheter som setter ungdom i stand til å bli aktive og engasjerte samfunnsborgere. Innenfor språk-opplæring er det utarbeidet et europeisk rammeverk for språkundervisning, Common European Framework of Reference for Language Learning and Assessment. Europarådets 47 medlemsland har også vedtatt en Pakt for menneskerettighetsundervisning og opplæring til demokratisk medborgerskap, som blant annet inneholder definisjoner og mål og prinsipper for undervisningen. En lettlest versjon for barn og unge er under oversetting til norsk.

Europarådssamarbeidet innen høyere utdanning er rettet mot å sikre studentrettigheter, institusjonell autonomi og godkjenning av kvalifikasjoner fra høyere utdanning. Lisboa-

konvensjonen, som er felles for Europarådet og UNESCO, skal gjøre det enklere å få høyere utdanning fra Norge godkjent i andre land og legger til rette for at kandidater med norske kvalifikasjoner/vitnemål får sin utdanning vurdert/godkjent i andre land og kandidater med utenlandske kvalifikasjoner får sin utdanning vurdert og godkjent i Norge. Lærere eller lærerutdannere som ønsker kunnskap om menneskerettigheter, demokratisk medborgerskap, europeisk historie og samfunnsvitenskap tilbys kurs innenfor Pestalozzi-programmet..

Mer informasjon

- www.europaportalen.no
- www.coe.int
- www.norway-coe.org
- www.nokut.no
- www.siu.no/nor/

Handlingsprogrammet for livslang læring og Erasmus Mundus

Kunnskapsdepartementet

I perioden 2007-2013 har Norge deltatt i EUs handlingsprogram for livslang læring (LLP) som omfatter de fire sektorprogrammene; *Comenius* (barnehage og grunnopplæring), *Erasmus* (høyere utdanning), *Grundtvig* (voksenopplæring) og *Leonardo da Vinci* (yrkesfag). Senter for internasjonali-sering av utdanning (SIU) er nasjonalt kontor for programmet. I samme periode har Norge også deltatt i et annet av EUs utdanningsprogram, *Erasmus Mundus*. Dette er et samarbeidsprogram som støtter konsortier av universiteter og høyskoler som tilbyr felles master- og doktorgrader, stipendprogram for studenter og lærere utenfor EU/EØS-området og tiltak som fremmer det europeiske høyere utdanningsområdet.

Fra 2014 blir disse og andre program med samarbeid med land utenfor Europa integrert i et felles utdannings-, opplær-

ings- og ungdomsprogram, *Erasmus+*. Norge skal delta i hele programmet. Det vil gi muligheter til samarbeid med rundt 150 land i verden. Det nye programmet slår sammen de ovenstående programmene og Aktiv Ungdom-programmet. Under *Erasmus+* vil det også komme en sektoraktivitet innenfor idrettsområdet, og samarbeidet med land utenfor EØS-området vil i større grad integreres i programmet. SIU og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet vil være nasjonale kontor for *Erasmus+*.

Mer informasjon

- www.siu.no
- www.bufo.no

Bilateralt samarbeid Norge – Frankrike og Norge – Tyskland

Kunnskapsdepartementet

Nesten alle norske institusjoner innen høyere utdanning har utvekslingsavtaler med universiteter og høyskoler i Frankrike, oftest i tilknytning til EUs utdanningsprogrammer. I tillegg finnes det tilrettelagte kurs ved studiesenteret i Caen og egne avtaler for tilrettelegging av studier i økonomi- og ingeniørfag i Toulouse.

Tyskland er ett av de mest populære landene for norske Erasmusstudenter. Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) tilbyr hver sommer gratis intensivkurs i tysk for innreisende Erasmus-studenter. Norge er ett av de landene som skal prioriteres.

Gjør det! er et gjensidig utvekslingsprogram mellom Norge og Tyskland for ungdom under yrkesfaglig utdanning. Utvekslingen skjer som regel mellom en norsk bedrift eller utdanningsinstitusjon og en tilsvarende tysk partner. I Norge kan videregående skoler, opplæringskontor, andre opplæringsinstitusjoner og bedrifter søke.

Mer informasjon

- www.siu.no
- www.fivai.no
- www.daad.de
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.fremmedspraksenteret.no
- www.europass.no
- www.etwinning.net
- www.siu.no/

INTERNASJONALT UTDANNINGS-SAMARBEID GJENNOM FN

UNESCO og den norske UNESCO-kommisjonen

Kunnskapsdepartementet

UNESCO er FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Utdanning for alle er UNESCOs hovedmål innen utdanningsfeltet, og organisasjonen arbeider for å fremme utdanning som en grunnleggende rettighet. Andre viktige mål er å sikre god kvalitet i alle typer utdanning, blant annet ved å stimulere til rekruttering og kvalifisering av flere lærere. Kvalifisering av ungdom for inntektsgivende arbeid blir et stadig viktigere arbeidsområde.

Gjennom det siste tiåret har stadig flere barn i fattige land fått tilgang til grunnutdanning, men fortsatt er det 60-70 millioner barn som faller utenfor, særlig i konfliktområder. Norge gir bred støtte til UNESCOs utdanningsprogrammer, og gir særlig prioritet til utdanning for jenter og for barn i konfliktområder, men en støtter blant annet også programmer for integrering av barn med nedsatt funksjonsevne i vanlig skole.

Den norske UNESCO-kommisjonen er bindeleddet mellom myndighetene og samfunnet på UNESCOs ansvarsområder. Årlig fordeles midler gjennom Kunnskapsdepartementets tilskuddsordning for UNESCO-formål til ulike satsingsområder innen satsingsfeltene. Søknadsfrist er 1. februar hvert år, med tildeling i løpet av mars/april. Mer informasjon om tilskuddsordningen finnes på www.unesco.no/sok-midler

Norge deltar også i UNESCO Associated Schools Project Network (ASPnet). ASPnet gir norske skoler mulighet til samarbeid og kontakt med skoler i alle deler av verden. Prioriterte samarbeidsområder for internasjonalisering i skolen er utvikling for fred, FNs rolle i verden, menneskerettigheter, demokrati og toleranse, interkulturell dialog samt utdanning for bærekraftig utvikling og forbruk.

Utdanningsdirektoratet koordinerer UNESCOs skolenettverk i Norge.

FNs generalforsamling har gitt UNESCO ansvar for FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling (2005–2014). Utdanningsdirektoratet følger opp tiåret gjennom kampanjer og gjennom utvikling av en plan for utdanning for bærekraftig utvikling.

Mer informasjon

- www.unesco.org
- www.unesco.no
- www.udir.no

8.3 BISTAND TIL BARN I NORSK UTVIKLINGSSAMARBEID

Barn og unges rettigheter, helse og velferd har alltid stått sentralt i norsk utviklingssamarbeid. Det gjelder ikke minst satsinger innen utdanning og helse, men satsingen på barn og unge går langt utover dette. Overordnede utenrikspolitiske og utviklingspolitiske mål inkluderer økt innsats for fattigdomsbekjempelse, mer rettferdig fordeling og en mer demokratisk verdensorden, globalt og regionalt. Norge skal bidra til å fremme internasjonale fellesgoder og bygge en bedre organisert verdensorden, hvor FN spiller en viktig rolle. Regjeringen støtter aktivt ambisjonene i FNs tusenårsmål, der barns rettigheter er sentrale, og vil følge opp dette i arbeidet med nye utviklingsmål etter 2015.

Bilateralt samarbeid

Utenriksdepartementet

Utenriksdepartementet har ansvaret for det langsiktige samarbeidet med land i Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Midt-østen. Norad forvalter deler av støtten til det langsiktige samarbeidet med partnere i det sivile samfunn, akademisk og det lokale næringsliv. Gjennom samarbeidslandenes myn-

digheter, frivillige organisasjoner, bedrifter, fagforeninger og kultur- og forskningsmiljøer arbeides det blant annet for en bedring av levekårene for barn og unge. Å bidra til oppnåelse av FNs tusenårsmål er en sentral målsetting for deler av dette samarbeidet.

Mer informasjon

- www.norad.no

Tusenårsmålene

Utenriksdepartementet

Det legges stor vekt på bistand til barn innenfor regjeringens satsingsområder og særlig i arbeidet med Tusenårsmålene. Denne satsingen understreker verdien av å bidra til internasjonale fellesløft innen utdanning og helse, samt vern av fattige mødre og barn fra de negative virkningene av klima- og finanskrisen.

Følgende målsettinger fram mot 2015 fra FNs tusenårstoppmøte ligger til grunn for prioriteringer av norsk bistand:

- Grunnutdanning for alle
- Reduksjon av analfabetismen hos voksne, spesielt blant kvinner
- Reduksjon av barnedødelighet med 2/3
- Reduksjon av mødredødeligheten med 3/4
- Allmenn tilgang til trygt drikkevann og sanitære forhold
- Beskyttelse av barn i spesielt vanskelige omstendigheter

FNs barnefond – Unicef

Utenriksdepartementet, Unicef kjernebidrag og programsamarbeidsavtale

kap. 170, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Forslag 2014:
1 070 000	1 040 000	1 020 000

Unicefs mandat, basert på konvensjonen om barns rettigheter, er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. Unicef har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelige situasjoner, inkludert barn i væpnet konflikt, og barn som lever i ekstrem fattigdom og nød. Unicef er aktive i 190 land over hele verden, inkludert gjennom nasjonalkomiteene. Unicef spiller en betydningsfull rolle som talerør for barns rettigheter, globalt og overfor nasjonale myndigheter. Kjernebidragene (450 mill. kroner) fra Norge går til gjennomføring av prioriteringene i Unicefs langtidspan og er ikke øremerket. I tillegg gir Norge gjennom en programsamarbeidsavtale mykt øremerket støtte til utvalgte fokusområder innenfor langtidspanen. Hoveddelen går til utdanning (500 mill. kroner i 2013).

Mer informasjon

- www.unicef.org

UTDANNING

Nær 90 prosent av alle barn i utviklingsland begynner på skole. De siste ti årene er antallet som står uten tilbud om grunnskole redusert fra over 100 millioner til omkring 57 mill. kroner (2011). Halvparten av de som står utenfor bor i områder preget av konflikt og krig (28,5 millioner). Til tross for en klar framgang er det ikke sannsynlig at målsetningen om å sikre grunnskoleutdanning for alle barn innen 2015 vil nås uten en ekstra innsats.

Hovedvekten av den norske bistanden til utdanning er rettet mot grunnskolen. Norge har satset spesielt på å nå jenter og utsatte grupper som ofte faller utenfor, for eksempel barn i krigs- og konfliktområder samt funksjonshemmede barn. I budsjettet for 2013 var det satt av midler spesielt til tiltak for å støtte utdanning i krise- og konfliktområder, og til utdanningsprosjekter innenfor humanitære satsninger.

I tillegg til å få flere barn inn i skolen, er det et stort behov for å heve kvaliteten på den utdanningen som tilbys. Dette arbeidet gjøres blant annet i UNESCO, som mottar støtte fra Norge til arbeid med kvalitet og innhold i skolen.

Norge har lagt vekt på å styrke multilaterale aktører innen utdanning for at den norske støtten kan bidra mest mulig effektivt i den globale satsningen. Unicef er den viktigste partneren. Norge er også en stor bidragsyter til det Globale Partnerskapet for Utdanning. Utdanningsstøtte gis også i form av stat-til-stat-bistand direkte til mottakerlands myndigheter, og gjennom prosjekter i regi av frivillige organisasjoner.

Til sammen utgjør støtten til utdanning i bistanden ca. 1,6 mrd. kroner (2012).

Mer informasjon

- www.norad.no

Global kampanje for de helserelaterte tusenårsmålene

Utenriksdepartementet

kap. 169, post 70 (i 1000 kroner) (til globale tiltak):

Regnskap 2012:	Saldert budsjett 2013:	Saldert budsjett t 2014::
1 240 438	1 690 000	1 885 000

Det er gjort et ekstra krafttak for å nå FNs tusenårsmål innen utgangen av 2015. Norge prioriterer særlig å nå tusenårsmålene 4, 5 og 6, som er de globale helsemålene. Tilgang til helse er en menneskerettighet. Norge er i en lederposisjon for arbeidet med barne- og mødre helse (tusenårsmålene 4 og 5) og spiller en sentral rolle for å iverksette den Globale strategien for mødre- og barnehelse – «Every Women, Every Child», som FNs generalsekretær Ban-ki Moon lanserte under toppmøtet om Tusenårsmålene høsten 2010. Strategien har som mål å nå tusenårsmål 4 og 5 som innebærer en reduksjon av mødredødelighet med 3/4 og barnedødelighet med 2/3 innen utgangen av 2015. Betydelige resultater er allerede oppnådd. I 2012 døde 6 millioner færre barn sammenlignet med 1990. Antall kvinner som dør i forbindelse med komplikasjoner ved svangerskap eller fødsel er nesten halvert fra 1990 til 2010.

Norge arbeider aktivt med andre givere og internasjonale organisasjoner for å følge opp Generalsekretærens strategi som skal sikre at mottakerlandene når de helsemålene landene har satt seg. Nye finansieringsmodeller prøves ut som innebærer at mottakerlandene får støtte for konkrete resultater som er oppnådd for å styrke barne- og mødre helse gjennom vaksiner, sikre fødsler og pleie.

Sammen med presidenten i Nigeria har tidligere statsminister Jens Stoltenberg ledet FNs kommisjon for livsviktige medisiner for kvinner og barn. Rapporten ble fremlagt under generalforsamlingen i FN i september 2012 med 10 konkrete anbefalinger og 13 produkter for å sikre barne- og mødre helse. Rapporten blir nå satt i verk. Norge har styrket sine bidrag for å sikre gjennomføringen av rapporten.

300 mill. kroner er avsatt årlig til oppfølging av kommisjonens anbefalinger. I tillegg har Norge avsatt 150 mill. kroner årlig for tiltak til bedre prevensjon, deriblant garantier for oppkjøp og distribusjon av prevensjonsmidler. I arbeidet med å styrke global helse og tilgang til helse tjenester for mor- og barn samarbeider Norge tett med de store globale organisasjonene, som Unicef, UNFPA, WHO, UNDP og Verdensbanken.

Norge er også en sentral aktør i Den globale alliansen for vaksiner og immunisering (GAVI), som arbeider bl. a. for utryddelse av polio. Dessuten er Norge aktiv i det Globale fondet for Aids, Tuberkulose og Malaria (GFATM), som gir store bidrag i kampen mot de store, smittsomme sykdommene.

Mer informasjon

- www.norad.no

BESKYTTELSE AV BARN

Barn i krig og væpnet konflikt

Utenriksdepartementet

FNs Sikkerhetsråd har et sterkt fokus på å stanse væpnede gruppers rekruttering og bruk av barnesoldater samt overgrep og alvorlige brudd på barns rettigheter i situasjoner med væpnet konflikt. Norge støttet aktivt opp om Sikkerhetsrådets resolusjon 1882 fra 2009 som åpner for listeføring av parter i konflikt som begår drap, lemlestelse eller seksuell vold mot barn, samt resolusjon 1998 fra 2011 som gjør det samme for parter som står bak angrep mot skoler eller sykehus. Fra tidligere åpner resolusjon 1612 for å listeføre parter som benytter barnesoldater. Oppfølging av Sikkerhetsrådets resolusjoner 1612, 1882 og 1998 samt Barnekonvensjonens tilleggsprotokoll om barn i væpnet konflikt, står sentralt i det videre arbeidet for beskyttelse av barn i væpnet konflikt.

Gjennom Norges engasjement i fredsprosesser legges det vekt på å følge FNs anbefalinger i spørsmål som berører barn, særlig med hensyn til rekruttering av barnesoldater. Videre legges det vekt på aspekter som økt deltakelse og bevissthet blant barn om deres rettigheter, og behovet for rask tilgang til utdanning, blant annet for å forhindre militær mobilisering.

Som en del av støtten til FNs arbeid på dette feltet, gir Norge finansiell støtte til generalsekretærs spesialrepresentant for barn i væpnet konflikt (600 000 kroner for 2012-2013). Det gis også støtte til prosjekter i regi av frivillige organisasjoner.

Mer informasjon

- www.un.org/children/conflict

FNs studie om vold mot barn

Utenriksdepartementet

FNs Generalsekretærs rapport om vold mot barn ble lansert høsten 2006. Dens anbefalinger og konklusjoner er et resultat av en prosess med bred deltakelse der også barn og unge har vært direkte involvert på en unik måte. Et hovedbudskap i rapporten er at ingen vold kan rettferdiggjøres, og at all vold kan forebygges. Volden skjer i alle land uavhengig av kultur, inntekt og status og utøves ofte av dem som står barn og unge nærmest. Norge har fra starten av støttet prosessen og vil medvirke til at anbefalingene fra FNs Generalforsamling også følges opp gjennom multilateralt og bilateralt samarbeid.

Som ledd i oppfølgingen av rapportens anbefalinger bidrar Norge med finansiell støtte til kontoret til FNs generalsekretærs spesialrepresentant for å bekjempe vold mot barn (1,5 mill. kroner i 2013). Det gis også støtte til prosjekter i regi av frivillige organisasjoner.

Mer informasjon

- www.crin.org
- www.violencestudy.org

Barn og migrasjon

Utenriksdepartementet

Migrasjon berører svært mange barn på flere måter, og barn påvirker også i stor grad migrasjonsbildet. Mange av migrantene er barn – enten ved at de følger med sine foreldre, blir født «underveis» eller i mottakerlandet, eller er selvstendige migranter som reiser på egen hånd. Mange barn blir igjen i opprinnelseslandet etter at en eller begge av deres foreldre migrerer. Enda flere lever i omgivelser som er sterkt preget av migrasjon – dette gjelder ikke minst barn på landsbygda i mange av utviklingslandene.

Fra norsk side er målet å utvikle politikk som beskytter barn fra negative effekter av migrasjon, som barnearbeid, trafficking, vold, kriminalitet, manglende statsborgerskap eller formell identitet og tidlig ekteskap, og ikke fra migrasjon i seg selv. Barnekonvensjonens tilnærming, med vekt på ikke-diskriminering, hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt, vil tillegges stor vekt i videre politikkutvikling fra norsk side.

Arbeid mot kjønnslemlestelse av jenter

Utenriksdepartementet

Den nye FN-resolusjonen *Intensifying global efforts for the elimination of female genital mutilations* om å intensivere tiltak for å få en slutt på kjønnslemlestelse ble vedtatt 20. desember 2012 i FN. Dette er en viktig milepæl for å få slutt på den skadelige praksisen som kjønnslemlestelse representerer.

Norge har i en årrekke støttet norske frivillige organisasjoners arbeid med dialog og opplæring i land hvor kjønnslemlestelse praktiseres. Dette arbeidet har gitt positive resultater. Det har bidratt til at omfanget av kjønnslemlestelse viser nedadgående trend i flere land.

Norge er en av de største bidragsyterne i arbeidet mot kjønnslemlestelse. I 2012 ga Norge om lag 50 mill. kroner i støtte til FN-organisasjoner og sivile samfunnsorganisasjoner.

Tiltak for å forebygge handel med barn i opprinnelsesland

Utenriksdepartementet

Ifølge handlingsplanen *Sammen mot menneskehandel 2011-2014* skal den norske innsatsen ha et særlig fokus på bl.a. barn, og skal bidra til å styrke det internasjonale rammeverket og drive forebyggende arbeid i aktuelle opprinnelsesland.

For å oppnå disse mål jobber Norge innenfor FN, ILO, OSSE, Europarådet, Østersjørådet og Nordisk råd. Vi støtter også etablering av en gjennomføringsmekanisme for FNs konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet (og dens underprotokoll mot menneskehandel), og i Europarådet støtter Norge Greta (overvåkningsorganet for Europarådskonvensjonen mot menneskehandel). Norge tar også opp spørsmål om menneskehandel i bilaterale konsultasjoner og dialoger om menneskerettigheter.

På utviklingssiden skal innsatsen konsentreres om land som er opprinnelsesland for ofre i Norge og land med særlige utfordringer. Samarbeid med Den arabiske liga mot menneskehandel er en del av dette. Menneskehandel er også et prioritert felt innenfor EØS-finansieringsordningen.

Humanitær bistand

Norge er en stor finansiell og politisk aktør i det internasjonale humanitære hjelpearbeidet ved konfliktsituasjoner og naturkatastrofer. Beskyttelse og fokus på barn og unge er en viktig del av norsk humanitær politikk. Flere organisasjoner med barns behov som hovedfokus er store mottakere av norsk humanitær støtte. Dette inkluderer blant annet FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), FNs barnefond (Unicef), Redd barna, Norsk folkehjelp, Leger uten grenser og Flyktningshjelpen. Unisefs humanitære arbeid bygger på internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, inkludert FNs barnekonvensjon og internasjonal humanitærrett i land i konflikt. Som tredje største giver til Unicef bidrar Norge til at organisasjonen får gjennomført sitt viktige arbeid med å beskytte barn.

I tillegg til den tradisjonelle humanitære støtten anser Norge det som viktig å sikre rask tilgang til utdanning, blant annet for å forhindre rekruttering til væpnede grupper. Utdanning under humanitære kriser er en nødvendig satsing for å oppnå tusenårs mål 2 om utdanning for alle barn innen 2015. Omkring halvparten av barna uten grunnskole bor i land berørt av konflikt. Det er viktig at planlegging av utdanning under humanitære kriser er med i forebyggings- og beredskapsplaner. Norsk innsats for humanitær nedrustning er en viktig del av den forebyggende innsatsen for beskyttelse av barn. I tillegg til den forebyggende effekten av forbud mot slike våpen, støtter Norge arbeid for ryddig av miner og andre eksplosiver og gir støtte til rehabilitering av ofre.

Mer informasjon

- www.norad.no

Kortversjon av FNs konvensjon om barnets rettigheter

1 • ALDER 18 ÅR

Alle under 18 år er barn, dersom ikke en tidligere alder er lovfestet av staten.

2 • INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

3 • TIL BARNETS BESTE

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

4 • STATENS ANSVAR

Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.

5 • FORELDREANSVARET

Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.

6 • RETT TIL LIV

Staten plikter så langt som mulig å sørge for at barn overlever og får utvikle seg.

7 • NAVN OG STATSBOGERSKAP

Barnet har, umiddelbart etter fødselen, rett til navn og nasjonalitet, og så langt det er mulig, å kjenne til sine foreldre og få omsorg av dem.

8 • IDENTITET

Staten skal respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder nasjonalitet, navn og familieforhold. Dersom et barn ulovlig blir fratatt en slik identitet skal staten hurtig bistå med gjenopprettelse.

9 • HOLDE FAMILIEN SAMMEN

Barnet skal ikke atskilles fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når dette er nødvendig av hensyn til barnets beste.

10 • GJENFORENE FAMILIEN

Søknader om familiegjenforening over landegrenser skal behandles på en positiv, human og rask måte. Barnet har rett til regelmessig kontakt med begge foreldre.

11 • ULOVLIG BORTFØRING OG TILBAKEHOLD

Staten skal bekjempe at barn blir tatt ulovlig ut av et land eller hindret fra å vende tilbake, og skal inngå avtaler med andre land for å få til dette.

12 • Å SI SIN MENING OG BLI HØRT

Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

13 • FÅ OG GI INFORMASJON

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

14 • TANKE-, SAMVITTIGHETS- OG RELIGIONSFRIHET

Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes retter og plikter til å opplyse barnet om dets rettigheter i slike spørsmål.

15 • ORGANISASJONSFRIHET

Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.

16 • RETT TIL PRIVATLIV

Barnet skal ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i familien, i hjemmet eller i korrespondansen sin. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og om-dømme.

17 • MASSEMEDIA

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, og til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

18 • FORELDREANSVARET

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også tatt hensyn til utarbeidende foreldre.

19 • BESKYTTELSE MOT MISBRUK

Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 • BARN UTEN OMSORG FRA FAMILIEN

Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i fosterhjem, eller om nødvendig, ved egnet institusjon eller ved adopsjon.

21 • ADOPSJON

Nasjonal og internasjonal adopsjon skal bare finne sted i samsvar med loven, og skal være autorisert av myndighetene. Adopsjon utenlands skal ikke resultere i urettmessig økonomisk fortjeneste, og bør betraktes som et alternativ til omsorgstiltak i barnets opprinnelsesland.

22 • FLYKTNINGEBARN

Barn som søker flyktningestatus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.

23 • FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilitt, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

24 • HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

25 • BARN UNDER OFFENTLIG OMSORG

Barn plassert i omsorgstiltak utenfor familiemiljøet har krav på periodisk vurdering av behandlingen og oppholdet der.

26 • SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

27 • LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

28 • UTDANNING

Barnet har rett til utdanning. Staten skal gjøre grunnskole-utdanningen gratis og obligatorisk og gjøre ulike former for videregående utdanning tilgjengelig for alle barn, samt sette i verk tiltak for å redusere tallet på de som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning, og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

29 • MÅLET MED UTDANNING

Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

30 • MINORITETER OG URBEBOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

31 • LEK OG FRITID

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

32 • BARNEARBEID

Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

33 • NARKOTIKA

Barnet har rett til å bli beskyttet mot ulovlig bruk, omsetting og produksjon av narkotiske stoffer.

34 • SEKSUELL UTNYTTING

Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

35 • BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG

Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.

36 • ANNEN UTNYTTING

Staten har plikt til å beskytte barnet mot alle former for utnyttning som på noen måte kan være skadelig for barnets ve og vel.

37 • FENGSEL, DØDSSTRAFF OG TORTUR

Barn skal ikke utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Dødsstraff eller fengsel på livstid uten mulighet for løslatelse er ikke tillatt hvis

forbrytelsen ble utført før fylte 18 år. Barn som er i fengsel, skal holdes atskilt fra voksne, om ikke det motsatte anses å være best for barnet. Fengsling skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Pågripelse og fengsling skal skje på lovlig måte, og barnet har rett til juridisk og annen egnet bistand og til å få en rask og uavhengig overprøving av sin sak.

38 • BARN I KRIG

Staten skal sette i verk tiltak for å hindre at barn som ikke er fylt 15 år, tar direkte del i krigføring.

39 • REHABILITERING OG REINTEGRERING

Staten er forpliktet til å iverksette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og sosial reintegrering av barn som er offer for misbruk, utnyttning, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

40 • BEHANDLING I SAKER OM STRAFF

Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvet en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

41 • NÅR ANDRE LOVER ER BEDRE

Hvis annen nasjonal lovgivning eller folkeretten sikrer barnet bedre enn med denne konvensjonen, gjelder disse lovene, og ikke konvensjonen.

42 • KJENNSKAP TIL KONVENSJONEN SKAL SPRES

Staten er forpliktet til å gjøre konvensjonens innhold kjent for barn og voksne.

Kongsberg

- ÅRETS BARNE- OG UNGDOMSKOMMUNE 2013

Årets barne- og ungdomskommune utmerker seg ved å ha en kreativ, utviklingsorientert og medvirkningsbasert tilnærming til barn og unge.

Kommunene har et engasjert samarbeid med både kultur- og næringsliv rettet for å engasjere og inkludere alle barn og unge. Samarbeidet med det lokale kulturlivet bidrar til gode og utviklende ungdomsmiljø blant annet innen musikk, der Barnivalen er et eksempel på dette. Samarbei-

det med næringslivet har blant annet bidratt til etablering av et vitensenter som er et gratistilbud for alle barn over 10 år. Dette er en alternativ læringsarena med fokus på både læring og sosial inkludering, og som samarbeider nært med skolene i kommunen.

I kommunen er cirka 6000 av de 26.000 innbyggerne barn og unge under 19 år. Kommunen har gjennom mange år hatt som fokus at alle barn og unge skal ha like muligheter til å delta. For å oppnå dette har årets barne- og ungdoms-

kommune en rekke tiltak både på systemnivå og tiltak som er direkte rettet mot grupper og enkeltindivider. Dette arbeidet er forankret hos øverste ledelse i kommunen.

Kommunen er også en aktiv pådriver for utvikling av nye anlegg og områder for fysisk aktivitet. Det er et utstrakt samarbeid med det lokale idrettsrådet og kommunen arbeider for at alle skal ha muligheter til å delta uavhengig av bakgrunn og økonomi.

Årets barne- og ungdomskommune har en egen ungdomskafe som har et sterkt fokus på medansvar og medbestemmelse og legger vekt på voksenkontakt i et åpent miljø. Kommunenes nettside og bruk av sosiale medier viser også at kommunen er opptatt av å kommunisere med, samt informere barn og unge på en plattform som barn og unge har høy kompetanse på og er komfortable med.

Det er i kommunen et nært samarbeid på tvers av etater med ulike organisasjoner og barne- og ungdomsmiljøer. Kommunen spiller en aktiv rolle gjennom tilskudd, arrangementer og andre tiltak.

I kommuneplanen for 2009-2020 er "kommunale tjenester/livskvalitet og levekår med vekt på barn og unges oppvekstmiljø" et av satsingsområdene. Juryen opplever at kommunen gjennom sin helhetstilnærming både har lagt til rette for dette og aktivt arbeider videre for å sikre godt oppvekstmiljø for alle barn og unge i sin kommune. Kongsberg tar barn og ungdom på alvor!

Mer informasjon

- www.kongsberg.kommune.no

Årets barne- og ungdomskommune

Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren sender hver vår en invitasjon til alle landets kommuner til nominering av Årets barne- og ungdomskommune. Ungdomsråd og andre innflytelsesorgan for barn og ungdom oppfordres også til å komme med forslag. En jury nedsatt av departementet står for utvelgelsen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ønsker gjennom ordningen å stimulere flere kommuner til å utvikle god barne- og ungdomspolitik. Kommunen må være god på samspill lokalt; mellom ulike etater og tjenester, og mellom offentlig og frivillig sektor. Kommunens arbeid for å gi barn og ungdom reell innflytelse er særskilt viktig.

Tidligere vinnere:

2012:	Stavanger	2007:	Kristiansand
2011:	Kåfjord	2006:	Vågå
2010:	Trondheim	2005:	Ski
2009:	Lørenskog	2004:	Bjugn
2008:	Skien	2003:	Eidskog

Ordfører i Kongsberg, Vidar Lande, mottar prisen av Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Solveig Horne.

Utgitt av:
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: Q-1222 B
Design/illustrasjon: Gjerholm Design AS, Aina Huus
Trykk: Merkur-Trykk AS
02/2014 – opplag 5 000

